

**BİRBİRLERİYLE MÜNASEBETLERİ
EKSENİNDE
ASR-I SAADETTE AŞERE-İ MÜBEŞŞERE**

İbrahim YILDIZ

**Yüksek Lisans Tezi
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
Prof. Dr. İsmail ALTUN**

2020

Her Hakkı Saklıdır

T.C
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

İbrahim YILDIZ

BİRBİRLERİYLE MÜNASEBETLERİ EKSENİNDE
ASR-I SAADETTE AŞERE-İ MÜBEŞŞERE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. İsmail ALTUN

ERZURUM - 2020

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

06.10.2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Birbirleriyle Münasebetleri Ekseninde Asr-ı Saadette Aşere-i Mübeşşere " adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[06.10.2020]

[İbrahim YILDIZ]

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6- (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7- (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. İsmail ALTUN danışmanlığında, İbrahim YILMAZ tarafından hazırlanan bu çalışma 06 / 02 / 2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. 'İslam Tarihi ve Sıraları' Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa SÖRMAÇ İmza: M. A. S.

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İsmail ALTUN İmza: İ. Altun

Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Ramazan İNAL İmza: R. Inal

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

F-85/01/21.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ÖNSÖZ.....	VII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ASR-I SAADETTE RAŞİD HALİFELERİN BİRBİRİYLE OLAN MÜNASEBETLERİ

1.1. HZ. EBÛ BEKİR'İN HZ. ÖMER İLE MÜNASEBETLERİ	11
1.1.1. Hz. Peygamber'in Hz. Ebû Bekir'e ve Hz. Ömer'e Olan İltifat ve Övgüleri	11
1.1.2. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in Ziyadelikle Rasûlullah ile Birlikte Bulunmaları	13
1.1.3. Birbirlerine Olan Övgü ve İltifatları.....	17
1.1.4. Hayırda Yarışmaları	19
1.1.5. Hz. Peygamber'in Bu İki Sahabeye Olan İkaz ve Uyarıları	21
1.1.6. Hz. Ebû Bekir'in Hz. Ömer'i İkaz ve Uyarıları	21
1.1.7. Tartışmaları	25
1.1.8. Diğer Münasebetleri	25
1.1.9. Hz. Ömer'in Hz. Ebu Bekir'e Biatı	30
1.2. HZ. EBÛ BEKİR'İN HZ. OSMAN İLE MÜNASEBETLERİ	31
1.3. HZ. EBÛ BEKİR'İN HZ. ALİ İLE MÜNASEBETLERİ	32
1.4. HZ. ÖMER'İN HZ. OSMAN İLE MÜNASEBETLERİ	38
1.5. HZ. ÖMER'İN HZ. ALİ İLE MÜNASEBETLERİ	39
1.6. HZ. OSMAN'IN HZ. ALİ İLE MÜNASEBETLERİ.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

ASR-I SAADETTE RAŞİD HALİFELERİN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ

2.1. HZ. EBU BEKİR'İN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ.....	44
--	-----------

2.1.1. Zübeyr b. Avvâm ile Münasebetleri.....	44
2.1.2. Talha b. Ubeydullah ile Münasebetleri	45
2.1.3. Sa'd b. Ebi Vakkâs ile Münasebetleri.....	48
2.1.4. Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Münasebetleri	49
2.1.5. Abdurrahman b. Avf ile Münasebetleri.....	51
2.1.6. Saîd b. Zeyd ile Münasebetleri.....	51
2.2. HZ. ÖMER'İN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİ- LERLE MÜNASEBETLERİ	52
2.2.1. Zübeyr b. Avvâm ile Münasebetleri.....	52
2.2.2. Talha b. Ubeydullah ile Münasebetleri	52
2.2.3. Sa'd b. Ebi Vakkâs ile Münasebetleri.....	54
2.2.4. Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Münasebetleri	54
2.2.5. Abdurrahman b. Avf ile Münasebetleri.....	56
2.2.6. Saîd b. Zeyd ile Münasebetleri.....	57
2.3. HZ. OSMAN'IN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİ- LERLE MÜNASEBETLERİ	61
2.3.1. Zübeyr b. Avvâm ile Münasebetleri.....	61
2.3.2. Talha b. Ubeydullah ile Münasebetleri	61
2.3.3. Abdurrahman b. Avf ile Münasebetleri.....	62
2.3.4. Hz. Osman'ın Saîd b. Zeyd, Sa'd b. Ebi Vakkâs ve Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Münasebetleri	62
2.4. HZ. ALİ'NİN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİ-LERLE MÜNASEBETLERİ.....	63
2.4.1. Zübeyr b. Avvâm ile Münasebetleri.....	63
2.4.2. Talha b. Ubeydullah ile Münasebetleri	66
2.4.3. Sa'd b. Ebi Vakkas ile Münasebetleri.....	67
2.4.4. Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Münasebetleri	68
2.4.5. Abdurrahman b. Avf ile Münasebetleri.....	68
2.4.6. Saîd b. Zeyd ile Münasebetleri.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ASR-I SAADETTE RAŞİD HALİFELER DIŞINDAKİ AŞERE-İ
MÜBEŞŞERE'DEN OLAN SAHABİLERİN BİRBİRLERİYLE
MÜNASEBETLERİ

3.1. ZÜBEYR B. AVVÂM'IN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ.....	70
3.2. TALHA B. UBEYDULLAH'IN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ.....	72
3.3. SA'D B. EBÎ VAKKÂSÎN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ.....	73
3.4. EBÛ UBEYDE B. CERRAH'IN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ.....	75
3.5. ABDURRAHMAN B. AVF'IN SAÎD B. ZEYD İLE MÜNASEBETLERİ	75
SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA	77
ÖZGEÇMİŞ.....	82

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİRBİRLERİYLE MÜNASEBETLERİ EKSENİNDE ASR-I SAADETTE
AŞERE-İ MÜBEŞŞERE

İbrahim YILDIZ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmail ALTUN

2020, 83 sayfa

Jüri: Prof. Dr. İsmail ALTUN

Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ÖNAL

Bu çalışmada Hz. Peygamber'in (sav) kendi sağlığında Aşere-i Mübeşşere olarak nitelemiş olduğu on sahabe arasındaki münasebetler hakkında bilgi verilmiştir. Asr-ı Saadet döneminde cennetle müjdelenmiş olan on sahabe arasındaki münasebetlere dair bilgiler, tarihi kaynaklar incelenerek ele alınmaya çalışılmıştır.

Hz. Peygamber'in (sav) en yakınında olup İslam'a büyük hizmetleri olan bu ashab arasında meydana gelmiş olan tüm konuşma ve olaylar, birbirleriyle olan tutum ve davranışlara ait tarihi bilgiler değişik rivayetleriyle birlikte ele alınmıştır.

Çalışmanın giriş kısmında İslam'ı önce kabul etmeleri ve İslam'a büyük hizmetlerinden dolayı Aşere-i Mübeşşereden olan sahabiler hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Raşid Halifelerin kendi aralarındaki münasebetlere değinilmiştir. İkinci bölümde Raşid Halifelerin Aşere-i Mübeşşere'den olan diğer ashabla olan münasebetleri ve son bölümde ise Raşid Halifeler dışındaki sahabilerin kendi aralarındaki münasebetleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aşere-i Mübeşşere, Sahabi, Asr- 1 Saadet, Raşid Halifeler

ABSTRACT**MASTER’S THESIS****IN THE AXIS OF THE RELATIONS OF ASHARA-I MUBASHARA IN ASR-I
SAADET (MOST BELOVED REIGN)****İbrahim YILDIZ****Advisor: Prof. Dr. İsmail ALTUN****2020, Page: 83****Jury: Prof. Dr. İsmail ALTUN****Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN****Assist. Prof. Dr. Ramazan ÖNAL**

In this study, The quality of the relations of the ten companions of Prophet Muhammad PBUH called as Asharai Mubashara by our beloved prophet is given. During Asr-i Saadet, The information about the ten companions who were heralded with heaven was examined in detail by examining the historical sources.

The whole speeches, events and the behavings of the closest companions of the prophet Mohammed (pbuh) those had had great services to Islam are taken place seriously.

Due to being the first accepters of Islam and their great services, brief information was given about the Companions of the Asher-i Mubeshar. In the first part, the relations amongst Rashid Caliphs are mentioned. In the second part, the relations of the Rashid Caliphs with the other companions of Asher-i Mübeşşere and in the last part the relations between the Companions other than the Rashid Caliphs are dealt.

Keywords: Asharai Mubashara, Companion, Asr-i Saadet, Rashid Caliphs

KISALTMALAR DİZİNİ

as.	: Aleyhisselam
b.	: ibn
bkz.	: Bakınız
bsk.	: Baskı
c.	: Cilt
(cc.)	: Celle Celâlühû
çev.	: Çeviren
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DİB.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
der.	: Derleyen
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
ed.	: Editör
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
haz.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
m.	: Miladi
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
nr.	: Numara
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü
r.a.	: Radiyallahu anh
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
sav.	: Sallallahu Aleyhi ve sellem
SBE.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss.	: Sayfa sayısı
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
ty.	: Tarihi yok
thk.	: Tahkîk
trc.	: Tercüme
tsh.	: Tashîh
v.	: Vefat
vb.	: Ve benzeri
yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

İslam dinini diğer insanlardan önce kabul eden ve Hz. Peygamber'e her türlü desteği veren sahabilerin ve özellikle de Aşere-i Mübeşşere'nin İslâm Tarihinde ayrı bir yeri vardır.

Hız. Peygamber (s.a.v.), sahabeden bazılarını onlar daha dünyada iken cennetle müjdelemiştir. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in risaletinden vefatına kadar olan zaman zarfında Aşere-i Mübeşşere'nin birbirleri ile olan ilişkileri incelenmiştir. Onlar diğer insanlardan daha çok Hz. Peygamber'le birlikte bulunmuş ve onun uygulamalarından birçoğuna bizzat şahit olmuşlardır. Hz. Peygamber'in davetine diğer insanlardan önce icabet etmiş ve Hz. Peygamber'den aldıkları eğitimin uygulayıcıları olarak diğer sahabilere öncülük etmişlerdir. Ayrıca Hz. Peygamber'in vefatından sonra da İslam devleti ve toplumunun şekillenmesinde dini ve siyasi bakımdan önemli sorumluluklar yüklenmişlerdir. Bu itibarla Aşere-i Mübeşşere'nin birbiriyle olan ilişkilerini inceleyip ortaya koymanın İslam Tarihini daha sağlıklı anlamaya katkı sağlayacağı, bireysel ve toplumsal ilişkilerde sonraki nesillere yol gösterici bir rol oynayacağı ve günümüzde var olan bazı çarpık dini ve siyasi ilişkilerin yanlışlığının anlaşılması ve bunun düzeltilmesi yönünde yapılan çalışmalara yardımcı olacağı kanaatindeyiz.

Çalışmamız, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında Aşere-i Mübeşşere hakkında özet bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Asr-ı Saadet döneminde Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin birbirleriyle olan münasebetleri ele alınmıştır. İkinci bölümde Hz. Peygamber döneminde bu dört sahabenin, Aşere-i Mübeşşere'den olan diğer sahabeye olan münasebetleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise raşid halifeler dışındaki Aşere-i Mübeşşere'den olan diğer sahabilerin aralarındaki ilişkiler araştırılmıştır. Tez çalışmamızın son bölümüyle ilgili olarak fazla rivayetin olmamasını kısıtlayıcı bir etken olarak zikredebiliriz.

Tez konusunun tespitinde ve çalışmamızın daha sonraki aşamalarında yardım ve tavsiyelerini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. İsmail ALTUN Bey'e özellikle teşekkürlerimi arz ederim. Sağladıkları katkıdan ötürü Prof. Dr. Osman GÜRBÜZ, Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN, Prof. Dr. Hanefi PALABIYIK ve Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ÖNAL hocalarıma da şükranlarımı sunarım.

GİRİŞ

Aşere-i Mübeşşere'den olan sahabiler, diğer insanlardan önce iman etmiş ve Hz. Peygamber'in (sav) en yakınında yer almış kimselerdir. Hz. Peygamberle birlikte daha fazla zaman geçirmişler ve ondan çok şey öğrenmede diğer sahabilerden önde olmuşlardır. Sonuçta tavır ve davranışları Hz. Peygamber'in arzuladığı tarzda olmuştur. Bu durumun aralarındaki münasebete de tesir ettiği kanaatindeyiz. Kaynaklarda onlar hakkında diğer sahabilerden daha fazla bilgi mevcuttur. Aralarındaki münasebetlerle ilgili bilgiler siyer, hadis ve tabakat kitaplarında, haklarında yazılmış olan müstakil çalışmalar ile Akademik araştırmalarda karşımıza çıkmaktadır. Konumuzla ilgili akademik çalışmalara bakıldığında konu içeriği bakımından yapılmış çalışmalar olmasına rağmen bunların daha dar kapsamlı oldukları görülmekte ve birbirleriyle münasebetlerine ilişkin değerlendirmelerin sınırlı olduğu anlaşılmaktadır.

Hem Raşid halifelerin Aşere-i Mübeşşere'den olan diğer sahabilerle münasebetleri hem de diğerlerinin kendi aralarındaki münasebetleri bu çalışmamızda birlikte verilmiştir.

Bu sahabilerin aralarındaki münasebetlerine geçmeden önce onlara ait ortak ve bireysel bazı hususlara değinilmiştir. Bu bölümde cennetle müjdelenmiş olmalarıyla ilgili zikredilen farklı bazı rivayetlere ve onların detaylarına girmeden Aşere-i Mübeşşere'ye ait hususlar dile getirilerek hayatları hakkında özet bilgiler verilmiştir.

Aşere-i Mübeşşere kelimesi bir araştırmacıya göre ilk olarak " Sahabe Faziletleri" adlı çalışmalarda geçmiş olup daha çok hicri üçüncü asrın başlarında ortaya çıkmıştır. Bu kavrama ilk olarak Tayalisî'nin müsnedinde rastlandığı ifade edilmiştir.¹

Hz. Peygamber tarafından cennetle müjdelendikleri rivayet edilen on sahabe şunlardır: Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkâs, Ebû Ubeyde b. Cerrah,

¹ Saraçoğlu, Salih, "Cennetle Müjdelenen Sahabilerle İlgili Rivayetlerin Değerlendirmesi", (Yüksek Lisans), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2008, 21; Ali Yılmaz, "Aşere-i Mübeşşere Algısının Tarihsel Gerçeklik Perspektifinde Değerlendirilmesi", *İstem*, 15, (29), 2017, 81-82.

Saîd b. Zeyd. Bu sahabiler kaynaklarda, *el-Aşeretü'l-mübeşşere*, *el-Mübeşşerüne bi'l-cenne*, *el-Aşeretü'l-meşhûdü lehüm bi'l-cenne* şeklindeki ifadelerle zikredilmiştir.²

Bu sahabiler Asr-ı Saadet'te sahabilerin önde gelenlerinden olmuştur. Güzel vasıflara sahip olan bu sahabilere ait bazı hususlar ortak niteliktedir. Aydınli tarafından Aşere-i Mübeşşere ile ilgili bazı ortak hususlar şöyle zikredilmiştir: Bu sahabilerin tamamı ilk müslümanlardan olup Hz. Peygamber'e büyük yardımda bulunmuşlardır. Bunlar Kureyş'ten olup nesepleri Hz. Peygamber'in nesebiyle birleşmektedir. Hepsî Bedir Savaşı'na katılmışlardır. Allah'ı ve Resûlünü sevdikleri bizzat Hz. Peygamber tarafından açıklanmıştır. Aynı zamanda Allah yolunda müşrik yakınlarına karşı savaştan geri kalmamışlardır.³

Bir araştırmacının da belirttiği gibi Aşere-i Mübeşşere'den olanlar kendi konumlarına aldanmamış, ölecekleri anda kötü bir sonla karşılaşabileceklerinden sürekli korku içinde olmuşlardır. Kendilerinin cennetle müjdelenmiş olmalarına bakmaksızın görevlerini yerine getirmeye çalışıp, ibadet ve itaatlerinde aksaklık göstermemişlerdir.⁴

İslam âlimleri, Aşere-i Mübeşşere'nin İslamiyet'teki konumunu göz önünde bulundurarak ilmi değerlendirmelerde ön sırayı genellikle onlara vermiştir. Örneğin, Ahmed b. Hanbel'in "Müsned'ine" Aşere-i Mübeşşere'nin rivayet ettiği hadislerle başladığı, Taberânî'nin "el-Mu'cemü'l-kebir" adlı eserinde ve Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin "Hilyetü'l-evliyâ" adlı eserinde de söz konusu sıralamanın olduğu görülmektedir.⁵

Aşere-i Mübeşşere ile ilgili rivayet edilen hadislerde yukarıda ismi geçen bu sahabilerin isimleri zikredilmiştir. Hz. Peygamber tarafından cennetle müjdelenmiş olmalarıyla ilgili olarak Abdurrahman b. Avf'a dayandırılan bir rivayete göre Hz. Peygamber onlar hakkında şöyle buyurmuştur: "Ebû Bekir cennettedir, Ömer cennettedir, Osman cennettedir, Ali cennettedir, Talha cennettedir, Zübeyr cennettedir, Abdurrahman b. Avf cennettedir, Sa'd b. Ebi Vakkas cennettedir, Saîd b. Zeyd cennettedir, Ebû Ubeyde b. Cerrâh cennettedir"⁶

² Abdullah Aydınli, "Aşere-i Mübeşşere", *DİA*, TDV. Yay., İstanbul 1991, I, 547; ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, "Aşere-i Mübeşşere Algısının Tarihsel Gerçeklik Perspektifinde Değerlendirilmesi", 82.

³ Aydınli, "Aşere-i Mübeşşere", I, 547.

⁴ Orhan Aktepe, "Kelam İlmi Açısından Aşere-i Mübeşşere", *Ekev Akademi Dergisi*, 13, (39), 2009, 130.

⁵ Aydınli, "Aşere-i Mübeşşere", I, 547; Yılmaz, "Aşere-i Mübeşşere Algısının Tarihsel Gerçeklik Perspektifinde Değerlendirilmesi", 82.

⁶ Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, *el-Müsned*,

Amacımız yukarıda ismi geçen sahabilerin aralarındaki münasebetleri ortaya koymak olduğundan cennetle müjdelendiklerini gösteren yukarıdaki hadisi vermeyi yeterli bulduk. Şimdi bu sahabilerin hayatlarına kısaca yer verdikten sonra aralarındaki münasebetleri ele alalım.

Hız. Ebû Bekir

İnce, zayıf ve beyaz tenli birisi olan Hız. Ebû Bekir, Hız. Peygamber'e ilk iman eden erkek kişi olmuştur. Kûnyesi, Ebû Bekir'dir. Lakabı, es-Sıddık'tır. Nesebi şu şekildedir: Abdullah b. Ebu Kuhâfe Osman b. Amir b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Mürre b. Ka'b b. Lüey el-Kureyşî et-Teymî.⁷

Teymoğulları kabilesine mensub olan Hız. Ebû Bekir, Hız. Peygamber'den (sav) iki yıl sonra Mekke'de dünyaya gelmiştir. Cahiliye dönemindeki ismi Abdül'l-Kâbe olup, Müslüman olduktan sonra Hız. Peygamber (sav) ona Abdullah ismini vermiştir. Hız. Peygamber'in getirdiği haberleri tereddütsüz kabul etmesi sebebiyle "Sıddık" ve cehennemden azat olduğuna dair Hız. Peygamber'in müjdesine nail olması sebebiyle "Atik" olarak da tanınmıştır.⁸ Hız. Ebu Bekir gençliğinde ticaretten elde ettiği kazanç sayesinde Mekke'nin varlıklı insanları arasında yer almaktaydı. İslam'ın geldiği ilk yıllarda müşrikler tarafından işkence gören Bilal-i Habeşî⁹, Ümmü Umeys, Führeyre, Amir b. Führeyre gibi köle ve cariyeleri kölelikten kurtarmıştır.¹⁰

Hız. Ebû Bekir, Medine döneminde Hız. Peygamber'le birlikte bütün seferlere iştirak etmiştir. O, diğer zamanlarda da Hız. Peygamber'in yanında bulunmuştur. Hicret'in 9. yılındaki hac mevsiminde Allah Rasûlü (sav) adına hac emiri olarak görev yapan Hız. Ebû Bekir, Hız. Peygamber'in son günlerinde Müslümanlara namaz kıldırıştır.¹¹

Hız. Ebû Bekir, neseb ilmini çok iyi bilen, alim, faziletli bir kişi olup ashab

çev. Hüseyin Yıldız, Hasan Yıldız, Zekeriya Yıldız, Ocak yay., İstanbul 2014, I, 410.

⁷ İbn Hacer, Ebül-Fazl Şihabüdd'in Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe-Sahâbe-i Kirâm Ansiklopedisi*, (Çev. Naim Erdoğan), İz Yayıncılık, İstanbul 2009, III, 225.

⁸ İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdülmelik b. Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, çev. Abdülvehhab Öztürk, Kahraman Yay., İstanbul 2014, I, 340; Apak, Adem, *Ashâb-ı Kiram: İslâm'ın Örnek Şahsiyetleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013, 17.

⁹ İbn'ül-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddin Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed el-Bağdâdî, *Sıfatü's-safve, Rasûlullah'ın Ashabının ve Belde Belde Allah Dostlarının Hayatı ve Faziletleri*, çev. Abdülvehhab Öztürk, Kahraman Yayınları, İstanbul 2006, 106.

¹⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 340; Apak, *Ashâb-ı Kiram*, 17.

¹¹ İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, nşr. Dâru's-Sâdr, Dâru's-Sâdr Yayınevi, Beyrut 1377/1957, III, I 78-179; Apak, *Ashâb-ı Kiram*, 18-19.

arasında Kur'an'ı en güzel okuyanlardandı.¹²

Yaşayışıyla Müslümanlara örnek olan Hz. Ebû Bekir, kazancını İslam için harcamıştır. Bu hususta Hz. Peygamber'in (sav) de övgüsüne mazhar olmuştur. Nitekim Hz. Peygamber (sav), "Muhakkak ki, arkadaşlığı hususunda da malı hususunda da insanların en cömerdi Ebû Bekir'dir. Ümmetimden kendime bir dost edinseydim Ebû Bekir'i edinirdim" sözleriyle onu övmüştür.¹³

Hz. Ebû Bekir, H. 13. yılda altmış üç yaşında iken Medine'de vefat etmiş ve Hz. Peygamber'in kabri yanına defnedilmiştir.¹⁴

Hz. Ömer

Künyesi Ebu Hafs'tır. İbn Hacer'e göre Hz. Ömer'in nesebi, "*Ömer b. el-Hattab b.*

Nüfeyl b. Abdüluzza b. Riyah b. Abdullah b. Kurt b. Rezah b. Adiy b. Ka'b b. Lüey b. Galib el- Kureyşi." şeklindedir.¹⁵ İbn Hacer, Hz. Ömer'in annesinin Ebu Cehil'in kız kardeşi olduğunu iddia ederek, Hz. Ömer'in Fil Savaşı'ndan sonra doğduğunu ve onun Cahiliyye döneminde Mekkelilerin elçilik görevini yürütmekte olduğunu rivayet etmiştir.¹⁶

Hz. Ömer'in Müslüman olmadan önceki hayatıyla ilgili olarak küçüklüğünde deve sürülerine çobanlık ettiği, sonra da ticarete başladığı ve Suriye taraflarına giden ticaret kervanlarına iştirak ettiği ifade edilmiştir. Bir savaş çıkması durumunda karşı tarafa elçi olarak gönderilen Hz. Ömer'in, kabileler arasındaki anlaşmazlıkları çözmede etkili olduğu belirtilmiştir.¹⁷ O, Mekke'de iyi kılıç kullanması, ata binmesi ve cesareti ile de meşhurdur.¹⁸ Ayrıca O'nun uzun boylu, iri yarı, gür ve kırmızı saçlı birisi olduğu rivayet edilmiştir.¹⁹

¹² Apak, *Ashâb-ı Kiram*, s. 20-21.

¹³ Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre et-Tirmizî, *Süneni-Tirmizî*, çev. Osman Zeki Mollamehmetoğlu Soyyiğit, Yunus Emre Yayınevi, İstanbul 1978, "*Menâkıb*", 31; Muhibbüddin et-Taberî, Ebu Cafer Ahmet b. Abdillâh, *er-Riyâzû'n-nadire fî fezâ'il (menâkıb)i'l-aşere*, Dâru'l-Kutubü'l-İlmiye, Beyrut 1984, I, 126.

¹⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 229.

¹⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 475; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 118.

¹⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 476.

¹⁷ Adnan Memduhoğlu, *Sahabenin İctihad Anlayışı*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2008, 95.

¹⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 265-266.

¹⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 476.

Hiz. Ömer'in İslam'a girmesi²⁰ diğerk zayıf Müslümanlara moral ve cesaret kaynağı olmuştur. Bu andan itibaren Müslümanlar, Mescid-i Haram'da ibadetlerini açıktan yapmaya başlayabilmişlerdir. Hiz. Peygamber'den (sav) önce Medine'ye hicret etmiştir.²¹ Hiz. Peygamber Hiz. Ömer'in Müslüman olmasından sonra ona "Faruk" lakabını vermiştir.²²

Hiz. Ömer, Medine'de Hiz. Peygamber'in (sav) her işinde ona destek olmuştur. O, gazvelerin tamamında Hiz. Peygamber'in en yakınında savaşmış ve verilen görevleri yerine getirmiştir.²³ Mekke'nin fethinden sonra Hiz. Peygamber'in emriyle kadınlardan biat almıştır.²⁴ Hiz. Peygamber'in vefatından sonra yapılan halife seçiminde Hiz. Ebû Bekir ile birlikte hareket ederek Hiz. Ebû Bekir'in seçilmesi ve Müslümanların ona biat etmesi için büyük çaba sarfetmiştir.²⁵ Hiz. Ömer miladi 644 yılında Ebû Lü'lü isimli köle tarafından namaz esnasında şehid edilmiştir.²⁶

Hiz. Osman

Hiz. Osman, Fil olayından altı yıl sonra Mekke'de doğmuştur. İbn Hacer'e göre Künyesi Ebu Abdullah olan Hiz. Osman'ın nesebi şöyledir: "Osman b. Affan b. Ebu el-Âs b. Ümeyye b. Abdi Şems el-emevî el-kureyşî." ²⁷ İbn Hacer'in rivayetine göre Hiz. Osman orta boylu, geniş omuzlu, güzel yüzlü ve gür sakallı birisi idi.²⁸

Hiz. Osman'ın babası olan Affan, Kureyş'in önemli kollarından olan Beni Ümeyye'nin ileri gelenlerinden olup varlıklı birisiydi. Hiz. Osman da ticaret yaparak genç yaşında kabilesinin en varlıklı üyelerinden biri olmuştur.²⁹

Hiz. Osman, Hiz. Ebû Bekir vasıtasıyla Müslüman olmuştur.³⁰ Gençlik döneminde Hiz. Peygamber'in (sav) kızı Hiz. Rukiyye (ra) ile evlenmiş olup Medine'de Hiz. Rukiyye'nin vefatından sonra Hiz. Peygamber'in (sav) diğerk kızı Ümmü Gülsüm ile evlenince

²⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 436-437.

²¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, II, 150-152; Apak, *Ashâb-ı Kiram*, 24.

²² İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 229; ayrıntılı bilgi için bkz. Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü 'n-nadire*, I, 272.

²³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 272.

²⁴ Apak, *Ashâb-ı Kiram*, s. 24.

²⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, IV, 405.

²⁶ İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed eş-Şeybânî, *el-Kâmil fi't-târih*, çev. Komisyon, Çevik Matbaası, İstanbul 2008, III, 26-27.

²⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 396.

²⁸ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 397.

²⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 53.

³⁰ Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, çev. Zakir Kadiri Ugan, Ahmet Temir, Maarif Basımevi, Ankara, 1955, II, 125-126.

ona ikinci kez damat olma şerefine ermiştir.³¹

Hiz. Osman, İslam'ın başlangıcında Müşriklerin baskısının artması neticesinde Mekke'den Habeşistan'a göç etmiş, bir süre sonra geri dönmüştür. Aynı şekilde Medine'ye hicret eden ilk muhacirlerden olmuştur.³²

Hiz. Osman, Hicret'ten sonra meydana gelen pek çok hadisede Hiz. Peygamber'in hep yanında yer almıştır. Hudeybiye Barış Antlaşması gerçekleşmeden önce Hiz. Peygamber (sav) tarafından Kureyş'e elçi olarak gönderilmiştir.³³

Halim selim, merhametli, iyi niyetli bir kişiliğe sahipti. Hayası nedeniyle Hiz. Peygamber (sav), meleklerin dahi Hiz. Osman'dan haya ettiğini buyurmuştur.³⁴

Onun bir diğer önemli özelliği ise çok cömert oluşudur. Nitekim Hiz. Osman, Tebuk Seferi esnasında İslam ordusunun üçte birlik kısmının ihtiyacını karşılamıştır.³⁵

Hiz. Peygamber'in vahiy katipliğini de yapmış olan Hiz. Osman, Hicretin 35. (M.656) yılında seksen iki yaşında iken isyancılar tarafından evinde şehid edilmiştir.³⁶

Hiz. Ali

Künyesi Ebû Turab olan Hiz. Ali, Hicret'ten yaklaşık yirmi yıl önce Mekke'de doğmuştur. Nesebi, Ali b. Ebi Talib b. Abdülmuttalib b. Haşim b. Abdi Menaf el-Kureyşi el-Haşimi,³⁷ şeklindedir. Hiz. Ali'nin babası, Hiz. Peygamber'in (sav) amcası olan Ebû Talib'dir. Hiz. Peygamber, Hiz. Ali'nin küçükken bakımını üstlenmişti. O, küçüklüğünden itibaren Hiz. Peygamberin (sav) terbiyesi altında büyümüştür.³⁸

Hiz. Ali'nin henüz on bir yaşında bir çocukken Müslüman olduğu rivayet edilmiştir.³⁹ Hicret esnasında Hiz. Peygamber'in yatağında yatmış, Hiz. Peygamber'in yanında bulunan Mekkelilere ait emanetleri sahiplerine geri verdikten sonra o da Mek-

³¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 55-56.

³² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 55-56.

³³ İbnü'l-Esir, İzzüddin Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed eş-Şeybânî, *Üsdü'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, Atatürk Üni. Kütüphanesi no:31231/4, Tahran, t.y., IV, 59.

³⁴ Müslim, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. Haccac b. Müslim el-Kuşeyri, *Sahih-i Müslim*, Dâru'l-Menhel Naşirun, Şam 1431/2010, "*Fedâil*", 26.

³⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 161; Hizmetli, Sabri, *İslam Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1991, s. 181.

³⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 398-399; İsmail Yiğit, "Hiz. Osman", *DİA*, TDV Yay. İstanbul 2007, XXXIII, 441.

³⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 460.

³⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 19-20; Apak, *Ashâb-ı Kiram*, 35.

³⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 312.

ke'den çıkarak Rasûlullah'a yetişmiştir. Bu nedenle Hz. Ali (ra) son muhacirlerden olmuştur.⁴⁰

Medine döneminde Hz. Peygamber'in (sav) vermiş olduğu tüm vazifeleri yerine getirmiştir. Hendek Savaşı'nda Müşriklerin Medine tarafına geçmelerini engelleyen birliğin başında yer almıştır. Müslümanlarla olan anlaşmalarını bozmuş olan Beni Kureyza Yahudileri üzerine yürüyen İslam ordusunun sancağını taşımıştır. Aynı şekilde Hayber'in fethinde İslam ordusunun sancaktar ve kumandanlığını yapmış, bu savaşta kahramanlıklar göstererek kalenin Müslümanların eline geçmesinde büyük rol oynamıştır.⁴¹

Hz. Ali, hayatında Hz. Peygamber'in (sav) en yakınında yer alarak onun terbiyesi altında yetişmiş, kendisinden Kur'an-ı Kerim'i öğrenmiş ve ezberlemiştir. Hz. Peygamber'in (sav) vahiy katipliğini de yapmış olan Hz. Ali, tefsir ve fıkıh alanında sahabe arasındaki önemli kişilerden biri olmuştur. Hz. Peygamber'den 586 adet hadis rivayet etmiştir.⁴² Hz. Ali hicretin kırkuncı yılında şehid edilmiştir.⁴³

Zübeyr b. Avvâm

Zübeyr b. Avvâm Esedoğullarından olup künyesi, Ebû Abdullah'dır. Hz. Peygamber'in (sav) halası Safiyye'nin oğludur. 12 yaşında Müslüman olduğu rivayet edilmiştir.⁴⁴ İman eden ilk müslümanlardandır.⁴⁵

Zübeyr b. Avvâm'ın, beyaz tenli, zayıfça ve orta boylu birisi olduğu rivayet edilmiştir.⁴⁶ Aynı zamanda onun cesur ve kahraman bir kişi olduğu da belirtilmiştir.⁴⁷

Hz. Peygamber onun hakkında, “Her peygamberin bir havârisi vardır, benim havârim de Zübeyr'dir” buyurmuştur.⁴⁸ Hicretin 36. yılında Cemel Savaşı'nda şehid edilmiştir.⁴⁹

⁴⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, II, 139, 148.

⁴¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 313,323.

⁴² Apak, *Ashâb-ı Kiram*, 39.

⁴³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 464.

⁴⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 233.

⁴⁵ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 152; Ahmet Cevdet Paşa, *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hülefa*, thk. Mahir İz, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972, I, 52.

⁴⁶ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 151.

⁴⁷ Mehmet Efendioğlu, "Zübeyr b. Avvâm", *DİA*, TDV Yay., 2013, XXXIV, 523.

⁴⁸ Müslim, *"Fedâil "*, 48.

⁴⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 235.

Talha b. Ubeydullah

Nesebi, Talha b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Amir b. Ka'b b. Sa'd b. Teym b. Murre b. Ka'b olan Hz. Talha, Nesepte Ebû Bekir Sıddık ile Ka'b b. Sa'd b. Teym'de, Rasûlullah (sav) ile Murre'de buluşur.⁵⁰ Hz. Talha b. Ubeydullah rivayete göre güzel yüzlü,⁵¹ hafif kısa boylu, göğsü geniş biriydi. Onun ilk iman eden kişilerden olduğu rivayet edilmiştir.⁵²

Başka bir rivayette onun ilk Müslüman olan sekiz kişiden birisi olduğu ifade edilmiştir. Hz. Ebu Bekir'in davetiyle Müslüman olmuştur.⁵³

İbnü'l-Cevzî, Talha b. Ubeydullah'ın gösterdiği kahramanlık ve özveriden dolayı Hz. Peygamber'in ona Uhud Savaşı'nda, "Talhatu'l-hayr", Huneyn Savaşı'nda da, "Talhatu'l-cud (cömert Talha)" adını verdiğini söyler.⁵⁴

Talha b. Ubeydullah'ın, Hz. Peygamber zamanında Medine ehli için çok infakta bulunduğu rivayet edilmiştir.⁵⁵ Hicri 36. yılda Cemel Savaşı'nda şehid edilmiştir.⁵⁶

Sa'd b. Ebi Vakkas

Nesebi Sa'd b. Ebi Vakkâs Malik b. Vuheyb b. Abdimenaf b. Zühre'dir.⁵⁷ Sa'd b. Ebi Vakkâs, esmer ve uzun boylu biriydi. İlk iman edenlerden üçüncü kişi olduğu rivayet edilmiştir. Hz. Peygamber ile bütün seferlere katılmıştır. Hz. Peygamber, Uhud savaşında O'ndan düşmana ok atmasını isterken O'na, "Anam, babam sana feda olsun ey sa'd" diye hitab etmiştir.⁵⁸ Hicretin elli beşinci yılında Medine'ye yakın mesafedeki Akik sarayında yetmiş küsur yaşında iken vefat etmiş, naaşı Medine'ye getirilerek orada defnedilmiştir.⁵⁹

⁵⁰ Seyyid, İbn Ahmed b. İbrahim, *el-Esmâ ve'l-medâhirâtun beyne ehli'l-beyti ve's-sahâbe radiyallâhu anhum Ehl-i Beyt ve Sahâbe Arasında Hısım ve Akrabalık İlişkileri*, çev. Burhan İlmi Araştırmalar Merkezi, Ümmülkura Yayınevi, İstanbul 2012, 45.

⁵¹ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 148.

⁵² Ahmet Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya*, I, 52.

⁵³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 47.

⁵⁴ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, s. 148; ayrıntılı bilgi bkz. Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 245.

⁵⁵ Muhibbüddin et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 311-312.

⁵⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 49.

⁵⁷ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 157.

⁵⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 141.

⁵⁹ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 159.

Ebû Ubeyde b. Cerrah

Adı Âmir, künyesi, Ebû Ubeyde'dir. Nesebi ise şöyledir: Âmir b. Abdullah b. Cerrah b. Hilal b. Üheyb b. Dabbe b. el-Hâris b. fihrl el-Kureyşî. ⁶⁰ Ebû Ubeyde b. Cerrah, zayıf, az sakallı, güzel yüzlü ve ⁶¹ uzun boylu birisi idi. Mekke'de iken Habeşistan'a hicret etmiştir. Hz. Peygamberle bütün seferlerde bulunmuştur. ⁶² Hz. Peygamber ona " Ümmetin emini" lakabını vermiştir. ⁶³ Şam'daki veba salgınında Hicretin 18. yılında 58 yaşında iken vefat etmiştir. ⁶⁴

Abdurrahman b. Avf

Abdurrahman b. Avf'ın aile silsilesi, Ebû Muhammed Abdurrahman b. Avf b. Abdi Avf b. Abdi'l-Haris b. Zühre b. Kilâb el- Kureyşî ez- Zuhri şeklinde dir. Hz. Abdurrahman, uzun boylu ve buğday tenli bir kişi idi. ⁶⁵

Abdurrahman b. Avf, Fil Olayı'ndan on sene sonra doğmuştur. Kırmızı ile karışık beyaz tenli, güzel yüzlü, iri gözlü, çok kirpikli, çekme burunlu, elleri, ayakları ve parmakları kalın birisi olduğu belirtilmiştir. ⁶⁶ Cahiliyye devrindeki isminin Abdu'l-Kâ'be ⁶⁷ veya Abdi Amr olduğu, Müslüman olduktan sonra adının Hz. Peygamber tarafından Abdurrahman olarak değiştirildiği aktarılmıştır. ⁶⁸ Hicretin 32. yılında yetmiş sekiz; ⁶⁹ veya yetmiş beş yaşında iken vefat ettiği rivayet edilmiştir. ⁷⁰

Saîd b. Zeyd

Künyesi, Ebû A'ver'dir. ⁷¹ Nesebi ise şöyledir: Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl b. Rebah b. Abdullah b. Rezah b. Adi b. Ka'b b. Luey. Bu sahâbi ilk Müslümanlardandır. Bedir Savaşı hariç bütün seferlere katılmıştır. ⁷² Annesi Fatıma el-Huzâiyye olup ilk Müslüman olan kadınlardandır. ⁷³ Saîd b. Zeyd yetmiş üç yıl yaşamıştır. Uzun boylu ve

⁶⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 92.

⁶¹ Ahmet Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya*, I, 53.

⁶² Müslim, "*Fedâil* ", 53; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 161.

⁶³ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü 'n-nadire*, II, 345.

⁶⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 94.

⁶⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 334.

⁶⁶ Ahmet Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya*, I, 51.

⁶⁷ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 332; Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü 'n-nadire*, II, 301.

⁶⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 124; Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü 'n-nadire*, II, 301.

⁶⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 334.

⁷⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 135.

⁷¹ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü 'n-nadire*, II, 338.

⁷² İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, s. 160-161.

⁷³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 364.

esmer biriydi. el-Akik denilen yerde Hicretin 51. yılında öldüğünde Medine'ye götürülerek defnedilmiştir. Heysem b. Adiy, onun Kûfe'de öldüğünü iddia etmiştir.⁷⁴

Buraya kadar Aşere-i Mübeşşere hakkında kısaca bilgi vermiş olduk. Şimdi aralarındaki münasebetlere geçelim.

⁷⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 365.

BİRİNCİ BÖLÜM

ASR-I SAADETTE RAŞİD HALİFELERİN BİRBİRİYLE OLAN MÜNASEBETLERİ

1.1. HZ. EBÛ BEKİR'İN HZ. ÖMER İLE MÜNASEBETLERİ

Her ikisi de Mekkeli oldukları için gerek Cahiliye Dönemi gerek Asr-ı Saadet'te çoğu kez biraraya gelmiş, çeşitli vesilelerle münasebetler kurmuşlardır. İkisi de Hz. Peygamber'e (sav) en yakın olan sahabilerdendir. Hz. Peygamber'in, önemli işlerinde en çok danıştığı kişilerden olmuşlardır.

Denilebilir ki Asr-ı Saadet'te Hz. Ömer ile Hz. Ebû Bekir arasındaki münasebet sıhri bir yakınlıktan daha ötedeydi. Hz. Peygamber, biri Mekke'de diğeri Medine'de olmak üzere sahabileri arasında iki defa kardeşlik bağı kurmuştur. Hicret'ten önce Mekke'de muhacirleri birbirlerine kardeş yapmış, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i kardeş ilan etmişti.⁷⁵

Hem birbirleriyle olan münasebetlerini hem de Hz. Peygamber ile bulunduklarını gösteren bir çok rivayet mevcuttur. Şimdi bu bilgilere yer verelim.

1.1.1. Hz. Peygamber'in Hz. Ebû Bekir'e ve Hz. Ömer'e Olan İltifat ve Övgüleri

Ebû Said (r.a)'in rivayetine göre Hz. Peygamber, her ikisi için şöyle buyurmuştur: "Yüksek derecelerin sahipleri; altlarında olanları, sizin göğün ufkunda doğan bir yıldızı görmemiz gibi göreceklerdir. Ebû Bekir ve Ömer onlardandır, bu nimete ermişlerdir."⁷⁶

Hz. Peygamber (sav), Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'i bazı peygamberlere benzeterек şöyle buyurmuştur: "...Ey Ebû Bekir! Senin örneğin İbrahim'in durumu gibidir. O, Rab-bine niyazında, 'Bana tabi olan bendendir. Bana isyan eden hakkında ise şüphesiz sen Gafur ve Rahimsin' demişti. Yine Ey Ebû Bekir! Senin örneğin İsa'nın durumu gibidir. İsa, 'Eğer onlara azap edersen şüphesiz onlar senin kullarıdır. Eğer onları affedersen affedersin. Çünkü azim, hakim olan ancak sensin' demişti. Ya Ömer!

⁷⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 297; Hanifi Akın, *Safvetü'l-kârî bi ihtisâri sahîhi'l-Buhârî-Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, I-II, Beka Yayınevi, İstanbul 2008, 1, 869; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 174, 272.

⁷⁶ Tirmizi, *"Menâkıb"*, 31.

Senin örneğin Nu-h'un ki gibidir. O, 'Ey Rabbim yeryüzünde kâfirlerden gezip dolaşan bir tek kimseyi bı-rakma' demişti. Yine Ya Ömer! Senin örneğin Musa'nınki gibidir. O da; 'Ey Rabbim onların mallarını mahv ü helak et! Kalplerine katılık ver, çünkü onlar acıtıcı azabı görünceye kadar iman etmeyecekler.' demişti." ⁷⁷

Hiz. Peygamber (sav), bu iki sahabiyle birarada iken bazen onlara sorular sorardı. Bir defasında Hiz. Ebû Bekir'e, "Vitr namazını ne zaman kı-larsın?" diye sorduğunda ondan, "Gecenin evvelinde kı-larım", Hiz. Ömer'e sorduğunda ise "Gecenin sonunda kı-larım" cevabını alınca Hiz. Ebû Bekir'e, "Sen ihtiyatla amel ediyorsun!", Hiz. Ömer'e de, "zor olana yapıştın." şeklinde karşılık vermiştir. ⁷⁸

Hiz. Peygamber'in bu iki sahabiye cennetle müjdelemiş olması onlara yaptığı en büyük iltifattır. Ebu Musa el-Eş'ari, bununla ilgili olan bir olayı şöyle anlatmıştır: "Rasûlullah ile beraber falan kişinin bahçesindeydik, kapı da kapalıydı. Bu esnada kapı çalınca, Rasûlullah bana, "Ey Abdullah (Ebu Musa), kalk, kapıyı aç ve O'nu cennetle müjdele!" buyurdu. Bunun üzerine kalktım kapıyı açtım. Gelen Ebû Bekir'e Rasûlullah'ın sözünü söyledim, O da Allah'a hamd ederek girdi, selam vererek oturunca kapıyı kapattım. Sonra başkası kapıyı çaldı. Rasûlullah bana, "Ey Abdullah, kalk, kapıyı O'na aç ve O'nu cennetle müjdele!" buyurdu. Ben de kalktım ve kapıyı açtım. Gelen Ömer b. Hattab'a Rasûlullah'ın sözünü söyledim, O da Allah' a hamd ederek içeri girdi, selam vererek oturdu. Ben de kapıyı kapattım. Bu sefer kapı tekrar çalınca, Rasûlullah bana, " Ey Abdullah, kalk, kapıyı O'na aç ve O'nu cennetle müjdele!" buyurdu. Ben de kalktım kapıyı açtım. Kapıdaki Osman b. Affan'a da Rasûlullah'ın sözünü söyledim, O da "Allah Müsteandır", dedi ve içeri girdi, selam vererek oturdu." ⁷⁹

Ebu Hureyre'ye göre, Hiz. Peygamber, Hiz. Ebû Bekir ve Hiz. Ömer'le ilgili gördüğü bir rüyasını şöyle anlatmıştır: " Rüyada iken gördüm ki, havzımdan su çekip halka içiriyorum. Derken Ebû Bekir bana gelip beni rahat ettirmek için yardıma koyuldu. İki kova çekti. Çekişinde zayıflık vardı! Allah onu affetsin. Derken Hattâb'ın oğlu geldi. Ebû Bekir'den kovayı aldı. Ondaki daha kuvvetli çekecek bir kişi görmedim. Halk kana

⁷⁷ Abbas Mahmud Akkad, (v. 1964), *Hiz. Ebû Bekir'in Şahsiyeti ve Dehası*, çev. Ali Özek, Fatih Matbaası, İstanbul 1968, 149.

⁷⁸ Akkad, *Hiz. Ebû Bekir'in Şahsiyeti ve Dehası*, 150.

⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVIII, 564-565; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 37.

kana içip gitti. Havuz daha dolu ve kaynardı." ⁸⁰

1.1.2. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in Ziyadelikle Rasûlullah ile Birlikte Bulunmaları

Hz. Peygamber'le birlikte bulunduklarına dair Ebu Hureyre'nin naklettiği bir habere göre Hz. Peygamber (sav), Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Talha, Zübeyr ve Sa'd b. Ebi Vakkas birlikte Hira Dağı üstünde bulunuyordu. O esnada dağ sallanınca Peygamber (sav), "Sakin ol, zira senin üzerinde ancak bir Peygamber, bir Sıddık ve bir şehid var!" diye buyurmuştur. ⁸¹

Yukarıdaki rivayet, bu değerli iki sahabenin Hz. Peygamber'in yanında birlikte hareket ettiklerini, beraber bulunduklarını gösteren rivayetlerdendir. Başka bir rivayette ise sarsılma olayında Uhud Dağı üzerinde Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman vardı. Hadisin devamında Hz. Peygamber'in, "Sakin ol, Ya Uhud! Üzerinde ancak bir Nebi, bir Sıddık ve iki şehid vardır." buyurduğu bildirilmiştir. ⁸²

Hz. Peygamber, bir yerde oturduklarında Hz. Ebû Bekir her zaman onun sağında, Hz. Ömer de solunda otururdu. ⁸³ İbn İshak'a göre bir keresinde böyle oturmuşlarken Rasûlullah (sav), "Kardeşlerimi özlüyorum." diye buyurunca, Hz. Ömer, "Ya Rasûlallah, biz kardeşlerin değil miyiz?" diye sordu. O da, "Hayır, siz ashabımsınız, benim kardeşlerim, beni görmeden bana inananlardır." diye buyurdu. O sırada Hz. Ebû Bekir onların yanına geldiğinde, Hz. Ömer ona, Rasûlullah'ın kendisine söylediklerini aktardı. Rasûlullah, sözüne devam ederek, "Ey Ebû Bekir! Senin beni sevdiğini duyup da seni seven bir kavmi sevmez misin? Ben onları seviyorum. Onları Allah da sever." diye buyurmuştur. ⁸⁴

Bir gün Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Ben kardeşlerimi özlüyorum." Bunun üzerine Hz. Ömer, "Ya Rasûlallah, kardeşlerin kimlerdir, bize açıkla mısın?" diye sordu. Hz. Peygamber de, "Sizler ashabımsınız, kardeşlerim ise görmedikleri halde bana

⁸⁰ Müslim, "Fedâil", 2392; Ali Arslan, *Resûlullah(s.a.v.)'ın Ashabını Tanıyalım*, Arslan Yay., İstanbul 1982, 51.

⁸¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVIII, 596.

⁸² Akın, *Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, II, 199; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 198.

⁸³ Tirmizi, "Menâkıb", 37; Kandehlevî, Muhammed Yûsuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, çev. Ali Arslan, Merve Yay., İstanbul 1992, II, 485.

⁸⁴ İbn İshâk, Muhammed b. İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, thk. Muhammed Hamidullah, çev. M. Şafi Billik, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2012, 378.

inananlardır." buyurdu. O esnada bulundukları yere Hz. Ebû Bekir de geldi. Hz. Ömer, O'na bu konuşmadan bahsetti.⁸⁵

Kandehlevî, her iki sahabinin birgün birbiriyle açlık mevzuunda konuşurlarken yanlarına Hz. Peygamber'in geldiğini ve aynı dertten müzdarip halde Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye gittiklerinden bahseder. Rivayete göre Hz. Ebû Bekir, bir gün öğle zamanı vak-tinde mescide gelir, ardından Hz. Ömer de gelir ve, "Ey Ebû Bekir! Bu saatte seni evin-den çıkartan nedir?" diye sorar. Hz. Ebû Bekir de O'na, "Beni çektiğim şiddetli açlık çıkarmıştır." cevabını verince Hz. Ömer, "Andolsun, ben de bundan dolayı çıktım." der. Bu esnada yanlarına Hz. Peygamber (sav) de gelerek, "Sizi şu saatte evlerinizden çıkaran nedir?" diye sorar. İkisi de açlıktan dolayı çıktıklarını ifade ederler. Hz. Peygamber de, "Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, ben de bundan dolayı çıkmışım, o halde kalkınız." der ve üçü birlikte Ebû Eyyûb el-Ensari'nin evine varırlar. Kapıyı çaldıklarında Ebû Eyyûb'ün hanımı çıkarak, "Allah'ın Peygamber'ine ve beraberinde gelenlere merhaba!" diyerek onları karşılar. Hz. Peygamber (sav), "Ebû Eyyûb nerededir?" diye sorunca Ebû Eyyûb, Hz. Peygamber'in sesini duyarak gelir ve Hz. Peygamber'e, "Ey Allah'ın Rasulü! Bize bu zamanda gelmezsiniz." deyince, Hz. Peygamber O'na, "Doğru söylüyorsun." cevabını verir. Bunun üzerine Ebû Eyyûb bağa giderek bir salkım hurma getirir. Hz. Peygamber, "Sadece kuru hurma getirsen yeterliydi." deyince Ebû Eyyûb, "Ey Allah'ın Resûlü, diğer çeşitlerden de yemeni arzu ettim. Ayrıca bir de hayvan keseceğim." cevabını vermiş ve bir oğlak keserek konuklarına ikram etmiştir.⁸⁶

Bir sahâbi, bir gün Hz. Peygamber ile Hz. Ömer ve Hz. Ebu Bekir'in, evine misafir olarak geldiğinden bahsetmiştir. Buna göre Hz. Peygamber (sav), sağında bir bedevi, solunda Hz. Ebû Bekir ve arkasında da Hz. Ömer olduğu halde bu sahabinin evine giderler. Sahâbi onlara süt ikram ettiğinde Hz. Peygamber, sütünü içtikten sonra Hz. Ömer, " Ya Rasûlallah onu Ebû Bekir'e ver." deyince Hz. Peygamber, "Sağ taraf, sağ taraf " diyerek sütü içmesi için bedeviye vermiştir.⁸⁷

Aşağıda zikredeceğimiz rivayet ise Hz. Ömer ile Hz. Ebû Bekir'in birlikte Rasûlullah'ın yanındayken önemli bir olaya tanıklık etmeleri açısından önemlidir. İbn Sa'd, Ebû Sahr el-Ukayli adlı sahabinin Medine'ye gittiğinde, Rasûlullah'a rastladığını,

⁸⁵ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü 'n-nadire*, I, 206.

⁸⁶ Kandehlevî, *Hayâtü's- Sahâbe*, I, 300.

⁸⁷ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü 'n-nadire*, I, 207.

onun Ebû Bekir ile Ömer arasında yürüdüğünü, Rasûlullah'ın (sav), bir Yahudiye uğradığını rivayet eder. el-Ukayli'ye göre Yahudi, elinde Tevrat'tan bir bölümü hasta olan kardeşinin oğlu üzerine okumaktaydı. Rasûlullah (sav), "Ey Yahudi! Musa'ya indirilene, İsrailoğulları için ayrılan denize seni yemin ettirerek söylüyorum. Tevrat'ında vasfım, sıfatım ve çıkışımı buluyor musun?" diye sorunca Yahudi, başıyla 'Hayır!' işareti yapar. Kardeşinin oğlu ise, "Musa'ya indirilen Tevrat'a ve İsrailoğulları için ayrılan denize şahadet ederim ki, o kitapta senin vasfın, zamanın, sıfatın ve çıkışın vardır ve ben şahadet ederim ki Allahtan başka ilah yoktur ve sen onun elçisisin! der." ⁸⁸

Hiz. Peygamber (sav), Uhud Savaşı'na çıkmadan önce ikindi namazını cemaatle kılmış ⁸⁹ ve Bedir Savaşı öncesinde olduğu gibi sahabesine danıştıktan sonra silahını kuşanmak için evine girince Hiz. Ebû Bekir ile Hiz. Ömer de onunla birlikte içeri girmişlerdir. ⁹⁰

Rasûlullah (sav), çoğu yerde olduğu gibi Yahudilerin yanına çeşitli işler için uğradığında bu iki değerli sahabe beraber O'nun yanında olurlardı. Belâzürî'ye göre Nadir-oğullarına gittiğinde de yanında Hiz. Ömer ile Hiz. Ebû Bekir vardı... ⁹¹

İbn İshak'ın rivayetine göre Rasûlullah (sav), yine önemli bir mesele için Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Ömer ve Hiz. Ali'nin de olduğu ashabından bir toplulukla Nadiroğullarına gitmişti. Amiroğullarından iki kişinin diyeti için yardım isteyecekti. Rasûlullah (sav), onlara geldiğinde, "Peki" diyerek Rasûlullah'ın isteğini kabul ettiler. Sonra başbaşa kalınca da Rasûlullah'a suikast düzenlemeye karar verdiler. Onların yapmak istediklerine dair ilahi haber gelince, Rasûlullah (sav), kalkarak Medine'ye dönmek üzere yola çıktı. Onunla beraber gelmiş olan sahabiler Rasûlullah'ın (sav) geciktiğini görünce arkasından gittiler. Medine'den bir adamla karşılaştıklarında Rasûlullah'ın Medine'ye girdiği haberini alarak döndüler. Rasûlullah (sav), onlara Yahudilerin yapmak istediği hainliği bildirerek savaşa hazırlanmayı ve Yahudilerin üzerine yürümeyi emretti." ⁹²

İbni Mes'ud, bir gün mescidde namaz kılarken, o esnada Rasûlullah'ın (sav), sağında Hiz. Ebû Bekir, solunda Hiz. Ömer olduğu halde onların ellerini tutmuş bir vazî-

⁸⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 185.

⁸⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 38.

⁹⁰ Vâkidî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer el-Vâkidî, *Kitâbü'l-meğâzî*, nşr. Abbas el-Şerbînî, Matbaat-ı Saâdet, Kahire 1368/1948, s. 16.

⁹¹ Belâzürî, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Yahya b. Cabir b. Dâvût, *Fütûhu'l-büldân, Ülkelerin Fetihleri*, çev. Mustafa Fayda, Siyer yay., İstanbul 2013, 18.

⁹² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 268.

yette içeri girdiğini ⁹³ ve, "Kıyamet günü böyle haşrediliriz." buyurduğunu rivayet etmiştir. ⁹⁴

Hız. Peygamber, sahabileriyle birlikte hicri takvimin 6. yılında (M. 628) umre yapmak için Medine'den yola çıkıp Hudeybiye'ye varmıştı. Mekkeli Müşrikler ise Müslümanların Mekke'ye girmelerine engel olmak isteyip umre yapmalarına engel olunca Rasûlullah (sav), ashabıyla istişare etti. Hız. Ebû Bekir ve Hız. Ömer birlikte hareket ederek burada da sırayla kalkarak O'nun arkasında olduklarını dile getirmişlerdir. ⁹⁵

Yine Tebük Seferi esnasında İbni Mes'ud tarafından rivayet edilen bir habere baktığımızda Hız. Ömer ve Hız. Ebû Bekir'i gecenin bir vaktinde Hız. Peygamber ile önemli bir işte beraber görmekteyiz. Abdullah b. Mes'ud bu durumu şöyle anlatmaktadır: "Gece yarısı kalktım. Ben Tebük Gazvesi'nde Rasûlullah ile birlikteydim. Karargâh tarafında bir ateş alevi gördüm. Oraya doğru ilerleyip, bakmak istedim. Baktığımda, Rasûlullah ile Ebû Bekir ve Ömer'i gördüm Abdullah zî'l-Bicadeyn el-Müzeni ölmüştü. Ona mezar kazıyorlardı. Rasûlullah, onun kabrinde duruyor, Ebû Bekir ve Ömer de mevtayı aşağı sarkıtiyordu. Rasûlullah (sav), 'Kardeşinizi bana yaklaştırmınız.' diyor, onlar da Abdullah'ı aşağıya bırakıyorlardı. Onu yan tarafa yatırdıktan sonra, Hız. Peygamber, 'Allah'ım ben akşamleyin ondan razı olarak ayrıldım. Sen de ondan razı ol.' buyurdu." ⁹⁶

Hız. Peygamber'in sağlığında olduğu gibi vefatı esnasında da yine Hız. Ömer ve Hız. Ebû Bekir'i birlikte görmekteyiz. Rasûlullah (sav) vefat ettiğinde kefenlendikten sonra divanın üzerine konmuştu. Hız. Ebû Bekir ile Hız. Ömer içeri girip selam verdiler. Onlar-la beraber evin alabileceği kadar Ensar ve Muhacirlerden bir grup insan da içeri girerek Hız. Ömer ve Hız. Ebû Bekir'in selam verdikleri gibi selam verip saf tuttular. İmamlık eden kimse yoktu. Hız. Ebû Bekir ile Hız. Ömer ön safta Rasulullah'ın önündeydiler. Rasûlullah (sav) için şöyle dediler: " Allah'ım! Şehadet ederiz ki, kendisine indirileni tebliğ etti. Ümmetine nasihat etti. Allah dinini aziz kılan ve kelimeleri tamamlayıncaya kadar Allah yolunda cihad etti. Ortağı olmayan sadece O'na

⁹³ Süyûtî, Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekir, *Târîhu'l-hulefâ*, 3. bsk., thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Matbaa-i Medeni, Kahire 1964, 55.

⁹⁴ Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 51.

⁹⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 59.

⁹⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 249; İbn Kayyim el-Cevzîyye, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr, *Zâdu'l-me'âd, Rasûlullah'ın Yaşadığı İslam*, çev. Mehmet Yolcu, Pınar Yayınları, İstanbul 1990, III, 434; İbn Kesir, Ebû'l-Fida İsmail b. İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye, Hız. Peygamber'in (s.a.v.) Hayatı*, çev. Hanifi Akın, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013, 600.

iman etti. Ey Allah'ımız! Bizi O'nunla indirilen söze tabi olanlardan eyle. O bizi, biz de onu tanıyana kadar, bizi O'nunla bir araya getir. O müminlere karşı hoşgörülü ve merhametliydi. Asla iman karşılığında bir bedel istemiyoruz ve imanı bir değer karşılığında istemeyiz." Oradakiler de bu duaya "Amin! Amin!" dediler.⁹⁷

Hadis kitaplarında geçtiği üzere Hz. Ömer, halife iken şehid edildiği (v: 23/644) sırada henüz vefat etmeden önce, Abdullah b. Abbas (v: 68/687) O'na, "Ey Müminlerin Emiri! Böyle bir şey oldu ama, sen Rasulullah'la sohbet ettin, birlikte yaşadın, onunla arkadaşlık bunu da güzel yaptın. O, dünyadan senden hoşnut olarak ayrıldı. Sonra Ebû Bekir ile sohbet ettin ve onunla da sohbetini güzel yaptın" diyerek onun Hz. Ebû Bekir ile olan münasebetine değinmiştir."⁹⁸

1.1.3. Birbirlerine Olan Övgü ve İltifatları

Bu iki sahabi her zaman birbirlerinin haklarını teslim etmişlerdir. İbnü'l-Esir'e göre Hz. Ömer, Hz Ebû Bekir'e, "Ey Rasûlullah'tan sonra insanların en hayırlısı!" diye hitab ettiğinde, Hz. Ebû Bekir de O'na, "Şimdi sen böyle dedin, halbuki ben Rasûlullah'ın, 'Güneş Ömer'den daha hayırlı bir kul üzerine doğmamıştır.' dediğini işittim" cevabını verir.⁹⁹

Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in hicret esnasında Hz. Peygamberle geçirdikleri geceden bahsederek onu şu sözlerle övmüştür: "Nefsimi elimde bulunduran Allah'a yemin ederim ki onun o (hicret) gecesi, Ömer ve Ömer'in ailesinden daha hayırlıdır."¹⁰⁰

Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'le olan bir anısını anlatırken O'ndan övgüyle şöyle bahsetmiştir: "Rasulullah (sav), geceleri Ebû Bekir'in evinde sohbet eder, Müslümanların işini görürdü. Yine bir gece, ben de yanında iken sohbet etti. Sonra evden Rasulullah'la beraber çıktık. Mescide vardığımızda bir adamın namaz kıldığını gördük. Rasulullah (sav) kalktı ve O'nun okumasını dinlemeye başladı. Neredeyse onu tanıyacak gibi olduk. Rasulullah (sav), "Kim Kur'an'ı indirildiği gibi taze olarak okumak isterse İbn-i Ümmü Abd'in (İbn Mes'ud) okuması gibi okusun." dedi. Sonra adam dua etmek için oturdu. Rasulullah (sav) da O'na: "İste! sana verilecek." dedi. Allah'a yemin ederim ki, erken-

⁹⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 290; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II, 67.

⁹⁸ Memduhoğlu, *Sahabenin İctihad Anlayışı*, 18.

⁹⁹ İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 64.

¹⁰⁰ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 106.

den gider O'na bu müjdeyi veririm, dedim. Erkenden gittim, ona bu müjdeyi verdim. Ebû Bekir'e rastladım. O'nun benden önce İbn Mes'ud'a gidip müjdeyi vermiş olduğunu ve beni geçtiğini gördüm. Hayır, vallahi ne zaman hayırlı bir işte onunla yarıştı isem beni geçmiştir." ¹⁰¹

Hız. Ömer, Tebük Seferi'nde, bir nevi kendi duygularına tercüman olan Hız. Ebû Bekir'in, içinde bulundukları zor durumdan kurtulmaları için Hız. Peygamber'den dua talep ettiğini söyleyerek o anki hadiseyi şöyle anlatmıştır: "Biz Tebük'e sıcak bir zamanda vararak bir yerde konakladık. Öyle bir susadık ki, boynumuzun kopacağını sandık. Bazıları devesini kesiyor ve işkembesindeki suyu içtikten sonra gerisini göğsü üzerine koyuyordu. Ebû Bekir, Hız. Peygamber'e, "Ey Allah'ın Rasûlü! Allah duada sana hayrı vermeyi adet kılmıştır. Bizim için Allah'a yalvar" dedi. Hız. Peygamber, "Sen bunu istiyor musun?" deyince, Ebû Bekir, "Evet" dedi. Bunun üzerine Hız. Peygamber (sav), ellerini göğre doğru kaldırdı. Gök bulutlanıncaya ve yağmur yağıncaya kadar da ellerini indirmede. Yağmur yağdıktan sonra, herkes yanındaki kapları doldurdu. Sonra yolumuza devam ettiğimizde bulunduğumuz yerin dışındaki yerlere yağmurun yağmamış olduğunu gördük." ¹⁰²

Hız. Peygamber'in vefatına sayılı günler kaldığında meydana gelenlerle ilgili aktarılan rivayetlerde de yine en çok Hız. Ömer ile Hız. Ebû Bekir'i yanyana münasebetler içinde görüyoruz. Buradaki rivayette Hız. Ömer'in, Hız. Ebu Bekir'e bir iltifatı söz konusudur. Vefatına sayılı günler kalmışken Hız. Peygamber (sav), bir keresinde yatsı namazını kılmak için mescitte kendisini bekleyen insanlara namaz kıldırması için Hız. Ebû Bekir'e haber gönderdi. Hız. Ebu Bekir de, " Ey Ömer! Sen insanlara namaz kıldır! dedi. Bunun üzerine Hız. Ömer bunu kabul etmeyerek O'na, "Sen buna daha layıksın!" cevabını verdi. ¹⁰³

Ahmet b. Hanbel'in Müsned'inde geçen bir rivayete göre Hız. Ebû Bekir ile Hız. Ömer arasında yukarıda geçen böyle bir konuşma olmamıştır. İbn Hanbel'e göre Abdullah b. Zem'a şöyle demiştir: "Rasûlullah'ın hastalığı arttığında birkaç Müslüman ile ben

¹⁰¹ Tirmizî, "Menâkıb", 40; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 178.

¹⁰² İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 591; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I, 313; Said Havva, *el-Esas fi's-Sünne, Hadislerle Hız. Peygamber'in Hayatı*, 2. bsk., çev. Ahmet Varol, Recep Çetintaş, Aksa Yayın-Pazarlama, İstanbul 1996, III, 362.

¹⁰³ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 95-96; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 725; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III, 405; Muhibbuddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 170.

de yanındaydım. Bilal namaz için çağrıda bulununca, Rasûlullah, 'İnsanlara namaz kıl-
dıracak birine emir verin.' buyurdu. Çıktığımda, Ömer'in cemaat arasında olduğunu
gördüm. Ama Ebû Bekir yoktu. Ömer'e, 'Ya Ömer! Kalk ta insanlara namaz kıldır.' de-
dim. Ömer tekbir alınca Rasûlullah onun sesini duydu. Hz. Peygamber, 'Ebû Bekir
nerede? Allah da, Müslümanlar da ondan başkasının namaz kıldırmasını kabul etmez.'
buyurup Ebû Bekir'e haber gönderdi. Ömer namaz kıldırdıktan sonra Ebû Bekir gelip
insanlara namaz kıldırdı..."¹⁰⁴

Hz. Aişe, Hz. Ebû Bekir'in diğer günlerde de insanlara namaz kıldırıldığını söyle-
miştir."¹⁰⁵

1.1.4. Hayırda Yarışmaları

Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer arasındaki münasebetin hem yardımlaşma hem de ha-
yırda yarış üzerine olan niteliğini ve Hz. Ömer'in, arkadaşının faziletini sürekli anlatma-
sını çeşitli rivayetlerde görmekteyiz. Suyûtî'de geçen bir rivayete göre ashabının duru-
munu sormak Rasûlullah'ın âdeti idi. Bir gün sabah namazını kıldırdı, namaz bitince
şöyle sordu: "Hanginiz bugün oruçlu olarak sabahladı?" Hz. Ömer, "Ya Rasûlallah!
Bana sorarsan ben gönlümden geçirmeden geceledim, oruçsuz sabahladım" dedi. Hz.
Ebû Bekir de, "Ya Rasûlallah! Ben, gönlümde oruç tutmayı tasarlayarak geceledim ve
böylece oruçlu olarak sabahladım." cevabını verdi. Sonra Rasûlullah (sav) tekrar sordu:
"Sizden hanginiz bugün bir hastayı ziyaret etti?" Hz. Ömer, "Daha yeni namaz kıldık ve
henüz yerimizden ayrılmadık. Nasıl bir hastayı ziyaret etmiş olabiliriz?" dedi. Hz. Ebû
Bekir de, "Ya Rasûlallah ben ziyaret ettim. Kardeşim Abdurrahman b. Avf'ın ağır hasta
olduğunu söylediler. Yolumu oradan geçirdim. Onun hal ve hatırını sordum. Sonra mes-
cide geldim." dedi. Rasûlullah (sav) tekrar sordu: "Bugün hanginiz bir sadaka verdi?"
Hz. Ömer, "Ya Rasûlallah! Namazı kıldığımızdan beri seninle beraberiz, yerimizden
ayrılmadık, nasıl bir sadaka vermiş olabiliriz?" dedi. Hz. Ebû Bekir de, "Ya Rasûlallah!
Ben mescide girdiğimde, birisinin bir şeyler istediğini gördüm. Oğlum Abdurrahman'ın
elinde bir miktar ekmek vardı, onu aldım ve O kimseye verdim." dedi. O zaman Rasû-
lullah (sav) şöyle buyurdu: "Cennetle müjdelerim! cennetle müjdelerim!" Bunu işiten
Hz. Ömer, "Ebû Bekir'le müsabakaya girdiğim her hayırda O, mutlaka beni geçmiştir"

¹⁰⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XVIII, 93.

¹⁰⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 218.

demekten kendini alamamıştır.¹⁰⁶

Hiz. Ebû Bekir ile Hiz. Ömer'i daha önce zikrettiğimiz gibi yine ilahi rıza için hayır yarışında bulduğumuz bir başka rivayete bakalım. Hiz. Ömer diyor ki: "Rasûlullah (sav), bize maddi yardımda bulunmamızı emretmiş ve Rasûl-i Ekrem'in bu emri varlıklı olduğum bir zamana denk gelmişti. Ben de kendi kendime, "Ebû Bekir'i bir gün geçebilsem işte bugün geçerim!" dedim ve malımın yarısını getirdim. Rasûlullah (sav), bana "Ailene ne bıraktın?" diye sordu. " Getirdiğimin yarısı kadar!" dedim. Sonra Ebû Bekir, malının hepsini getirdi. Rasûlullah, "Ey Ebû Bekir! Ailene ne bıraktın?" diye sorunca Ebû Bekir, "O'nlara Allah'ı ve Rasûl'ünü bıraktım." diye cevap verdi. Bunun üzerine, Hiçbir şeyde O'nu asla geçemem! dedim." ¹⁰⁷

Süyûtî'de geçen bir habere göre Hiz. Ömer'in Hiz. Ebû Bekir ile ilgili anlattığı bir diğer vaka şöyledir. Hiz. Ömer şöyle anlatıyor: "Medine'de kenar bir yerde ihtiyar ve âma bir kadın yaşardı. Her gün ona uğrayarak ihtiyacını gidermek isterdim. Fakat ne zaman gitsem benden önce birisinin O'na uğrayıp kendisine lazım olan her işi yaptığını görürdüm. Bir gün merak ettim, acaba her gün bu sevabı işleyen kimdir? dedim. Çok erkenden bu kadına uğradım. Bir de ne göreyim, bu sevabı kazanmakta olan zat Ebû Bekir'di." ¹⁰⁸

Abdullah b. Mes'ud, ikisinin hayırda yarış içinde olduklarını söylemiştir. İbn-i Mes'ud der ki: "Namaz kıldığım sırada Rasulullah yanıma uğradı ve "Ey İbn-i Ümmü Abd! İşte, zira istediğin sana verilecektir." buyurdu. Bunun üzerine Ebû Bekir ile Ömer ne diyeceğimi sormak için birbirleriyle yarıştılar. Ebû Bekir onu geçince Ömer, "Ne zaman bir konuda Ebû Bekir ile yarışsak beni geçiyor." dedi. Ne istediğimi sorduklarında O'nlara, "Her zaman ettiğim dualarımdan biri de şöyledir: 'Allahım! Senden ardı kesilmeyen bir nimet, bitmeyen bir huzur ve cennetlerin en yüksek makamı olan Huld Cennetinde Allah Rasulüne beni arkadaş kılmanı diliyorum' dedim." ¹⁰⁹

¹⁰⁶ Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, s. 55; Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 174,175; Akkad, *Hiz. Ebû Bekir'in Şahsiyeti ve Dehası*, 64-65.

¹⁰⁷ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 106; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 218; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 40.

¹⁰⁸ Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 80; Şah Muînüddin Ahmed Nedvî, *Asr-ı Saadet, Peygamberimizin Ashabı*, çev. Ali Genceli, Sebilürreşad Neşriyat, İstanbul 1963, 1, 213.

¹⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XIX, 69.

1.1.5. Hz. Peygamber'in Bu İki Sahabeye Olan İkaz ve Uyarıları

Zikredeceğimiz rivayette bu iki sahabinin Hz. Peygamber (sav) ile yaptıkları bir yolculuk esnasında meydana gelen bir durum üzerine Hz. Peygamber'den aldıkları bir ikaz anlatılmaktadır.

Rivayete göre Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer birlikte bir yolculukta iken uykudan kalktıklarında onlara hizmet eden kişinin hala uyumakta olduğunu gördüler. Yemeklerinin hazırlanmadığını gördüklerinde, "Bu amma da uykucu birisidir." dediler. Onu uyan- dırıp yiyecek istemek üzere Hz. Peygamber'e gönderdiler. O kişi Hz. Peygamber'e varıp "Ey Allah'ın Rasülü! Ebû Bekir ve Ömer'in sana selamları var, senden yiyecek isti- yorlar!", dedi. Hz. Peygamber ise, "Git kendilerine yiyeceğe ihtiyaçları olmadığını söyle, çünkü onlar yiyeceklerini yediler." buyurdu. O kişi dönüp Hz. Peygamber'in söylediklerini O'nlara haber verince Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e gelerek O'na yemek yemediklerini ve niçin böyle bir söz söylediğini merakla sordular. Hz. Peygamber (sav), O'lara şöyle cevap verdi: "Siz kardeşinizin etini yemediniz mi? Nefsimi kudret elinde tutana yemin ederim ki şu anda onun etini dişlerinizin arasında görmekteyim." Bunun üzerine her ikisi, "Ey Allah'ın Rasülü! Bizim için Allah'tan af dile!" dediler. Hz. Peygamber de, "Hayır! Gidin, sizin için af talebinde bulunmasını o kardeşinizden rica edin!" buyurdular.¹¹⁰

1.1.6. Hz. Ebû Bekir'in Hz. Ömer'i İkaz ve Uyarıları

Müslümanlar ve Mekkeli müşrikler arasında Hudeybiye Antlaşması sağlanacağı sırada Hz. Ömer şaşkınlık içinde Hz. Peygamber'e gelerek ona sorular yönelttikten he- men sonra Hz. Ebû Bekir'e gidip bu defa ona sorular sormuştur. Hz. Ebû Bekir'in onu ikaz etmesi, aralarındaki yakınlığı ve birbirleriyle görüş alışverişi içinde bulunduklarını göstermektedir.

Rivayete göre, Hudeybiye'de müşriklerle antlaşma yapılırken antlaşmanın bazı maddeleri Hz. Ömer'i fazlasıyla rahatsız etmişti. O, henüz antlaşma imzalanmadan Hz. Ebû Bekir'e gelerek antlaşmanın görünüşte Müslümanların zararlarına olan vasıflarını şiddetle tenkit etmiştir.¹¹¹ Hz. Ömer bu durumu şöyle anlatmaktadır: "Ebû Bekir'e gide-

¹¹⁰ İbn kesîr, *Tefsir*, IV, 216; Kandehlevî, *Hayâtü's- Sahâbe*, II, 450-451.

¹¹¹ Şiblî Numânî, *Bütün Yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi*, çev. Talip Yaşar Alp, Hikmet-Dava-Çağ

rek; Ya Eba Bekir! Bu, gerçekten Allah'ın Peygamberi değil midir?" dedim. Ebû Bekir de, "Evet, Allah'ın Peygamberidir!" Dedi. Ben, "Biz hak üzere değil miyiz, düşmanımız da batıl üzere değil mi?" Dedim. Ebû Bekir, 'Evet, öyledir!' Dedi. Ben, "Peki niçin dinimiz konusunda ödün veriyoruz?" Dedim. Ebû Bekir bana, "Be adam! Doğrusu Muhammed (sav), Allah'ın Resûlüdür. O, Rabbine karşı gelmez. Allah onun yardımcısıdır. Dolayısıyla onun emrettiği şeylere sarıl, O'na karşı çıkma! Allah'a yemin ederim ki, Muhammed (sav), hak üzeredir!" Dedi. Ben bu sefer; "Beytullah'a gideceğimizi ve burayı tavaf edeceğimizi bize söylemiyor muydu?" Dedim. Ebû Bekir: "Evet, (söylüyordu,) fakat senin bu yıl gideceğini bildirdi mi?" Dedi. Ben de: "Hayır" Dedim. Ebû Bekir: "O halde şüphesiz sen oraya varıp Beytullah'ı tavaf edeceksin!" Dedi. Bundan sonra Hz. Ömer yaptığıнын hata olduğunu ve bağışlanması için pek çok iyi ameller işlediğini ifade etmiştir.¹¹² Bu olayda Hz. Ömer önce Hz. Peygamber'e sonra Hz. Ebû Bekir'e giderek sorular sormuştur.¹¹³ Başka bir rivayette ise Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'e sorular sorduktan sonra Hz. Peygamber'e giderek O'na sorular sormuştur.¹¹⁴

Hudeybiye'de Hz. Peygamber (sav), bu antlaşmanın yazdırma işini bitirince, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkas aynı zamanda belgeyi yazan Hz. Ali, Müslümanlardan ve müşriklerden birkaç kişi daha bu antlaşmaya şahitlik etmişlerdir.¹¹⁵

Mekkeli müşrikler daha sonra Hudeybiye Antlaşmasının hükümlerini ihlal edince bu yaptıklarının kendi aleyhlerine kötü sonuçlar doğuracağından korkup aralarında tartışmaya başladılar. Sonunda Ebû Süfyan'ı bu durumu düzeltmek için Medine'ye gönderdiler. Ebû Süfyan, Medine'ye gelince Hz. Ebû Bekir'e giderek yeniden anlaşmak için yardım istemiş; fakat Hz. Ebû Bekir, O'na yardım etmeyi kabul etmeyerek, Hz. Ömer'e gitmesini söylemiştir. Bunun üzerine Ebû Süfyan, Hz. Ömer'e gitmiş fakat Hz. Ömer de, Hz. Ebû Bekir'den farklı davranmamıştır.¹¹⁶

Yayınları, İstanbul 1975, I, 88.

¹¹² Zührî, İmam Muhammed b. Müslim b. Ubeydillah b. Şihâb ez-Zührî, *Meğâzi'n-nebeviyye*, Nşr. Süheyl Zekkâr, Dâru'l-Fikr, Şam 1401/1981, 55-56; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 429; Akın, *Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, I, 881; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 453-454; İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 23; Ebû'l-Hasan Ali en-Nedvî, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, *Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed*, çev. Abdülkerim Özaydın, İz Yayıncılık, İstanbul 1992, 247.

¹¹³ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 141.

¹¹⁴ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 372.

¹¹⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 431; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, II, 591.

¹¹⁶ Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 41.

Hız. Ebû Bekir ile Hız. Ömer bir çok seferde birlikte olmuşlardır. Bazı durumlarda birbirlerini ikaz etmişlerdir. Hız. Peygamber (sav), Amr b. As'ı bir ordu ile Suriye tarafına göndermişti. Amr, Zâtüs-Selâsil denilen yere gelince düşmandan çekinerek Hız. Peygamber (sav)'den yardım istemek üzere bir adam gönderdi. Hız. Peygamber (sav) de O'na Ebû Ubeyde b. Cerrah komutasında, içinde Hız. Ebû Bekir ile Hız.Ömer'in de olduğu bir orduyla yardım gönderdi ¹¹⁷ Savaş yerine ulaştıklarında Amr onlara ateş yakmamalarını emretti. ¹¹⁸ Sıkıntı yaşayan Müslümanlar bu durumu Hız. Ömer'e şikayet ettiler. Hız. Ömer de kızarak bunu Hız. Ebû Bekir'e bildirdi ve Amr'a gidecek oldu. Hız. Ebû Bekir onu engelledi ve onu ikaz ederek: "Dokunma ya Ömer, Rasûlullah (sav) onu harbe vukufundan dolayı başımıza kumandan tayin etti." dedi. Bunun üzerine Hız. Ömer de sustu. ¹¹⁹

Hız. Peygamber'in (sav) vefatı ile ilgili rivayetlerdeki münasebetlerinde Hız. Ebû Bekir'in, Hız. Ömer'i ikaz etmesi söz konusudur. İbn Hişâm'a göre; Hız. Peygamber (s.a.v) vefat ettiği esnada Hız. Ömer ayağa kalkarak, "Münafıklardan bir takım kimseler Rasûlullah'ın (s.a.v) vefat ettiğini ileri sürüyorlar. Halbuki Allah'a yemin ederim muhakkak ki O, vefat etmemiştir. Bilakis İmran'ın oğlu Musa'nın gidişi gibi Rabb'inin katına gitmiştir. Allah'a yemin ederim Rasûlullah kesinlikle geri dönecek ve kendisinin öldüğünü ileri süren bir takım adamların ellerini ve ayaklarını kesecektir" diyordu. ¹²⁰ Hız. Ebû Bekir, Hız. Peygamber'in (s.a.v) vefat haberini alır almaz hızlıca mescide gelerek direk olarak Hız. Aişe'nin odasında bulunan Hız. Peygamber'in (sav) yanına girdi. Hız. Peygamber'in (sav) üzeri örtülmüş vaziyette evin bir tarafında idi. O'nun yüzünü açtı, üzerine eğildi, öptü, sonra da, "Anam babam sana feda olsun, Allah'ın sana yazmış olduğu ölümü tatmış bulunuyorsun. Bundan sonra ebediyete kadar sana ölüm dokunmayacaktır," diyerek örtüyü Rasûlullah'ın (sav) yüzüne kapattı ve odadan çıktı. Bu esnada Hız. Ömer insanlara konuşmakta ve, "Doğrusu Allah, münafıkları tamamen yok etmedikçe Rasûlullah (sav) ölmeyecektir!" diyordu. Hız. Ebû Bekir onu uyararak, "Ağır ol, ey Ömer!" dediyse de Hız. Ömer konuşmasına devam etti. Hız. Ebû Bekir onun susmadığını görünce insanlara döndü, insanlar onun konuştuğunu görünce ona dönerek Hız.

¹¹⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 368.

¹¹⁸ Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 06.

¹¹⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 368-369; Hayati Ülkü, *Muhtasar İslam Tarihi*, Şelale Yayınları, İstanbul 1972, II, 234.

¹²⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVIII, 96; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 276-277.

Ömer'i bıraktılar.¹²¹ O da Allah'a hamd ü sena ettikten sonra şöyle dedi: "Yüce Allah '(Ey Muhammed) şüphesiz sen de öleceksin. Onlar da ölecekler' ¹²² buyurdu." ve, "Ey İnsanlar! kim Muhammed'e ibadet ediyor idiyse şüphesiz Muhammed ölmüştür. Kim de Allah'a ibadet ediyor idiyse Allah diridir, ölmez... dedikten sonra Âl-i İmran suresinin şu 144. ayetini okudu: "Muhammed bir elçiden başkası değildir. Ondan önce de elçiler gelmiştir. Eğer ölür ya da öldürülürse ökçelerinizin üzerinde gerisin geriye mi döneceksiniz? Kim ökçeleri üzerine dönerse, hiçbir şekilde Allah'a zarar veremez. Allah şükredenlerin mükafatını verecektir."¹²³ Bunun üzerine Hz. Ömer O'na dedi ki: "Bu Allah'ın kitabında mıdır?" Hz. Ebû Bekir de, "Evet," dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, "Ey İnsanlar! İşte bu, Müslümanların en olgunu olan Ebû Bekir'dir. Ona biat edin" dedi. ¹²⁴

İbn Hişâm, Ebû Hureyre'nin, "Allah'a yemin ederim ki Ebû Bekir onu okuyunca ayetin daha önce indiğini bilmiyor gibi idiler." dediğini, Hz. Ömer'in de, " Allah'a yemin ederim ki Ebû Bekir onu okuduğunu duyunca dehşete kapıldım, yere düştüm, ayaklarım beni taşıyamadı. Rasûlullah'ın (sav) vefat ettiğini anladım." şeklinde konuştuğunu rivayet etmektedir. ¹²⁵

Hiz. Aişe de, Hiz. Peygamber vefat ettiğinde Hiz. Ömer ile Muğire b. Şu'be'nin Rasûlullah'ın yanına girip çıkmasından sonra Hiz. Ebû Bekir'in geldiğini söylemiş ve devamında Hiz. Ebû Bekir ile Hiz. Ömer'in yukarıda geçen rivayetteki konuşmasını aktarmıştır. ¹²⁶

Yukarıda geçen rivayetin sonunda belirtilen, Hiz. Ömer'in insanları Hiz. Ebû Bekir'e biat etmeye çağırması, genellikle bir çok kaynakta Hiz. Ömer'in Ben-i Saide'de yapılan biat esnasındaki konuşmasında gerçekleştiği görülmektedir. ¹²⁷

¹²¹ Zührî, *Meğâzi'n-nebeviyye*, s. 134; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 401.

¹²² Zümer, 39/30

¹²³ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 401; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 734,735.

¹²⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 267; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 734.

¹²⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 402; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 268; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 98-99.

¹²⁶ İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 734.

¹²⁷ Zührî, *Meğâzi'n-nebeviyye*, 140; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 405; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 182.

1.1.7. Tartışmaları

Ebü'd-Derdâ'nın rivayetine göre Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer arasında meydana gelen bir münakaşanın akabinde Hz. Ömer'e haksızlık ettiğini düşünen Hz. Ebû Bekir sonradan pişman olarak Hz. Ömer'e gitmiş fakat Hz. Ömer onu affetmeyince O, Hz. Peygamber'in huzuruna çıkmıştır. Akabinde Hz. Ömer'in de pişman olup Hz. Ebû Bekir'in evine gittiği, onu evde bulamayınca Hz. Peygamber'e (sav) geldiği anlatılmaktadır. Bu esnada Hz. Ebû Bekir, Rasulullah'ın (sav kendisini dinledikten sonra Hz. Ömer'i azarlamasından korkarak, münakaşada kendisinin ileri gittiğini öne sürünce, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah beni size peygamber göndermişti. Bunu size tebliğ ettiğimde hepiniz beni yalanlamıştınız da Ebû Bekir inanmış, uğrumda canını, malını feda etmişti. Şimdi ashabım! Siz dostumu bu nisbetiyle ve bu hususiyetiyle bana bırakırsınız değil mi?" Ebü'd-Derdâ o günden sonra hiç kimsenin Hz. Ebu Bekir'i incitmediğini de nakletmektedir.¹²⁸

Hz. Ömer bazı zamanlarda Hz. Ebû Bekir'in görüşünün tersi istikamette görüş sarf-etmekten çekinmemiştir. Abdullah b. Zübeyr'den rivayet edildiğine göre, Temimoğul-larından bir heyet Hz. Peygamber'e gelmişti. Bunlar Müslüman olduktan sonra Hz. Ebû Bekir, Rasûlullah'a (sav), "Bunlara Ka'ka b. Ma'bed b. Zürara'yı emir tayin et!" deyince Hz. Ömer: "Hayır, bunlara Akra b. Habis'i emir tayin et!", dedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer'e, "Sen ancak ve ancak bana muhalefet etmek istedin" dedi. Hz. Ömer de karşılık vererek, "Ben sana muhalefet etmek istemedim", dedi. Böylece ikisi, Rasûlullah'ın yanında seslerini yükselterek birbirleri ile atıştılar. Bunun üzerine Hücurat suresinin bir ve ikinci ayetleri¹²⁹ nazil oldu.¹³⁰

1.1.8. Diğer Münasebetleri

Kaynakların bildirdiğine göre Asr-ı Saadet'te Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer arasındaki karşılaşmalardan biri İbn Hişâm'da yer alan şu hadisedir: Hz. Ömer, henüz

¹²⁸ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 107; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 54; Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 131.

¹²⁹ (Ey iman edenler! Allah'ın ve Rasulünün önüne geçmeyin, Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah, işitir, bilir. Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamber'in sesinin üstüne çıkarmayın, birbirinizle bağırır tarzda konuştuğunuz gibi ona sözü bağırırcasına söylemeyin, haberiniz olmadan amelleriniz yok olur.)

¹³⁰ Akın, *Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, II, 312.

Müslüman olmadan önce Adiy b. Ka'b oğullarının Müslüman olmuş bir cariyesine İslamiyet'i terk etmesi için işkence etmekteydi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, cariyeyi satın alıp azat etmiştir. İbn Hişâm'ın rivayetine göre Hz. Ömer, cariyeyi dövüyor, yorulunca, "Senden özür dilerim, ancak yorulduğum için seni bıraktım." diyordu. Cariye de, "Allah da sana böyle yapsın." diyordu. Bu olay Hz. Ömer'in Müslüman olmadan önce Hz. Ebû Bekir ile olan ilk karşılaşmalarındandır.¹³¹

Asr-ı Saadet'te Hz. Peygamber'in (sav) vereceği her kararda ikisi de O'nu destekleyip O'na arka çıkmışlardır. Bedir Savaşı öncesinde de bu durumu görmekteyiz. Hz. Peygamber (sav)'e Bedir Savaşı öncesinde gelen habere göre Kureyşliler, kervanlarını korumak için yola çıkmışlardı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), ashabına bu gelişmeden bahsetti¹³² ve, "İşte Mekke size ciğerparelerini göndermiş bulunuyor!" dedikten sonra ashabına danışarak onların fikirlerini sordu.¹³³ İbn-i Esir'e göre önce Hz. Ebû Bekir, ardından Hz. Ömer konuşarak güzel şeyler söylediler. Hz. Ebû Bekir, "Ya Rasullallah! Gelenlerin hepsi bizim akrabamızdır. Ama biz senin dediğini yapacağız, canımızı senin yoluna feda ettik." dedi. Hz. Ömer de, "Ya Rasulallah, canımız sana feda olsun. Hiç birimiz kalmayıncaya kadar kılıç kullanalım, senin yolunda savaşalım" dedi.¹³⁴

Diğer münasebetleriyle ilgili olarak Hz. Ömer, Hz. Peygamber'in Bedir Savaşı başlamadan hemen önceki durumunu ve o esnada yanında bulunan Hz. Ebû Bekir'in davranışını şöyle anlatmıştır: "Rasûlullah (s.av), ashabına sonra da müşriklere baktı ve kibleye döndü, ellerini kaldırıp Rabbine, "Allahım! Bana vaad ettiğini yerine getir. İslam'ın halkı olan bu topluluğu eğer helak edersen, artık yeryüzünde sana ibadet eden kimse kalmaz!" Diye yalvarmaya başladı. Rasûlullah (s.a.v), elleri havada, kibleye dönmüş bir şekilde abası omuzlarından düşene kadar böyle yalvardı. Ebû Bekir gelip düşen abasını aldı ve tekrar omuzlarına koydu. Sonra arkasında durup, "Ey Allah'ın Peygamberi! Yalvarman yeter! Allah, sana vaad ettiğini yerine getirecektir!" dedi. Bunun üzerine Allah (cc), "Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da, 'Ben peş peşe gelen bin melek ile size yardım edeceğim', diyerek duanızı kabul buyurdu." ayetini indirdi."¹³⁵

¹³¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 408.

¹³² İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 317.

¹³³ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 102.

¹³⁴ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 102; Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir, *Tarih-i Taberî*, tsh. Mehmet Eminoğlu, Denizkuşları Basımevi, Konya 1973, II, 391; Ülkü, *Muhtasar İslam Tarihi*, II, 151.

¹³⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVII, 486.

Hız. Peygamber (sav), Bedir Savaşı sonrasında savaşta ele geçen esirler konusunda ashabıyla istişare ettiğinde Hız. Ömer, Hız. Ebû Bekir'e katılmadığını açıkça söylemiş ve farklı bir görüş dile getirmiştir. Hız. Peygamber (sav), Hız. Ebû Bekir'in fikrini sorduğunda, O şöyle cevap verdi: "Ya Rasûlallah! Bunlar, senin amcaoğulların, aşiretin ve kardeşlerindirler. Ben bunlardan fidye almanı daha doğru buluyorum. Bunlardan aldığımız fidyeler, kâfirlere karşı bizim için bir güç sebebi olur. Belki Allah bunlara hidayet nasip eder, böylelikle onlar da bize destek olurlar!" şeklinde cevap vermiş, akabinde Hız. Peygamber (sav) bu sefer, "Ey Hattab'ın oğlu! bu konuda senin görüşün nedir?" diye sorduğunda, Hız. Ömer, Hız. Ebû Bekir'e katılmadığını ifade ederek şöyle cevap vermiştir: "Allah'a yemin ederim ki, ben, Ebû Bekir gibi düşünmüyorum. Akrabalarımından biri olan filancayı bana ver ki onun boynunu vurayım. (...) Böylelikle Allah bizim kalplerimizde müşriklere karşı bir meyil olmadığını bilsin. Çünkü bunlar; Kureyş'lilerin varlıklı kimseleri, liderleri ve komutanlarıdır!" Hız. Peygamber (sav) daha sonra Hız. Ömer'in değil de Hız. Ebû Bekir'in düşündüğünü yaparak esir müşriklerden fidye almıştır.¹³⁶

Hız. Ömer ertesi gün Hız. Peygamber'e vardığında, onun Hız. Ebu Bekir'le birlikte ağladığını görüp, "Ya Rasûlallah! Bana, seni ve arkadaşını ağlatan şeyin ne olduğunu anlat! Ağlamayı gerektiren bir şey bulursam ben de (sizinle birlikte) ağlarım. Ağlamayı gerektiren bir sebep bulamazsam sizin ağlamanızdan dolayı ben de ağlamaya çalışırım!" deyince Hız. Peygamber (sav) O'na, "Arkadaşlarının bana fidye almamı teklif etmeleri üzerine ağlıyorum. Zira onların azabı bana, şu ağaçtan daha yakın olarak gösterildi" şeklinde cevap vermiştir.¹³⁷ Daha sonra bu olay üzerine Enfal suresinin altmış yedinci ayeti ¹³⁸ nazil olmuştur.¹³⁹

Zâdu'l-Me'âd'da yukarıdaki rivayetin son bölümü biraz farklı şekilde geçmektedir. Buna göre Hız. Peygamber (sav): "Senin arkadaşlarının fidye almaları bana arz olduğu için ağlıyorum. Onların azabı bu ağaçtan daha yakın olarak bana arz edildi"

¹³⁶ İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 338-339; İbnü'l- Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 116.

¹³⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVII, 487; Muhammed Gazzâlî, *Fıkhu's-sîre*, çev. Resul Tosun, Risale Yayınları, İstanbul 1991, 254-255; ayrıntılı bilgi için bkz. Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 288.

¹³⁸ "Hiçbir peygamberin, yeryüzünde küfrü perişan etmedikçe, esir alması doğru değildir. Siz, dünyanın gelip geçici olanı istiyorsunuz. Allah ise, ahireti kazanmanızı istiyor. Allah, güçlüdür, işi sağlam yapan ve yaptığında bir hikmet bulunandır." Enfal, 8/67

¹³⁹ İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, s. 339; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II, 89.

¹⁴⁰ diyerek nazil olan şu ayeti okudu: "Hiçbir Peygamberin, yeryüzünde küfrü perişan etmedikçe, esir alması doğru değildir. Siz, dünyada gelip geçici olanı istiyorsunuz. Allah ise, ahireti kazanmanızı istiyor. Allah, güçlüdür, işi sağlam yapan ve yaptığında bir hikmet bulunmaktadır." ¹⁴¹

Uhud Savaşı sonrasında Hz. Ömer ile Hz. Ebû Bekir arasında geçen bir durum ile ilgili aşağıda zikredeceğimiz rivayete baktığımızda Hz. Ömer'in, Hz. Ebû Bekir'in sıhri yakınlığını ne kadar istediğini görmekteyiz.

Hz. Ömer, olayı şöyle anlatıyor: “Kocası Huneys b. Huzafe es-Sehmi'nin Medine’de ölümü üzerine kızım Hafsa dul kalmıştı. Huneys, Hz. Peygamber'in Bedir'e katılmış olan sahabilerindendi. Hz. Ömer, Ebû Bekir'e giderek, "Eğer istersen kızım Hafsa'yı sana nikahlayayım" dedim. Fakat Ebû Bekir hiçbir cevap vermedi. Bundan bir kaç gün geçtikten sonra Hz. Peygamber, Hafsa'yı istedi ve onu kendisine nikahladı. Bundan birkaç gün sonra Ebû Bekir yanıma gelerek, "Hafsa'yı bana teklif ettiğinde sana cevap vermediğim için bana kızdın değil mi?" dedi. Ben de, "Evet, sana kızdım", dedim. O zaman Ebû Bekir şöyle dedi: “Sana o anda cevap vermeme mani olan şey, Hz. Peygamber'in Hafsa'dan bahsettiğini işitmiş olmamdır. Ben Hz. Peygamber'in sırrını ifşa edecek değildim. Eğer Hz. Peygamber almamış olsaydı onu ben nikahım altına alırdım.” dedi.¹⁴²

Zikredeceğimiz diğer bir rivayette ise Hz. Ömer'in önce Hz. Osman'a, ardından Hz. Ebû Bekir'e teklifi söz konusudur. Hz. Ömer der ki: “Osman b. Affan'a rastladım ve ona Hafsa ile evlenmesini teklif ettim ve dedim ki: "Eğer istersen Ömer'in kızı Hafsa'yı sana nikâhlarım." O: “Bir düşüneyim,” dedi. Aradan birkaç gün geçtikten sonra onunla tekrar karşılaştığımda bana, “Evlenmemeyi uygun gördüm.” dedi. Ebû Bekir ile karşılaştım ve ona, "Eğer istersen Ömer'in kızı Hafsa'yı sana nikâhlarım", dedim. Sustu, hiç birşey söylemedi. Bunun üzerine O'na Osman'dan daha çok kızdım. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Rasûlullah (sav) Hafsa'yı benden istedi, ben de O'na nikahladım. Bundan sonra Ebû Bekir benimle buluştu ve, “Hafsa'yı bana teklif ettiğinde sen cevap vermedim diye bana kızdın zannediyorum, değil mi?”, dedi. Ben de “Evet kızdım”, dedim. Bunun üzerine şöyle cevap verdi: “Beni sana cevap vermekten Rasûlullah'ın

¹⁴⁰ İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 75.

¹⁴¹ Enfal: 8/67

¹⁴² Akın, *Sahihi'l-Buhârî Muhtasarı*, II, 256; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III, 56.

(sav) onu zikrettiğini bilmiş olmamdan başka bir şey alıkoymadı. Rasûlullah'ın (sav) sırrını ifşa edemezdim. Şa-yet O onu terketseydi ben kabul ederdim.”¹⁴³

Hiz. Peygamber (sav), ihanetlerinden ötürü Ben-i Kureyza Yahudileri üzerine sefer düzenleyip döndükten sonra bu savaşta ağır yaralanmış olan Sa'd b. Mu'âz'ın tedavisi için Mescid-i Nebi'de bir yer ayırtmıştı. Sa'd b. Mu'âz'ın şehit olmasından sonra her iki sahâbi oturup beraber ağlamışlardır. Hiz. Âişe der ki: “Vefat edeceği zaman, Rasûlullah, Ebû Bekir ve Ömer, Sa'd'ı ziyaret ettiler. Canım elinde olana yemin ederim ki; odamdayken Ebû Bekir'in ağlamasını Ömer'in ağlamasından ayırt edebiliyordum.”¹⁴⁴

Hiz. Ebû Bekir ile Hiz. Ömer birçok seferde beraber bulunmuşlardır. Bunlardan birisiyle ilgili olarak İbn Hişâm'a göre sahâbeden Avf b. Malik el-Eşcai şöyle demiştir: “Ben Rasûlullah (sav)'ın Amr bin As'a gönderdiği Zâtüs-Selasil gazasında idim. Ebû Bekir ve Ömer'le arkadaşlık ettim. Bir topluluğa rastladım. Bir deve kesmişlerdi. Parçalayıp bölüşemiyorlardı. Ben ise eli çabuk, usta bir deve kasabı idim. “Bana bir hisse verirseniz onu size bölüştürürüm.” dedim. Onlar da, “Peki”, dediler. Büyük bir bıçak aldım, onu parçalara ayırdım, bir parçasını alarak arkadaşlarıma getirdim. Onu pişirip yedik. Ebû Bekir ile Ömer bana, “Ey Avf, bu eti nereden aldın?” dediler. Ben de onlara durumu anlatım. Onlar, “Vallahi, bize bunu yedirmekle iyi etmedin.” dediler. Sonra da midelerindekini kusmaya çalıştılar.”¹⁴⁵

Günlük yaşamda bereber olduklarını gösteren bir rivayete göre Hiz. Ömer, bir gün Rasûlullah ile Hiz. Ebû Bekir'in yanına gittiğinde, onların bu esnada Tevhid ilmi hakkında konuştuklarından ve kendisinin de konuşmalarını anlamayan siyahi bir adam gibi aralarına oturduğundan bahsetmiştir.¹⁴⁶

Hem Hiz. Ebû Bekir hem de Hiz. Ömer, Hiz. Peygamber'e damat olma şerefine nail olmak istemişlerdir. Rivayete göre Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Peygamber'e giderek şöyle dedi: “Ya Rasûlallah! samimiyetimi ve İslama girişimi biliyorsun” dedi. Hiz. Peygamber: “Ne var, ne istiyorsun!” diye sorunca Hiz. Ebû Bekir O'ndan Hiz. Fatımayı istedi. Hiz. Peygamber, O'na cevap vermeyip susunca kalkıp Hiz. Ömer' gitti ve, “Ben mahfoldum, ben mahfoldum!” dedi. Hiz. Ömer ne olduğunu sorduğunda Hiz. Ebû Bekir meseleyi anlattı

¹⁴³ Gazzâlî, *Fıkhu's-sîre*, 269.

¹⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVIII, 570; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 157; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 205; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, II, 528-529.

¹⁴⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 370; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 517.

¹⁴⁶ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 151.

ve," Ya Ömer! Senin Rasûlullah'ın yanında değer var, sen iste." dedi. Hz. Ömer de aynı durumu yaşadı ve Hz. Ebu Bekir'e gelerek; "Muhakkak bu konuda Rasûlullah, Allah'ın emrini bekliyor. Kalk Ali'ye gidip söyleyelim, o gitsin Rasûlullahtan Fatıma'yı istesin." dedi.¹⁴⁷

1.1.9. Hz. Ömer'in Hz. Ebu Bekir'e Biatı

Hz. Peygamber'in vefatı esnasıyla ilgili zikredilen rivayetler arasında küçük de olsa bazı farklılıklar mevcuttur. Bunun sebeplerinden birisinin vefat anında olanlar ile Hz. Ebû Bekir'e biat olayının bazı rivayetlerde birleştirilerek aynı anda olmuş gibi verilmesi olduğunu düşünmekteyiz.

Hz. Ömer, Rasûlullah'ın vefatından hemen sonra Ben-i Sakife'deki toplantıda Hz. Ebû Bekir'e biat eden ilk kişi olmuştur.¹⁴⁸

Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'e biat olayını şöyle anlatıyor: "Allah'ın Nebisi (s.a.v.) vefat ettiğinde haberimiz şöyle olmuştu. Ensar bize muhalefet ederek eşraflarıyla beraber Saideoğulları gölgeğinde toplandılar; Ali, Zübeyr ve beraberindekiler de bizden ayrıldılar, Muhacirler de Ebû Bekir ile toplandılar. Rasûlullah (sav) da evinde idi, daha defnedilmemişti, ailesi kapıyı üzerlerine kapamışlardı. Ben, Ebû Bekir'e "Şu ensar kardeşlerimize gidelim dedim."¹⁴⁹ Onlara doğru gittik, yolda onlardan iyi iki kimse ile karşılaştık, bize o topluluğun anlaştığı şeyi anlattılar ve, "Ey Muhacirler, nereye gidiyorsunuz?" Dediler. Biz de, "Ensar kardeşlerimize gidiyoruz" dedik. O'nlar, "Ey Muhacirler! Eğer onlara yaklaşırsanız size bir zarar gelmez, işinizi siz bitirin." dediler. Ben de, "Vallahi, onlara gitmemiz lazım." dedim ve gittik. O'nları Saideoğulları gölgeğinde bulduk. Aralarında örtüye bürünmüş bir adam vardı, ben, "Bu kim, dedim?" O'nlar, "Bu, Sa'd b. Ubade" dediler. Ben de, "Neyi var, dedim?" Onlar, "Ağrısı var." dediler. Oturun-ca hatipleri kalktı, Allah'a hamd ve sena etti ve sonra şöyle dedi: "İmdi, bizler Allah'ın yardımcısıyız ve İslam'ın ordusuyuz. Sizler ise, Ey muhacirler, içimizde bir grupsunuz, sizden bir bölük geldi, şimdi ise yerimizi almak ve işimizi ele geçirmek istiyorlar" dedi. Susunca ben konuşmak istedim, içimde hoşuma gidecek bir konuşma tasarlamıştım, onu Ebû Bekir'in önünde söylemek istiyordum. Ondandır da

¹⁴⁷ Muhibbuddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 142.

¹⁴⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 222.

¹⁴⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 402.

çekiniyordum. Ebû Bekir, “Ağır ol, Ya Ömer!”, dedi. Ben de onu kızdırmak istemedim. Kendisi konuştu, o benden daha bilgili ve daha ağırbaşlı idi.¹⁵⁰ Allah'a yemin ederim ki, düşündüğüm şeyleri aynen daha iyi ifade etti. Nihayet sustu. Sonra, “Saydığınız iyi şeyler gerçekten sizde vardır. Araplar ise bu işi ancak Kureyş için düşünürler. Onların soyları şerefli ve memleketleri kutsaldır. Sizin için iki adamdan birine razı oldum; onlardan istediğinize biat edin” dedi ve benim elimden ve Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın elinden tuttu. O da aramızda oturuyordu. Konuştukları arasında bundan başka beğenmediğim yoktu. Allah'a yemin ederim ki öne atılıp da günaha girmeden boynumun vurulması, benim için Ebû Bekir'in olduğu bir topluma emir olmaktan daha iyi idi. Ensardan biri; “Ben bu işin adamıyım, etraftan da saygı görürüm. Bir emir bizden, bir emir de sizden olsun.” dedi. Bunun üzerine gürültü arttı, sesler yükseldi. Sonunda ihtilaftan korktum ve “Ey Ebâ Bekir, elini ver”, dedim. O da elini verdi, ona biat ettim. Sonra da muhacirler biat etti, sonra da ensar biat etti.¹⁵¹ Bir rivayete göre bu biat olayında Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir hakkında, "O bizim efendimiz, en hayırlımız ve Rasûlullah'ın en sevdiği kim-sedir." demiştir.¹⁵²

1.2. HZ. EBÛ BEKİR'İN HZ. OSMAN İLE MÛSASEBETLERİ

Hz. Ebû Bekir Kureyş arasındaki mevkiinden faydalanarak güvendiği ve kendisiyle baş başa kalıp sohbet ettiği kimseleri İslâmiyet'i kabule çağırmıştır. Hz. Osman da onun davetiyle Rasûlullah'ın yanına giderek Müslüman olanlardan olmuştur.¹⁵³

Hz. Osman'ın, Hz. Ebû Bekir'in daveti üzerine iman edenlerin birincisi olduğu rivayet edilmiştir.¹⁵⁴ Başka bir rivayette bizzat Hz. Osman, kendisinin Hz. Ebû Bekir'in vasıtasıyla İslam'a girdiğini, İslam'a ilk giren dördüncü kişi olduğunu söylemiştir.¹⁵⁵

Taberî, Hz. Osman ile Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkâs ve Talha b. Ubeydullah adlı sahabelerin Hz. Ebû Bekir'in davetiyle Müslüman

¹⁵⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 404; Akkad, *Hz. Ebû Bekir'in Şahsiyeti ve Dehası*, 56.

¹⁵¹ Zührî, *Meğâzi'n-nebeviyye*, 140; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 405; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XIX, 358; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 269, III, 182; Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 233-234.

¹⁵² Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 137.

¹⁵³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I, 358.

¹⁵⁴ Taberî, *Tarih*, II, 125-126.

¹⁵⁵ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 376.

olduklarını ve Hz. Peygamber'in (sav) yanında namaz kıldıklarını aktarmıştır.¹⁵⁶

Tebük Savaşı'nda, her ikisi büyük cömertlik göstermişlerdir. Ordunun hazırlığı için yaptıkları infak, onların ruhi yüceliğini, hayırda adeta birbirlerini teşvik edercesine bir yarış ve yardımlaşma içinde olduklarını göstermiştir.¹⁵⁷

1.3. HZ. EBÛ BEKİR'İN HZ. ALİ İLE MÜNASEBETLERİ

Hiz. Ali, Ebû Bekir'in erkeklerden iman eden ilk kişi olduğunu söylemiştir.¹⁵⁸ Ebû Bekir de, Hiz. Ali'ye, "Ben senden önce Müslüman oldum." demiştir.¹⁵⁹ Hiz. Ali daha çocuk sayılacak yaşıta iken Hiz. Peygamber ve Müslümanlara yapılan eziyet ve işkencelere şahit olmuştu. Görmüş olduğu bir olayda Hiz. Ebû Bekir'in bu durum karşısında nasıl hareket ettiğini şöyle anlatmıştır: "Yine bir gün Rasûlullah'ı gördüm. Kureyşliler onu yakalamıştı. Birisi ona sataşiyor, kin kusuyordu. Kimisi de onu tartaklayarak, 'Sen misin ilahları bir tek ilah yapan?' diyordu. And olsun bizden hiçbir kimse Peygamber'e bu durumda yaklaşmadı, ancak Ebû Bekir fırlayıp kimine vuruyor, kimiyle cedelleşiyor, kimini itiyordu ve 'Rabbim Allah'tır diyen bir kişiyi öldürecek misiniz? azap olasıcalar!' diyordu." ¹⁶⁰

Hiz. Ali, Hiz. Ebû Bekir ile ilgili olan bir anısında onun neseb ilmini çok iyi bildiğinden bahsetmiştir. Ebû Bekir'in her hayırlı harekette daima önde olduğunu söyledikten sonra Hiz. Ebu Bekir'le birlikte bir Arap topluluğuna vardıklarını, Hiz. Ebu Bekir'in de onlara soylarıyla ilgili bir takım sorular sorduğunu söylemiştir.¹⁶¹

Hiz. Ali'nin, Hiz. Ebû Bekir'in neseb ilmindeki üstünlüğüne şahit olduğu hadise başka bir rivayette uzunca anlatılmıştır. Hiz. Ali, İslam'ın tebliğı için bir keresinde Hiz. Peygamber ve Hiz. Ebu Bekir'le beraber yola çıktıklarını ifade etmiştir. Bir Arap topluluğuna vardıklarında Hiz. Ebu Bekir'in onlara selam verdiğini, devamında Hiz. Ebu Bekir ile Arap topluluk arasındaki konuşmanın şu şekilde gerçekleştiğini aktarmıştır: "Ebû

¹⁵⁶ Taberî, *Târîh*, II, 125-126.

¹⁵⁷ Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi, Hayatı ve Faaliyeti*, 5. bsk., çev. Salih Tuğ, İrfan Yayıncılık, İstanbul 1991, I, 336-337.

¹⁵⁸ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 85.

¹⁵⁹ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 87.

¹⁶⁰ Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 37; Kandehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I, 61.

¹⁶¹ Akkad, *Hiz. Ebû Bekir'in Şahsiyeti ve Dehası*, 225.

Bekir, her haberde en önde olurdu, onlara şöyle sordu: "Bu kavim kimlerdendir?" Onlar, "Rebia'dandır", dediler. Ebû Bekir tekrar sordu: "Siz Rebia'nın hangisindensiniz, üst kısmından mı?" Onlar, "En üst kısmındansınız" cevabını verdiler. Yine Ebû Bekir şöyle sordu: "Siz, onların hangi üst kısmındansınız?" Onlar da, "Biz Zühelü'l-Ekber kısmındansınız." cevabını verdiler. Ebû Bekir, "O halde siz, Avf b. Mahlem'den misiniz?" diye sorunca Onlar, "Hayır" dediler. Bundan Ebû Bekir O'nlara, "Kindeli kralların dayıları sizden midir?" ve "Lahm'dan olan kralların hısımları sizden midir?" soruları sordu. Bu sorulara, "Hayır" cevabını verdiler. Bunun üzerine Ebû Bekir O'nlara şöyle dedi: "O halde siz, Zühelü'l-Ekber değil de Zühelü'l-Asgar'sınız." Daha sonra Şeybanlı bir genç ayağa kalkarak Ebû Bekir'e şöyle dedi: "Ey falan, sen bize sordun biz de cevap verdik ve hiçbir şeyi gizlemedik. Peki sen kimlerdensin?" Ebû Bekir de, "Ben Kureyş'tenim." dedi. Genç adam bu defa, "Çok iyi, çok iyi! Şeref ve riyaset sahibi" diyerek, "Peki Kureyş'ten kimlerdensin?" diye tekrar sordu, Ebû Bekir de O'na, "Teym b. Murre çocuklarındam" cevabını dedi. (...) Bu konuşmadan sonra Ebû Bekir, devesinin yularını çekerek dönüp Rasûlullah'ın (sav) yanına gitti." ¹⁶²

Her ikisinin ortak hususiyetlerinden birisi de Hz. Peygamber'in hicret edeceğini sadece ikisinin bilmesiydi. Taberî, Hicret olayında Rasûlullah'ın (sav) evinden çıktığını, bunu Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir'den başkasının bilmediğini ifade etmiştir. ¹⁶³

Hz. Peygamber'in hicretiyle ilgili bir rivayete göre Hz. Ali, Hz. Peygamber'in elbisesini giyerek onun yatağına yattı. Bu esnada Hz. Ebû Bekir çıktı geldi. Yatakta olan kişinin Hz. Peygamber olduğunu zannetti. Hz. Ali de O'na Hz. Peygamber'in ayrıldığını ve O'na yetişmesini söyledi. ¹⁶⁴

Hz. Peygamber, kızı Fatıma'yı Hz. Ali ile evlendirmeden önce Hz. Ebû Bekir, sonra Hz. Ömer ve bazı kişiler Hz. Fatıma'ya talip olmuştu. Bir rivayete göre Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer olumlu cevap alamayıp geri çevrilince, Hz. Ali'nin yanına gittiler. Her ikisi Hz. Ali'ye olayı anlattıktan sonra "(Hz. Fatıma'yı Rasûlullah'tan) sen iste" dediler. Hz. Ali de onların teşviki üzerine gidip Hz. Fatıma'yı istedi. ¹⁶⁵ Hz. Peygamber

¹⁶² Seyyid, *el-Esmâ ve'l-medâhirâtun beyne ehli'l-beyti ve's-sahâbe*, 127; ayrıntılı bilgi için bkz. Muhibbuddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 153.

¹⁶³ Taberî, *Târîh*, II, 214.

¹⁶⁴ Muhibbuddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 175.

¹⁶⁵ Halebî, Ali b. İbrahim b. Ahmed Halebî, *es-Sîretü'l-Halebiyye*, Dâru'l Kütübi'l-İlmiyye, 2. bsk., 1427, I/471.'den naklen; Mohammad Yaser Mahdi, (2015), *Râşid Halifelerin Birbirleriyle Olan İlişkileri*, (Y.

(sav) de kızı Hz. Fatıma'yı Hz. Ali'ye nikâhladı. Hz. Ali ile Hz. Fatıma hicret'in 3. yılının başlarında evlendiler.¹⁶⁶

Birçok savaşta Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in (sav) yanında beraber bulunduğunu gösteren rivayetler bulunmaktadır. Uhud Savaşı'nda her ikisi, Hz. Peygamber'i (sav) terketmeyip onun yanında beraber siper alanlardandı. Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber (sav) Müslümanlara yönelince onu ilk tanıyan Ka'b b. Malik, yük-sek sesiyle, "Ey Müslümanlar topluluğu, müjdeler olsun size, işte Rasûlullah burada!" diye seslendiğinde Hz. Peygamber (sav), ona susmasını işaret etmişti. Ka'b b. Malik'i duyan Müslümanlar, Hz. Peygamber'in (sav) etrafında toplanmışlardı. Onların arasında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali, Hz. Ömer ve başkaları da vardı.¹⁶⁷

Hz. Ali bir keresinde Hz. Peygamber'in (sav) Ebû Bekir ile kendisine şöyle dediğini rivayet eder: "Bedir, Uhud ve diğerlerinde Cibril, Mikail, İsrâfîl ve diğer büyük melekler saf halinde hazır bulundular." ¹⁶⁸

Uhud Savaşı'nda şehit düşen Hz. Hamza'yı, kabre Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Zübeyr b. Avvâm beraber indirmiştir. Hz. Peygamber (sav) de bu esnada kabrin başında durmuştu.¹⁶⁹

Nadiroğulları ile savaşmadan hemen önce Hz. Peygamber (sav), içlerinde Hz. Ali, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in de olduğu sahabe grubuyla Ben-i Nadir'e gitmiş ve bir duvarın yanında beklerken Yahudilerin suikast tertibi kendisine haber verilmiştir.¹⁷⁰

Huneyn Savaşı'nda herkesin bozguna uğrayıp kimsenin kimseye aldırış etmediği bir zamanda Hz. Peygamber (sav), sağ tarafa doğru çekilerek, "Ey insanlar, gelin etrafıma toplanın, ben Rasûlullah'ım, ben Abdullah'ın oğlu Muhammed'im." sözlerini üç defa tekrarlamıştı. Ancak Hz. Peygamber 'in yanında muhacirlerden, ensardan ve ehl-i beytinden az sayıda kimse kalmıştı.¹⁷¹ O esnada Hz. Ali ve Hz. Ebû Bekir ile birlikte az

Lisans), Necmettin Erbakan Ü., SBE, 28-29; Ayrıca değişik rivayetler için bkz. Mahdi, 32-35; Muhibbuddîn et-Taberî, *er-Riyâzû'n-nadire*, II, 142.

¹⁶⁶ İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 355,356.

¹⁶⁷ İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 168.

¹⁶⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 211.

¹⁶⁹ Vâkidî, *Kitâbü'l-meğâzî*, I, 240; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 137.

¹⁷⁰ Hasan İbrahim, Hasan, *Siyasi-Dini-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi*, çev. İsmail Yiğit, Sadrettin Gümüş, Kayıhan

Yayımları, İstanbul 1987, I, 155.

¹⁷¹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 224.

sayıda bir topluluk Hz. Peygamber'in (sav) yanında O'nu korumaya çalışıyorlardı.¹⁷²

Hiz. Ali ile Hiz. Ebû Bekir arasındaki münasebeti ortaya koymasý açýsýndan nakledilen hadiselerden biri de Hiz. Ebû Bekir'in hac emirliði hadisesidir. Őimdi bununla ilgili deęiřik rivayetlere bakalým.

Hicret'in 9. yılında Hiz. Peygamber (sav), Hiz. Ebû Bekir'i sekiz yüz kişi ile birlikte hac görevi için göndermişti. Rasûlullah, (sav) o sırada nazil olan Tevbe suresinin tebliği için Hiz. Ali'yi (ra) görevlendirerek; "Bunun, ehlimden olmayan bir kimseyle tebliğ edilmesi uygun değildir." ¹⁷³ buyurdu ve Hiz. Ali'yi (ra) çağırarak, "Surenin baş tarafını götür, kurban günü Mina'da toplandıkları zaman insanlara şunu ilet" dedi ve ona şunları söyledi: "Kâfirler cennete girmez, bu yıldan sonra hiçbir müşrik hac etmeye-cektir, Beytullah'ı çıplak tavaf etmeyecektir. Kimin Rasûlullah (sav) ile antlaşması varsa bu anlaşması süresine kadar geçerlidir." ¹⁷⁴ Hiz. Ali bunun üzerine Hiz. Peygamber'in (sav) Kasva adlı devesine binerek yola çıktı. Yolda Hiz. Ebû Bekir'e yetişti. Hiz. Ebû Bekir O'nu gördüğünde; "Emir olarak mı geldin yoksa memur olarak mı?" diye sorunca Hiz. Ali, "Hayır, memur olarak geldim!" cevabını verdi. Sonra beraber yollarına devam ettiler.¹⁷⁵ Hiz. Ebû Bekir insanlara hac yaptırdı. Hiz. Ali de kurban günü cemrelerde insanlara Tevbe süresini okudu. Hacdán sonra ikisi de kafilayla birlikte Medine'ye döndü.¹⁷⁶ Bu esnada Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Ali'ye yardımcı olsun diye büyük kalabalık-larda müezzinler tayin etmişti.¹⁷⁷

Ahmed b. Hanbel'e göre Rasûlullah, Hiz. Ebû Bekir'i hacda Tevbe suresini okuması için Mekke'ye göndermişti. Rasûlullah, Hiz. Ebû Bekir yola çıktıktan bir müddet sonra bu sefer Hiz. Ali'ye, "Ebu Bekir'e yetiş ve onu bana geri yolla ve mesajı da sen tebliğ et!" buyurdu. Hiz. Ali de denileni yaptı. Bunun üzerine Hiz. Ebû Bekir Rasûlullah'ın yanına döndü.¹⁷⁸

Taberi'ye göre ise Hiz. Peygamber (sav), Hiz. Ebû Bekir'i hac emîri olarak tayin etmişti. O, Tevbe suresinin bazı kısımlarını da hac esnasında insanlara tebliğ edecekti.

¹⁷² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 15.

¹⁷³ İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 472.

¹⁷⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 269-270.

¹⁷⁵ İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 472; Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, III, 132.

¹⁷⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, II, 168-169; Ya'kubi, *Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Ebi Ya'kub İşhâk b. Cafer, Târihu'l-Ya'kubi*, Dâru Sadr, Beyrut 1379/1960, II, 76; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 621.

¹⁷⁷ Gazzâlî, *Fıkhu's-sîre*, 456-457.

¹⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVIII, 72.

Hız. Ebû Bekir, Zil Huleyfe'de ağaçlık bir yere vardığında Hız. Ali onun arkasında yetişerek ondaki ayetleri aldı. Bunun üzerine Hız. Ebû Bekir, Hız. Peygamber'e vararak, "Ey Allah'ın elçisi, babam anam senin yolunda feda olsun, hakkımda bir ayet mi indi?" diye sorduğunda Hız. Peygamber (sav), "Hayır, öyle birşey yok. Fakat benim ismimden ancak ailemden biri söz söyleyebilir. Ey Ebû Bekir! Sen bana mağarada arkadaşlık etmek ve havuz başında benim arkadaşım olmakla kanaat etmez misin?" dedi. Ebû Bekir de, "Ey Allah'ın elçisi, kanaat ederim" cevabını verdikten sonra hac yapmak üzere Hız. Peygamber'in (sav) yanından ayrıldı. Hız. Ali de Tevbe suresini okumak ve ilan etmek amacıyla yoluna devam etti.¹⁷⁹

Hız. Ebû Bekir, kendisinden yaşça çok küçük olan Hız. Ali'ye değer verir, ona saygı gösterirdi. Bir defasında Hız. Peygamber (sav), ashabıyla birlikte mescitte oturuyordu. O sırada Hız. Ali gelerek selam verdi. İçerisi kalabalıktı. Hız. Ali oturacak bir yer aradı. Bunu gören Hız. Peygamber (sav), kim yer verecek dercesine sahabelerin yüzlerine bakı-yordu. Nihayet Hız. Peygamber'in hemen sağında oturmakta olan Hız. Ebû Bekir biraz yana kayarak Hız. Ali'ye, "Ya Ebu'l-Hasan! Buraya otur!" dedi ve onu kendisi ile Hız. Peygamber'in arasına oturttu. Yüzünde sevindiği belli olan Hız. Peygamber (sav), Hız. Ebû Bekir'e dönerek, "Ya Ebu Bekir! fazilet sahiplerinin değerini yine onlar gibi fazilet sahibi kimseler bilir." buyurdular.¹⁸⁰

Hız. Ali aynı zamanda Hız. Ebû Bekir, Hız. Osman, Hız. Ömer ile birlikte Hız. Peygamber'in vahiy katipliğini de yapmaktaydı.¹⁸¹

Hız. Ebû Bekir'in Hız. Peygamber nezdindeki itibarına şahit olan Hız. Ali, bu durumla ilgili olarak şöyle demiştir: "Ben Rasûlullah (sav) ile beraberdim. Ebû Bekir ile Ömer bize doğru gelirlerken Rasûlallah, "Ya Ali! Bu ikisi nebi ve resuller hariç gelmiş ve geçmiş cennet ehlinin efendileridir" dedi."¹⁸² Sonra yine bana, "Ya Ali! bunu o ikisine söyleme!" dedi."¹⁸³

Hız. Ali, Hız. Ebû Bekir'den bahsederken onun hakkında Hız. Peygamber'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Ya Ebû Bekir! Allah bana Adem'in yaratılışından Peygam-

¹⁷⁹ Taberî, *Târîh*, II, 814-815.

¹⁸⁰ Kadehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II, 487; Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 187.

¹⁸¹ İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî, *Cevâmi'u's-siretü'n-nebeviyye*, nşr. Muhammed Ali Beydûn, Dârul-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003, 22.

¹⁸² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 215.

¹⁸³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVIII, 559.

ber oluşuma kadar iman edenlerin sevabını verdi. Sana da benim gönderilmemden kıyamete kadar iman edenlerin sevabını verdi." ¹⁸⁴

Hız. Peygamber (sav), Mekke'nin fethinden sonra, Beni Cüzeyme kabilesine Halid b. Velid'i üç yüz kişilik orduyla onları İslam'a davet etmek için göndermişti. Halid b. Velid'in, kabile erkeklerinin ellerini bağlayarak onları kılıçtan geçirdiği haberini alan Hız. Peygamber, bu duruma kızarak Hız. Ali'yi büyük bir bedelle onlara göndererek öldürülerin diyetini ödemesini sağlamıştır. Bu olaydan hemen önce Hız. Peygamber (sav) şöyle demişti: "Rüyamda sanki bir lokma hanis tatlısı almışım, tadını aldım, yutarken bir kısmı boğazıma takıldı. Ali elini sokup onu çıkardı." Hız. Ebû Bekir de, "Ya Rasûlallah, bu, gönderdiğin birliklerden biridir, sana bazısından hoşlanacağın, bazısından da itiraza uğrayacağın haber gelecektir; Ali'yi gönder de onu yumuşatsın." dedi. ¹⁸⁵ Bu olayda Hız. Ebû Bekir, Hız. Peygamber'e (sav) Hız. Ali'yi göndermesini tavsiye etmiştir. Bizce O, Hız. Ali'nin bu konulardaki liyakatını bilmekte olduğu için böyle davranmıştır.

Hız. Peygamber'in (sav) hastalığı ve akabinde vefatı esnasındaki gelişmelerle ilgili rivayetlerde de bu iki sahabinin Hız. Peygamberin olduğu yerde bir arada bulunduklarını görüyoruz.

Nevevi, Hız. Ali'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah halka namaz kıldırmak için Ebû Bekir'i tayin etti. Ben de o sırada orada idim, hasta değil, sıhhatteydim. İmamlığa geçirmek isteseydi, elbette bunu yapardı...." ¹⁸⁶

Rasûlullah'ın (sav) hastalığı şiddetlenince Hız. Âişe, Hız. Ebû Bekir'e, Hız. Hafsa, Hız. Ömer'e, Hız. Fâtma da Hız. Ali'ye haber gönderdi. Bunlar, Rasûlullah'ın (sav) vefat ettiği pazartesi günü Hız. Âişe'nin evine gelip toplanmışlardı. ¹⁸⁷

İbn Sa'd'a göre, Hız. Peygamber'in (sav) cenazesinin hazırlanması esnasında, Hız. Ebû Bekir'in yanında bulunan Hız. Ali, onunla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Biz Rasûlullah'ın (sav) cenazesini hazırlamaya başladığımızda tüm insanlara kapıyı kapattık. Ensar şöyle seslendi: "Bizler onun dayılarıyız, İslam'daki konumumuz bellidir." Kureyş de, "Bizler de onun yakınlarıyız." dediler. Bunun üzerine Ebû Bekir şöyle seslendi: "Ey Müslüman topluluk! Her topluluğun kendi ölüsüyle ilgilenmesi başkalarından

¹⁸⁴ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nağire*, I, 188,189.

¹⁸⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 126.

¹⁸⁶ İ. Hasan, *İslâm Tarihi*, I, 270.

¹⁸⁷ İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 750.

daha iyidir. Allah adına sizden şunu istiyorum. Eğer yanlarına girerseniz onunla ilgilenmelerine engel olursunuz. Vallahi çağrılan dışında kimse girmeyecektir." dedi."¹⁸⁸

1.4. HZ. ÖMER'İN HZ. OSMAN İLE MÜNASEBETLERİ

Hiz. Ömer ile Hiz. Osman arasındaki münasebetle ilgili sınırlı sayıda rivayet tespit edebildik. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz.

Hiz. Ömer'in kızı Hiz. Hafsa, kocası Uhud Savaşı'nda şehit düştüğünden dul kalmıştı. Hiz. Ömer'in Hafsa'yı önce Hiz. Osman'a daha sonra da Hiz. Ebû Bekir'e kendi nikahlamayı teklif ettiğinden daha önce bahsetmiştik. Hiz. Ömer bundan bahisle ilk önce Hiz. Osman'a teklif ettiğinde Hiz. Osman'ın, "Biraz düşüneyim" dediğini ve aradan bir kaç gece geçtikten sonra gelip, "Benim şimdi evlenmemem gerektiği anlaşıldı." şeklinde kendisine cevap verdiğini söylemiştir. Hiz. Ömer bu nedenle o esnada içinden Hiz. Osman'a kızdığını da ifade etmiştir. Muhtemeldir ki bu kızgınlık Hiz. Ömer'in, Peygamber (sav) damadı olan bir sahabeye akraba olma isteğinin gerçekleşemeyecek olmasının verdiği üzüntü sebebiyle olmuştur. Netice itibarıyla diyebiliriz ki Hiz. Ömer'in Hiz. Osman'a yaptığı bu teklif, O'nun Hiz. Osman ile yakın bir münasebet ve arkadaşlık içinde bulunduğunu ve değer verdikleri arasında ilk sırada gelen kişilerden birisinin de Hiz. Osman olduğunu göstermektedir.¹⁸⁹

İbn İshak'ta yukardaki hadise farklı bir şekilde anlatılmıştır. İbn İshak'a göre, Hiz. Osman üzüntülü olduğu bir sırada, Rasûlullah (sav), O'nun yanına gelerek, "Neyin var?" diye sormuş, Hiz. Osman da, "Ömer'den kızını istedim, vermedi. Bu nedenden ötürü üzgünüm" cevabını vermiştir. Bunun üzerine Hiz. Peygamber, "Sana Ömer'den daha hayırlı bir kayın baba, Ömer'e de senden daha hayırlı bir damat göstereyim mi?" demiştir. Daha sonra Hiz. Peygamber, Hiz. Ömer'in kızı Hiz. Hafsa'yla evlenmiş, kızı Ümmü Gülsüm'ü de Hiz. Osman'la evlendirmiştir.¹⁹⁰

Hudeybiye Antlaşmasından önce Rasûlullah (sav), Hudeybiye'de iken Kureyşlilere gelme sebebini anlatmak üzere Hiz. Ömer'i Mekke'ye göndermek istediğinde Hiz. Ömer, Mekke'de kabilesinden kendisini savunacak akrabası

¹⁸⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 278.

¹⁸⁹ Akın, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı*, II, 256; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, s.377; Gazzâlî, *Fıkhu's-sîre*, s. 269.

¹⁹⁰ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, s. 322.

bulunmadığını ve Kureyş'in, ken-disine olan düşmanlığını ve sertliğini bildiği için gitmesinin uygun olamayacağını söyle-yerek Hz. Osman'ı önermiş; bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) elçi olarak Hz. Os-man'ı Mekke'ye göndermiştir.¹⁹¹ Hz. Peygamber (sav), Mekke'ye göndermek için Hz. Ömer'i çağırınca, Hz. Ömer şöyle demiştir: "Ey Allah'ın Rasûlü! Ben kendim için Ku-reşlilerden korkuyorum. Mekke'de Adiyogullarından beni koruyacak herhangi bir kimse de yok. Kureyş ise, onlara olan düşmanlığımı ve onlara karşı olan sertliğimi biliyor. Kureyşlilere karşı benden daha güçlü, benden daha değerli biri olan Osman b. Affan'ı göndermenizi öneririm."¹⁹²

Hudeybiye Anlaşması maddeleri üzerinde anlaşma sağlandıktan sonra Hz. Ömer ile Hz. Osman da o esnada orada hazır bulunmuşlar ve bazı sahabilerle birlikte antlaşmaya imza atmışlardır.¹⁹³

Hz. Ömer ile Hz. Osman hayırda ve iyilikte birbirlerini takip etmişlerdir. Tebük Savaşı öncesinde Hz. Peygamber'in (sav) çağrısına herkesten önce icabet edenlerden biri olan Hz. Ömer servetinin yarısını Allah yolunda harcarken, Hz. Osman da ordunun üçte birlik kısmını donatarak büyük bir fedakarlık göstermiştir.¹⁹⁴ Hz. Osman da Hz. Ömer'den hadis rivayetinde bulunmuştur.¹⁹⁵

İkisi arasındaki münasebetler ile ilgili rivayetlerin azlığının, aralarındaki samimi-yete göre değerlendirilmemesi gerektiğini söyleyebiliriz. İşin aslının Hz. Osman'ın daha çok ticaretle meşgul olması ve bu yüzden biraraya az gelmelerinden kaynaklanmış olduğunu düşünüyoruz.

1.5. HZ. ÖMER'İN HZ. ALİ İLE MÜNASEBETLERİ

Yaptığımız çalışmada Hz. Ali ile Hz. Ömer arasındaki münasebetle ilgili çok fazla bilgi ve haber tesbit edemedik. Aralarındaki yaş farkı, Hz. Ali'nin, Hz. Peygamber'in (sav) kendisine vermiş olduğu görevlerde bulunması ve de aralarında meydana gelen konuşmaların kaydedilememiş olması ihtimali gibi nedenlerin bunda etkili olduğunu düşünmekteyiz.

¹⁹¹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 59; Nedvî, *Sîretü'n-nebeviyye*, s. 24; Vâkidî, *Kitâbü'l-meğâzî*, I, 38.

¹⁹² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 427; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVII, 597; Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, II, 582-583; Nedvî, *Sîretü'n-nebeviyye*, 241; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I, 140.

¹⁹³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 97.

¹⁹⁴ Hizmetli, *İslam Tarihi*, 181.

¹⁹⁵ Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 109.

Hiz. Ali, Hiz. Ömer'in Mekke'den Medine'ye olan hicretine tanık olmuş, onun cesaretinden övgüyle bahsetmiştir. Hiz. Ali, Müslümanların Mekke'den gizlice hicret ettiğini, Hiz. Ömer'in ise Kâbe'yi tavaf ettikten sonra hicret edeceğini orada bulunanlara ilan ettiğini söyler. Buna göre Hiz. Ömer, "Anasını ağlatmak, çocuğunu yetim, karısını dul bırakmak isteyen varsa, şu vâdide karşıma çıksın" demiş fakat hiç kimse cesaret edip onu takip etmemiştir.¹⁹⁶

Başka bir rivayette bu durum biraz daha detaylı anlatılmaktadır. Hiz. Ali, muhacirlerden Hiz. Ömer dışında herkesin gizlice hicret ettiğini ifade ederek Hiz. Ömer'in ise hicrete karar verdiğinde kılıcını ve yayını kuşanarak Ka'be'ye geldiğinden bahsetmiştir. Hiz. Ömer korkusuzca Ka'be'yi tavaf ederek, makam-ı İbrahim'de namaz kıldıktan sonra Kureyş'in ileri gelenlerine itibar etmeyerek orada bulunanlara şöyle seslenmiştir: "Suratlar asılmıştır. Allah, şu burunlarından başkasını yerde süründürmeyecektir. Kim annesinin kendisine ağlamasını, çocuğunun yetim ve karısının dul kalmasını istiyorsa, şu vâdinin ötesinde karşıma çıksın!" Hiz. Ali, devamla Kureyş'ten hiç kimsenin O'nu takip edemediğini ve O'nun, donattığı zayıf bir toplulukla birlikte yoluna devam ettiğini söylemiştir."¹⁹⁷

Hiz. Ömer, Hiz. Ali'den övgüyle bahsetmiştir. Hiz. Ömer, asaptan bir toplulukla birlikte beraberken Rasûlullah'ın Hiz. Ali hakkında güzel şeyler söylediğini, ona şöyle hitab ettiğini nakletmiştir: "Ya Ali! Sen ilk iman eden Müslümansın ve sen bana Harun'un Musa'ya (a.s) yakın olduğu gibisin."¹⁹⁸

Hiz. Peygamber (sav) Bedir Savaşı'nda ele geçen esirler konusunda ashâbıyla istişare ettiğinde önce Hiz. Ebû Bekir'in fikrini öğrenmiş sonra da, "Ey Hattab'ın oğlu! bu konuda senin görüşün nedir?" diye sormuştu. Hiz. Ömer de Hiz. Peygamber'den, esirlerden kendi akrabasını vurması için Hiz. Ali'ye de görev vermesini teklif ederek şöyle demiştir: "Allah'a yemin ederim ki, ben, Ebû Bekir gibi düşünmüyorum. Akrabalarım-dan biri olan filancayı bana ver ki onun boynunu vurayım. Akil'i de Ali'ye ver, Ali de onun boynunu vursun. Hamza'ya da filanca kardeşini ver, Hamza da onun boynunu vursun. Böylelikle Allah bizim kalplerimizde müşriklere karşı bir meyil olmadığını bilsin.

¹⁹⁶ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 58; Kandehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II, 5.

¹⁹⁷ İ. Hasan, *İslâm Tarihi*, I, 272.

¹⁹⁸ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 109.

Çünkü bunlar; Kureyşlilerin varlıklı kimseleri, liderleri ve komutanlarıdır!" ¹⁹⁹

Hiz. Ömer ile Hiz. Ali arasındaki münasebetle ilgili bir rivayette Hiz. Ömer'in, Hiz. Ali'nin Hiz. Peygamber'in (sav) yanındaki konumuna imrendiğini görmekteyiz. Ebû Hureyre'nin rivayetine göre Rasûlullah (sav), Hayber günü "Sancağı yarın öyle birine vereceğim ki, O, Allah ve Resulünü sever; Allah ve Rasûlü de onu sever." dediğinde, Hiz. Ömer bunu o sırada çok istemiş; "Emirliği bunu istediğim kadar bundan önce hiç istememiştim. Kendimi uzatarak gösterdim." demiştir. Ertesi gün olduğunda Hiz. Peygamber'in Hiz. Ali'yi çağırması olduğunu ve sancağı ona verdiğini görmüştür. Hiz. Peygamber (sav) Hiz. Ali'ye, "Git savaş! Allah sana fetih nasip edinceye kadar dönme!" dediğinde Hiz. Ali biraz gittikten sonra, "Ya Rasûlallah, ne üzere savaşayım" der. O da (sav), "La ilahe illallah, Muhammedun Rasûlullah üzerine savaş!" şeklinde buyurur.²⁰⁰

Hayber Savaşı'ndaki bu durumla ilgili olarak İbn Hişâm'ın rivayetine göre Hiz. Peygamber (sav), Hiz. Ebû Bekir'i sancağıyla Hayber kalelerinden birine gönderdi, O, düşmanla savaştı fakat kaleyi fethedemeden yorgun bir şekilde döndü. Hiz. Peygamber, ertesini gün bu sefer Hiz. Ömer'i gönderdi; O da aynı şekilde savaştı, fakat kaleyi fethedemeden döndü. Bunun üzerine Hiz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: " Yarın sancağı, Allah'ı ve Resulünü seven birine vereceğim, Allah onun elleriyle fetih yapacak, firar eden bizden değildir." dedi ve Hiz. Ali'yi çağırdı. O'na, "Bu sancağı al, Allah sana fetih nasip edinceye kadar ilerle" dedi." ²⁰¹

İbn Kesîr, her zaman olduğu gibi Huneyn'de de Hiz. Peygamber'in yanından ayrılmayan topluluğun içinde Hiz. Ali ve Hiz. Ömer'in bulunduğunu rivayet etmiştir.²⁰²

Veda Haccı'nda Hiz. Ömer ile Hiz. Ali arasında geçen münasebet ile ilgili aşağıda zikredilen rivayette Hiz. Ömer'in Hiz. Ali'ye verdiği değer görülmektedir.

İbn Kesir'in rivayetine göre Sahabe'den Bera' b. Âzib, Veda Haccı'nda Rasûlullah (sav) ile birlikte olduklarını belirterek dönüşte Gâdir-i Hum mevkiine vardıklarında Rasûlullah (sav) için bir ağacın altının temizlenerek hazırlandığını ve insanların namaz için toplandığından bahsetmiştir. Rasûlullah (sav), bu esnada Hiz. Ali'yi çağırarak sağ tarafında durdurup elinden tutmuş, şöyle buyurmuştur: "Ben herkese kendi canından

¹⁹⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 116; Gazzâlî, *Fıkhü's-sîre*, 254-255.

²⁰⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 110; Arslan, *Rasûlullah(s.a.v.)'ın Ashabını Tanıyalım*, 53.

²⁰¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 16.

²⁰² İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîretü'n-nebeviyye*, 141; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 559.

daha yakın değil miyim?" Sahabiler, "Evet, öylesin ey Allah Resûlü!" dediler. Rasûlullah (sav): "İşte şu Ali, benim velisi olduğum herkesin velisidir. Allah'ım! Buna dostluk edene dost ol. Buna düşmanlık edene düşman ol!" buyurdu. Daha sonra Hz. Ömer, Hz. Ali'ye rastlayarak ona, "Seni tebrik ederim. Sen her mü'min erkek ile her mü'min kadının mevlası oldun!"²⁰³ diyerek O'nu kutlamıştır.

Ahmet Cevdet Paşa'ya göre Hz. Ömer ve Hz. Ali birlikte, Rasûl-ü Ekrem'in hakimleri vazifesini görürlerdi.²⁰⁴

Hz. Ali, Hz. Ömer hakkında hep güzel şeyler söylemiştir. Bir seferinde onun hakkında şöyle demiştir: "Rasûl-i Ekremden sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekir'dir ve dikkat edin, Ebû Bekir'den sonra bu ümmetin en hayırlısını size haber vereyim mi? O da Ömer'dir. "²⁰⁵ Yine Hz. Peygamber'in Hz. Ömer için, "Ömer cennet ehlinin nurudur." dediğini naklederek ondan övgüyle bahsetmiştir.²⁰⁶

Her ikisinin Hz. Peygamber'in (sav) hastalığı şiddetlendiğinde Hz. Ebû Bekir ile birlikte Rasûlullah'ın (sav) vefat ettiği yer olan Hz. Âişe'nin odasına gelip toplandığı rivayet edilmiştir.²⁰⁷ Hz. Ali de Hz. Ömer'den hadis rivayet edenlerdendir.²⁰⁸

1.6. HZ. OSMAN'IN HZ. ALİ İLE MÜNASEBETLERİ

Asr-ı Saadet dönemine ait Hz. Osman ile Hz. Ali arasındaki ilişkilere dair çok az rivayet tesbit edebildik.

Kaynaklara göre İslam dini geldiğinde Kureyş kabilesinde yazı yazan on yedi kişi arasında Hz. Ali ile Hz. Osman da bulunuyordu.²⁰⁹

Hudeybiye Antlaşması maddeleri üzerinde anlaşma sağlanırken bu anlaşmaya Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ile birlikte imza atan sahabilerden biri de Hz. Osman olup, bu antlaşmayı yazan kişi de Hz. Ali idi.²¹⁰

²⁰³ İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 698; Hasan Hüseyin Uyar, *Hz. Peygamber'in Ehl-i Beyt Eğitimi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Hitit Üniversitesi, SBE, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Çorum 2013, 8.

²⁰⁴ Ahmet Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya ve Tevarih-i Hülefa*, I, 19.

²⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 106, 110; Ahmet Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya*, I, 8.

²⁰⁶ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 310.

²⁰⁷ İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 750.

²⁰⁸ Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 109.

²⁰⁹ Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, 540.

²¹⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 97.

Hız. Peygamber (sav), Belî kabilesinden olan Benî Cu'ayl'a mektup yazmıştı. Mektubunda onların Kureyşten, hatta Abdümenaf'tan bir grup olduklarını, Kureyşin lehinde veya aleyhinde olan her şeyin onların da lehinde ve aleyhinde olduğunu, onların sürgüne ve vergiye tabi olmayacaklarını, üzerinde Müslüman oldukları mallarının kendilerine ait olduğunu bildirdi. Bunun üzerine ileri gelenlerinden bazıları Rasûlullah'a biat ettiler. Hız. Ali, Hız. Osman, Hız. Abbas ve Ebû Süfyan birlikte buna şahitlik yapmışlardır.²¹¹

Hız. Peygamber (sav), kabilelere İslam'a davet mektupları gönderirken Hız. Ali ve Hız. Osman davet mektuplarını yazanlardan idi.²¹²

Hız. Ali, Hız. Osman'ın Rıdvan Bey'atinde bulunmama sebebinin onun Müslümanların işi için bir görevde olduğunu, ona ait güzel hasletlerden bahsederek anlatmıştır.²¹³

Böylece buraya kadar Asr-ı Saadet döneminde Hız. Ebû Bekir, Hız. Ömer, Hız. Osman, Hız. Ali (ra) arasındaki münasebetleri incelemiş olduk. Şimdi Raşid Halifelerin Aşere-i Mübeşşere'den olan diğer sahabilerle münasebetlerini ele alalım.

²¹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 258.

²¹² Ya'kubi, *Târihu'l-Ya'kubi*, II, 80.

²¹³ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 22.

İKİNCİ BÖLÜM

ASR-I SAADETTE RAŞİD HALİFELERİN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ

2.1. HZ. EBU BEKİR'İN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ

2.1.1. Zübeyr b. Avvâm ile Münasebetleri

Zübeyr b. Avvâm'ın Müslüman olması Hz. Ebû Bekir'in vesilesiyle olmuştur. Hz. Ebû Bekir halk arasında korunan, kendisine ilişilmeyen ve sevilen biriydi. O, Müslüman olduktan sonra Kureyş arasındaki mevkiinden faydalanarak, güvendiği ve kendisiyle başbaşa kalıp sohbet ettiği bazı kimseleri İslâm'a davet etmeye başladı.²¹⁴ İbn-i Kesir, Hz. Osman, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkas, Talha b. Ubeydullah ile Zübeyr b. Avvâm İslam'ı kabul ettikten sonra Hz. Ebû Bekir'in, onları Hz. Peygamber'e (sav) götürdüğünü ve onların da Hz. Peygamber'in (sav) huzurunda İslamiyet'i kabul edip namaz kıldıklarını rivayet etmiştir.²¹⁵

Zübeyr b. Avvâm, ticaretle uğraştığından daha çok Mekke dışında olurdu. Böyle bir zamanda, gittiği bir Şam seyahatinden Mekke'ye dönerken o esnada Medine'ye hicret eden Hz. Peygamber (sav) ve Hz. Ebû Bekir ile Medine'ye yakın bir yerde karşılaşmış, sonra yolculukları için her ikisine beyaz renkli elbiseler hediye etmiş ve Mekke'ye dönüp işlerini bitirdikten sonra o da Medine'ye hareket etmiştir.²¹⁶

Bu iki sahabe, Uhud Savaşı'ndan sonra Kureyşli müşriklerin, Medine'ye zarar vermemesi için yetmiş kişilik bir birliğin başında müşrik ordusunu takip etmiştir.²¹⁷

Tebük Savaşı esnasında Hz. Ebû Bekir ile Zübeyr b. Avvâm birlikte önemli bir görev yerine getirmişlerdir. Hz. Peygamber, Tebük'e doğru hareket edildiğinde, bayraklar ve sancaklar bağlatmış; en büyük sancağı Hz. Ebû Bekir'e, en büyük bayrağı ise Hz.

²¹⁴ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 44-45.

²¹⁵ İbn İshak, *Sîretü İbn İshâk*, 200; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 166; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, II, 125-126; İbn-i Hazm, *Cevâmi'u's-sîretü'n-nebeviyye*, 32.

²¹⁶ Akın, *Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, II, 333.

²¹⁷ Muhammed Halid, *Ümmetin Yıldızları, Altmış Seçkin Sahabe Hayatı*, çev. Abdulkerim Akbaba, Vakıf Yayınevi, İstanbul 2006, 301.

Zübeyr b. Avvâm'a vermiştir.²¹⁸

2.1.2. Talha b. Ubeydullah ile Münasebetleri

Talha b. Ubeydullah, Müslüman olma hadisesini şöyle anlatıyor: "Busrâ çarşısında bulunuyordum. Baktım ki bir rahip ibadet ettiği yerde şöyle diyordu: "Bu mevsimin ehline sorun bakalım, içlerinde Harem ehlinden kimse var mıdır?" Ben, "Evet ben varım!" dedim. Rahip bana, "Ahmed zuhur etti mi?" diye sordu. Ben de, "Ahmed kimdir?" diye sorunca. O, "Abdullah b. Abdülmuttalib'in oğludur! Bu ay, onun zuhur edeceği aydır ve Resûllerin sonuncusudur. Haremden çıkacak, hurmalık Hare ve Sebah'a hicret edecektir. Sakın onu kaçırmayasın (...)" diye cevap verdi. Bu sözlerden çok etkilendim ve derhal yola çıktım, süratle yürüyerek Mekke'ye vardım ve, "Buralarda yeni bir olay var mı?" diye sordum. İnsanlar, "Evet, Muhammedü'l-Emin Peygamber olduğunu ileri sürdü, İbn Ebi Kuhâfe derhal ona uydu." dediler. Ben de beklemeden Ebû Bekir'e vardım, o, beni alıp Rasulullah'a götürdü ve derhal Müslüman oldum. Rasulullah'a Rahib'in dediklerini aktardım(...)"²¹⁹

Başka İbn Hacer'de geçen bir rivayette bu mesele daha detaylı olarak şöyle geçmektedir:

Talha b. Ubeydullah der ki: "Ben Busra panayırına katılmıştım. Bir rahibin, manas-tırında, "Bu panayıra gelenlerden sorunuz. Acaba Harem ehlinden olan kimse var mı?" dediğini duydum. Bunun üzerine "Evet, ben varım" dedim. Rahip, "Acaba şu anda Ahmed sizin aranızda geldi mi?" diye sordu. Ben, "Ahmed de kimdir?" dedim. Rahip, "Abdullah'ın oğlu, Abdülmüttalib'in torunudur. Çıkacağı ay bu aydır ve peygamberlerin sonuncu-sudur. Harem'de doğacak, hurmalık, siyah taşlı ve çorak arazili bir memlekete hicret edecektir. Hemen ona tabi olun" dedi. Rahib'in bu sözleri kalbimde yer etti. Süratle Mekke'ye vardım ve herhangi bir hadisenin olup olmadığını sordum. Bana, "Evet, el-Emin Muhammed b. Abdullah peygamber olduğunu söylüyor ve ibn-i Ebi Kuhafe de ona tabi olmuştur" dediler. Oradan ayrılarak Ebû Bekir'in yanına gittim. O'na, "sen şu kişiye tabi oldun mu?" dedim. Ebû Bekir, "Evet, oldum" dedikten sonra, bana, "Onun yanına git ve ona tabi ol. Çünkü o, hakka davet ediyor." dedi. Ebû Bekir'e

²¹⁸ Kandehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I, 412.

²¹⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 47-48; Halid, *Ümmetin Yıldızları*, 291; Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 250.

rahabin sözlerini söyledikten sonra. Ebû Bekir'le yola çıkarak Peygamber'in huzuruna vardık ve ben Müslüman oldum. Rasûlullah'a (sav) rahabin sözlerini aktardım. Hz. Peygamber sevindi. Ebû Bekir ve ben Müslüman olduğumuzda, kendisine 'Kureys'in arslanı' denilen Nevfel b. Huveylid bizi bir ipe bağladı. Ben-i Teym buna engel olamadı.”²²⁰

Hz. Ebû Bekir ile Talha b. Ubeydullah, Ben-i Teym kabilesindedirler. Nevfel b. Huveylid, ikisini bir ipe bağlayıp insanlara göstermek suretiyle işkence yapıyordu.²²¹ Talha b. Ubeydullah'ın kardeşi olan Osman b. Ubeydullah da onları namazlarından vazgeçirmek, dinlerinden döndürmek için ikisine şiddet uyguluyordu.²²² Müslüman olduğu günlerde Hz. Ebû Bekir ile aynı ipe bağlanarak işkence gördüğünden her ikisi “Karîneyn”²²³ diye anılmıştır.²²⁴

Rasûlullah (sav), ile Hz. Ebû Bekir'in birlikte hicret ederken, o sırada kervanla Şam'dan gelmekte olan Talha b. Ubeydullah'a rastladıkları aktarılmaktadır. O, Rasûlullah (sav) ve Hz. Ebû Bekir'i Şam elbiselerinden giydirip onlara Medine'deki Müslümanların haberini verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (sav) beklemeksizin yola çıktı. Talha b. Ubeydullah da Mekke'ye gitti. Ta ki ihtiyaçlarını giderip Hz. Ebû Bekir'in ailesiyle birlikte Mekke'den çıktı ve onlardan sonra Medine'ye vardı.²²⁵

Başka bir rivayette, yolda Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir ile karşılaşan sahabinin Zübeyr b. Avvâm olduğu zikredilmiştir.²²⁶ Bu rivayetlerde, Zübeyr b. Avvâm'ın Mekke'ye gidip işlerini bitirdikten sonra Medine'ye gittiği nakledilirken Talha b. Ubeydullah'ın da aynı şekilde Hz. Peygamber'le karşılaştıktan sonra Mekke'ye gitmiş olduğu, sonra Hz. Ebû Bekir'in ailesini de alıp Medine'ye hicret ettiği söylenebilir.

Belâzürî'nin, Ensâbü'l-Eşrâf'ındaki bir rivayette ise bu durum farklı bir şekilde geçmektedir. Buna göre Talha b. Ubeydullah, Hz. Peygamber'den önce Medine'ye hicret etmişti.²²⁷ Hz. Peygamber (sav) ve Hz. Ebû Bekir için Şam'dan iki beyaz elbise

²²⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 215; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I, 277.

²²¹ İhsan Süreyya Sırma, *İslami Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence*, 52. bsk., Beyan Yayınları, İstanbul 2014, s. 87.

²²² İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 59.

²²³ Karîneyn: Bir ipe bağlanan, bitişikler, yakın ayrılmaz dostlar

²²⁴ Bünyamin Erul, "Talha b. Ubeydullah", *DİA*, TDV Yayınları, 2010, XXXIX, 504.

²²⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 215.

²²⁶ Efendioğlu, "Zübeyr b. Avvâm", XXXIV, 522-524; Akın, *Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, II, 333.

²²⁷ Belâzürî, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Yahya b. Cabir b. Dâvût, *Kitabü cümel min ensâbü'l-eşrâf*, thk. Süheyl Zekkâr, Riyad Zirikli, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1996, I, 269.

getirmiş ve o beyaz elbise ile Hz. Peygamber (sav) Medine'ye girmiştir.²²⁸

Ensâbü'l-Eşrâf'ta geçen rivayet tenkit edilmiştir. Buna göre Talha b. Ubeydullah'ın, Hz. Peygamber'in (sav) ne zaman hicret edeceği hakkında bilgisi olmadığından, o esnada giymeleri için bu elbiseyi vermesi imkan dışıdır. Daha önce verdiği varsayılsa bile bu duruma kaynaklarda rastlayamadık.

Hz. Peygamber'in (sav) hicret esnasında onlardan her ikisiyle karşılaşmasını konu edinen rivayetlerle ilgili olarak denilebilir ki; her ikisi ticaret için Şam'a sürekli gidip geliyordu. Bu da rivayetlerin birbirine karışmış olarak aktarılmasına yol açmış olabilir.

Bu haber ile ilgili rivayetleri toplu olarak incelediğimizde Talha b. Ubeydullah ile Zübeyr b. Avvâm'ın birlikte Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir ile karşılaşmış olması mümkün olabilir. Talha'nın Hz. Peygamber'e elbise verdikten sonra, Mekke'ye giderek işlerini bitirdiği ve Hz. Ebû Bekir'in ailesini de yanına alarak, Medine'ye Hz. Peygamber'den (sav) sonra hicret etmiş olduğu, ailesini daha sonra başka bir sahabiyle getirttiği anlaşılmaktadır.

Talha b. Ubeydullah, Uhud Savaşı'nda kahramanlık gösteren bir sahabidir. Hz. Ebû Bekir, Uhud Savaşı'nda onu yetmişten fazla yerinden yaralanmış halde bulduklarını söyleyerek ²²⁹ Uhud gününden şöyle bahsetmiştir: "O bir gündür ki hepsi Talha içindir. Biz Rasûlullah'a vardığımızda onu, azı dişi kırılmış ve yüzü yaralanmış halde bulduk. O'nun mübarek yanağına miğferin iki halkası saplanmıştı. Allah Rasûlü, Talha'yı kastederek, "Arkadaşınıza yardımcı olunuz" dedi. Sonra biz Talha'ya vardık. Çukurların birindeydi. Bedeninde yetmiş küsur ok ve kılıç yarası vardı ve parmağı da kopmuştu. Biz böylece onun yaralarını sarmaya başladık." ²³⁰

Başka bir rivayette yine Hz. Ebû Bekir der ki: " Uhud Savaşında tüm insanlar Peygamber'i bırakıp kaçtılar. O'na yetişen ilk kişi ben oldum. O'nun önünde kendisini savunarak savaşan bir adam olduğunu gördüm. Talha oradaydı. O'na "Anam babam sana feda olsun" dedim. Peygamber'e ulaştığımızda Talha'nın, Hz. Peygamber'in (sav) önünde yere serildiğini gördük. Hz. Peygamber (sav) bana ve Ebû Ubeyde'ye, Talha'yı kastederek, "Ona bakın, kardeşinizle ilgilenin, o kendisine düşeni yaptı. Ona cennet

²²⁸ Belâzürî, *Ensâb*, X, 61.

²²⁹ İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi sahîhi'l-Buhârî*, Dâru'r-Reyyân li't-Turas, Kahire 1407-1986, VII, 103.

²³⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 410; İbn Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 49; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I, 269, 492.

vacib oldu." buyurdu.²³¹ Biz de Rasûlullah'ın durumuna baktıktan sonra Talha'ya gittik. Baktık ki bir çukurda. Ona, on küsur darbe isabet etmiş;²³² parmağı kesilmişti. Üzerinde mızrak, kılıç ve ok yarası olmak üzere bir çok yara vardı.²³³

Uhud Savaşı'nda Müslümanlar yenilgiye uğradıklarında, ashâbından bir topluluk Hz. Peygamber'e ölüm üzerine biat etmiştir. Hz. Ebû Bekir ile Hz. Talha da o topluluğun içindeydiler.²³⁴

2.1.3. Sa'd b. Ebi Vakkâs ile Münasebetleri

Hz. Ebû Bekir ile Sa'd b. Ebi Vakkâs arasındaki münasebet ile ilgili olarak kaynaklarımızda sınırlı bilgiye ulaşabildik.

Hz. Ebû Bekir (ra), Kureyş içindeki saygınlığından faydalanarak güvendiği ve kendisiyle başbaşa kalıp sohbet ettiği kimseleri İslâmiyete çağırmaya başladığında Sa'd b. Ebi Vakkâs O'nun davetiyle İslâmiyeti kabul etmiştir.²³⁵

Hz. Peygamber (sav), Sa'd b. Ebi Vakkâs'ı kendi dayısı olarak kabul ederdi. İslam'ın ilk zamanlarında Sa'd temiz kalpli, iyi niyetli bir gençti. Putperestlik O'nun gönlünde kök salmamıştı. Bu sebeple Hz. Ebû Bekir, O'nu İslam'a davet ettiğinde henüz on yedi yaşındayken Müslüman olduğu rivayet edilmiştir.²³⁶

İbn Esir'in rivayetine göre Sa'd b. Ebi Vakkâs, İslâm'a girişini şöyle anlatmıştır: "Müslüman olmadan önce rüyamda kendimi hiçbir şeyi göremediğim karanlık bir yerde gördüm. Bu arada ay doğdu ve ben onun aydınlığına tabi oldum. Benden önce bu aya kimlerin uymuş olduğuna bakıyordum. O kimselerin Zeyd b. Harise, Ali b. Ebî Talib ve Ebû Bekir olduğunu gördüm. Onlara ne kadar zamandan beri burada olduklarını sorduğumda, "Bir saat kadardır" dediler. Araştırdığımda öğrendim ki, Rasûlullah (sav) gizlice İslâm'a davette bulunmaktadır. O'na Ecyad tepesi taraflarında rastladım. Orada namaz kılmaktaydı. Orada İslâmı kabul ettim. Benden önce bu kimselerden başkası

²³¹ Tirmizî, "Menâkıb", 75.

²³² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 410; İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 171-172.

²³³ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 149.

²³⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 48.

²³⁵ Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, II, 125-126; İbn Hazm, *Cevâmi'u's-siretü'n-nebeviyye*, 32; İbn Kesir, *Siretü'n-Nebeviyye*, s. 166; Akkad, *Hz. Ebu Bekir'in Şahsiyeti ve Dehası*, 124.

²³⁶ Nedvî, *Asrı Saadet*, II, 10.

iman etmemişti.”²³⁷

Hiz. Ebû Bekir, Sa'd b. Ebi Vakkâs (r.a) hakkında şöyle demiştir: “Ben, Hiz. Peygamber'in Sa'd b. Ebi Vakkâs hakkında 'Rabb'im! Sen O'nun okunu hedefine isabet ettir! Dualarımı kabul et ve kendisini insanlara sevdire ' diye dua ettiğini işittim.”²³⁸

2.1.4. Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Mûnasebetleri

Ebû Ubeyde, Hiz. Peygamber'in İslâm'a davete başladığı günlerde Hiz. Ebû Bekir vasıtasıyla Müslüman olmuştur.²³⁹

Mekke'de iken Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Osman, Zübeyr b. Avvâm gibi güçlü ve zengin Müslümanlar gibi Ebû Ubeyde de Müşriklerin işkence ve zulmüne, çeşitli saldırılarına maruz kalmıştır.²⁴⁰

Hiz. Peygamber, bir seferinde içlerinde Hiz. Ebû Bekir ile Ebû Ubeyde'nin de bulunduğu bir kısım sahabiyle oturuyorken kendisine biraz süt getirildi. Hiz. Peygamber de onu Ebû Ubeyde'ye uzatıp, alması için ısrar etmişti.²⁴¹

Hiz. Ebû Ubeyde ile Hiz. Ebû Bekir arasındaki mûnasebeti gösteren bir rivayette Hiz. Ebû Bekir Uhud Savaşıyla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Uhud günü olduğunda tüm insanlar Peygamberi bırakıp kaçtılar. O'na yetişen ilk kişi ben oldum. O'nun önünde kendisini savunarak savaşan bir adam olduğunu gördüm. Talha oradaydı. O'na "Anam babam sana feda olsun", dedim. Çok geçmeden bir kuş gibi arkamdan yetişen bir adamın Ebû Ubeyde olduğunu gördüm. Peygamber'e ulaştığında, Talha'nın, Peygamber'in önünde yere serildiğini gördük. Peygamber, "Kardeşinizle ilgilenin; O, kendisine düşeni yaptı. Ona cennet vacib oldu." buyurdu. Peygamber'in alnının bir tarafında ok yarası vardı. Miğferin halkalarından biri yanağına batmıştı. Ben halkayı çıkarmaya gittim. Ebû Ubeyde bana; "Ey Ebû Bekir Allah aşkına onu bana bırakır mısınız!" dedikten sonra halkayı ağzıyla tuttu. Rasûlullah'ı incitmemek için son derece dikkatli ve titiz davranıyordu. Halkayı ağzıyla çekti. Peygamber'in yüzündeki iki halkadan birini çıkardı; ön dişi düştü, sonra ötekisini çıkardı, bu sefer de öteki ön dişi düştü. Böylece iki ön dişi de

²³⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 368.

²³⁸ Kandehevî, *Hayâtü's-Sahabe*, IV, 90.

²³⁹ Ahmet Önkâl, "Hiz. Ebû Ubeyde b. Cerrâh" *DİA*, TDV Yay., İstanbul 1994, X, 249.

²⁴⁰ Hizmetli, *İslam Tarihi*, s.122.

²⁴¹ Kandehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III, 5.

düşmüş oldu.²⁴² Sonra beraber Talha'ya yöneldik, O'nu tedavi ediyorduk." ²⁴³

Başka bir rivayete göre Hz. Ebû Bekir, "Uhud Savaşı'nda bozgundan sonra ilk dönen bendim. Rasûlullah bana ve Ebû Ubeyde'ye, Talha'yı kasdederek, "Ona bakın" dedi. Biz de Rasûlullah'ın durumuna baktıktan sonra Talha'ya gittik, onu bir çukurda bulduk. Üzerinde mızrak, kılıç ve ok yarası olmak üzere bir çok yara vardı. Parmağı kesilmişti. Onun biraz bakımını yaptık." demektedir.²⁴⁴

Zatü's-Selasil Seferi'nde Hz. Ebû Bekir, Hz. Ebû Ubeyde'nin komutası altında onun gönüllü bir neferi olarak sefere katılmıştır. Rasûlullah (sav), Amr b. As'ı Zatü's-Selasil Seferi için ordunun başına getirmişti. Seferin olduğu yer Suriye yakınlarındaydı. Amr b. As düşmandan çekindi ve Rasûlullah'tan yardım istedi. Rasûlullah da içinde Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in olduğu muhacirlerden oluşan gönüllü ordu hazırlayarak, komutasını Ebû Ubeyde'ye verdi ve Amr b. Âs'a yardım etmek için gönderdi.²⁴⁵ Amr b. As, durumları belli olmasın diye gece Müslümanları ateş yakmaktan men edince, Müslümanlar bundan dolayı zorluk çekip şikayet ettiler. Bu durumu Hz. Ebû Bekir ile Ebû Ubeyde de konuştular. Ebû Ubeyde b. Cerrah şöyle demiştir: "Rasûlullah beni dinlemenizi ve bana itaat etmenizi emretti." Hz. Ömer gidip Amr ile konuşmak isteyince Hz. Ebû Bekir ona izin vermemiştir.²⁴⁶

Hudeybiye antlaşması yazıldığı zaman alt tarafı Hz. Peygamber ile Süheyl b. Amr tarafından imzalandıktan sonra şahit olarak Müslümanlardan imzalayanlar içinde Hz. Ebû Bekir ile Ebû Ubeyde de bulunuyordu.²⁴⁷

Hz. Ebû Bekir, Ebû Ubeyde ile ilgili olarak şu kıssayı nakleder: "Necran heyeti bize geldiler ve dediler ki: "Ya Muhammed, senin hakkını sana alacak ve bizim hakkımızı bize verecek emîn birisini bize gönder!" Rasûlullah (sav) da, "Hak ile beni göndere yemin olsun ki, size kuvvetli ve emîn olanı göndereceğim" dedi. Başka bir emirliğe heves etmemiştim. Bu yüzden kendimi göstermek için başımı kaldırdım. Fakat Rasûlullah, Ebû Ubeyde'yi seçerek O'na kalkmasını söyledi." ²⁴⁸

²⁴² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 111; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 410.

²⁴³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 410; İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 171-172.

²⁴⁴ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 149.

²⁴⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 93.

²⁴⁶ Ya'kubi, *Târîhu'l-Ya'kubi*, II, 75.

²⁴⁷ Ülkü, *Muhtasar İslam Tarihi*, s. 209.

²⁴⁸ Akkad, *Hz. Ebu Bekir'in Şahsiyeti ve Dehası*, s. 50.

Hız. Peygamber'in (sav) vefatı esnasında Sâideoğulları yurdundaki bey'at toplantısında Hız. Ebû Bekir, Müslümanlara halife olması için Ebû Ubeyde'nin adını vermiş, onun Hız. Peygamber'in (sav) yanındaki değerini bildirmiştir. Rivayete göre Rasûlullah (s.a.v) vefat edince Ensar, Ben-i Saide yurdunda Sa'd b. Ubâde'ye biat etmek için toplandılar. Bu durumu haber alan Hız. Ebû Bekir derhal yanına Hız. Ömer ile Ebû Ubeyde'yi de alarak onların bulunduğı yere gitti. Onlara, "Burada ne oluyor?" diye sorunca, Ensar, "Bizden bir emir, sizden bir emir olsun" dediler. Bunun üzerine Hız. Ebû Bekir, "Emirler bizden, vezirler de sizdendir." dedikten sonra Hız. Ömer ile Ebû Ubeyde b. Cerrah'ın elinden tutarak, "Ben sizlere Ömer ile bu ümmetin emini olan Ebû Ubeyde'den birini tavsiye ediyorum." demiştir.²⁴⁹

2.1.5. Abdurrahman b. Avf ile Münasebetleri

Hız. Ebû Bekir'in Abdurrahman b. Avf ile münasebetine dair birkaç rivayet tespit edebildik.

İman eden ilk kimselerden olduğı rivayet edilmiştir.²⁵⁰ Abdurrahman bin Avf, Hız. Ebû Bekir'in O'nu İslam'a davet etmesinden sonra Resulullah'a giderek Müslüman olmuştur.²⁵¹ Abdurrahman b. Avf ve Hız. Ebû Bekir arasında daha önceden bir dostluk vardı. Bu durum, O'nun Hız. Ebu Bekir'in vasıtasıyla Müslüman olmasını sağlamıştır.²⁵²

Bedir Savaşı'ndan hemen önce Rasûlullah (sav), ashabıyla birlikte yola çıktığında yanlarında yetmiş deve vardı. Bu develere iki, üç veya dört kişi sıra ile biniyorlardı.²⁵³ Hız. Ebû Bekir, Abdurrahman b. Avf ve Hız. Ömer bir deveye sırayla biniyorlardı.²⁵⁴

2.1.6. Saîd b. Zeyd ile Münasebetleri

Saîd b. Zeyd, Rasûlullah'ın (sav) cennetle müjdelenenler ile ilgili söylediğı hadisi naklederken, Hız. Ebû Bekir'in adını en başta zikretmiştir.²⁵⁵

²⁴⁹ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 85; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 277-278.

²⁵⁰ Ahmet Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya*, I, 51.

²⁵¹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 318-319; Taberi, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, II, 125-126; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 214; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 166.

²⁵² Ahmet Önkâl, "Abdurrahman b. Avf", *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 1988, I, 157.

²⁵³ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 101.

²⁵⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, II, 312; İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîretü'n-nebeviyye*, 64.

²⁵⁵ Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 50.

Hız. Peygamber'in (sav), İslam'ı insanlara anlatmaya başladığı ilk zamanlarda, O'na inananlar oluyor ve onunla ilgili haberler Mekke'de yayılıyordu. Bu dönemde Müslümanların çoğu, insanları İslam'a gizlice davet etmiştir. Hız. Ebû Bekir ile Saîd b. Zeyd de insanları bu şekilde İslam'a gizlice davet ediyorlardı.²⁵⁶

İkisi arasındaki münasebetle ilgili kaynaklarımızda yukarıda geçen rivayetler dışında başka bir bilgi bulunamamıştır.

2.2. Hız. ÖMER'İN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ

2.2.1. Zübeyr b. Avvâm ile Münasebetleri

Hız. Ömer'in Zübeyr b. Avvâm ile olan münasebetiyle ilgili malumat elde edilememiştir. Sadece Zübeyr b. Avvâm'ın Hız. Ömer ile ilgili olan bir hadis-i şerifi rivayet ettiğini tespit edebildik. Zübeyr'e göre Rasûlullah (sav), Hız. Ömer hakkında şöyle buyurmuştur: "Allah'ım İslam'ı Ömer b. Hattab ile izzetlendir." ²⁵⁷

2.2.2. Talha b. Ubeydullah ile Münasebetleri

Talha b. Ubeydullah, Hız. Ömer'den bahsederken O'nun İslam'a ilk giren ve ilk hicret edenlerden olmadığını fakat aralarındaki en zahid ve ahirete en çok rağbet eden kişi olduğunu söylemiştir: ²⁵⁸ Hız. Ömer'den hadis rivayet edenlerden biri de Talha' b. Ubeydullah'dır. ²⁵⁹

Hız. Ömer de daha sonraları Talha b. Ubeydullah hakkında konuşurken, O'nun Uhud Savaşı'nda günün en büyük adamı olduğunu söyleyerek O'nu övmüştür. ²⁶⁰

Uhud Savaşı'nda Müslümanlar Hız. Peygamber'in öldüğü şayiasından sonra dağılmaya başlamışlardı. O esnada Enes b. Nadr adlı sahâbi, Hız. Ömer ile Talha b. Ubeydullah'ın oturan ensar ve muhacirlerin içinde olduğunu görünce onlara: "Neden oturuyorsunuz?" diye sorar. Onlar da "Rasûlullah öldürüldü." cevabını verirler. O da:

²⁵⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 200.

²⁵⁷ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 58.

²⁵⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 60.

²⁵⁹ Süyûtî, *Târihu'l-hulefâ*, 109.

²⁶⁰ Nedvî, *Asrı Saadet*, I, 365.

"Daha artık yaşamak mı istiyorsunuz? Kalkın, Rasûlullah'ın öldüğü dava uğruna siz de ölün!" demiş ve sonra düşmana dönerek, öldürülünceye kadar savaştıkları rivayet edilmiştir.²⁶¹

İbn-i Hacer, Rasûlullah'a (s.a.v.) Uhud savaşında Müslümanlar yenilgiye uğradıklarında, içinde Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvâm ve Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın olduğu ashâbdan bir topluluğun ona ölüm üzerine biat ettiklerini nakletmektedir.²⁶²

Talha b. Ubeydullah ile Hz. Ömer'in Hendek Savaşı'nda beraber olduklarını aktaran bir habere göre Hz. Aîşe (ra) onlarla ilgili şunları anlatmıştır: "Sa'd yanımdan geçip gittikten sonra oturduğum yerden kalktım, zorlukla bir bahçeye girdim. Orada Ömer b. Hattab ile miğferinden ancak gözleri görünen biri bulunuyordu. Ömer beni görünce, "Sen atılgan ve cesursun, seni buraya ne gibi bir şeyin getirmiş olduğunu biliyor musun? Burada kıvrılır veya bir belaya çatabilirsin" diye beni azarlamaya devam etti. Ömer'in yanındaki zat miğferini açtığı vakit O'nun Talha olduğunu anladım. Talha bunun üzerine, Ömer'e dönerek şöyle dedi: "Sen kaçmak ve kıvrılmak tabirlerini çok kullandın, sadece Yüce ve Aziz olan Allah'a sığınılır."²⁶³

Bu konuyla ilgili başka bir rivayette Talha b. Ubeydullah'ın Hz. Ömer'e söyledikleri biraz farklılık arz etmektedir. Buna göre Hz. Âîşe şunları anlatmıştır: "Ben kendimi bir bahçeye attığımda aralarında Ömer b. Hattâb ve üzerinde bir miğfer bulunan bir adamın da bulunduğu Müslümanlardan bir grubun olduğunu gördüm. Ömer bana "Nereden geldin, Allah iyiliğini versin! Vallahi, sen gerçekten çok cüretkarsın! Bir felakete uğramayacağından emin misin?" deyip beni o kadar kınadı ki yerin yarılıp dibine geçmeyi istedim. Miğferli zat, miğferini yukarı doğru kaldırıncâ O'nun Talha b. Ubeydullah olduğunu gördüm. Bunun üzerine Talha, Hz. Ömer'e şöyle dedi: "Ey Ömer! Allah iyiliğini versin! Sen bugün ne kadar çok şey söylüyorsun! Doğru ve isabetli görüşlülük veya Allah'a doğru kaçış nerede kaldı!"²⁶⁴

²⁶¹ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, 426; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 11.

²⁶² İbn Hacer, *el-İsabe*, III, 48.

²⁶³ Taberî, *Târihu'l-ümem ve'l-mülûk*, II, 503; İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 204.

²⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVII, 569.

2.2.3. Sa'd b. Ebi Vakkâs ile Münasebetleri

Yaptığımız araştırmada Hz. Ömer ile Sa'd b. Ebi Vakkâs arasındaki münasebetler ile ilgili olarak bir kaç haber tesbit edebildik.

Hiz. Peygamber (sav) Uhud Savaşı'nda şehit düşen Vehb b. Kabes el-Müzeni'yi defnederken Hz. Ömer ile Sa'd b. Ebi Vakkâs, Rasûlullah'ın Vehb'e gösterdiği alakayı görünce şöyle demekten kendilerini alamamışlardır: "Allah'a, el-Müzeni gibi bir hal üzere kavuşmak, bize olduğumuz hal üzere ölmekten çok daha hoş gelmektedir." ²⁶⁵

Sa'd b. Ebi Vakkâs, Hz. Ömer'i anlatıp onun üstünlüğünü teyid ederken; şahid olduğu bir durumla ilgili olarak Rasûlullah'ın (sav) O'nun hakkında şöyle buyurduğunu aktarmıştır: "Ey İbnü'l-Hattab, nefsimi elinde bulundurana yemin ederim ki, şeytan sana rastlayınca hiçkimsenin kaçmayacağı şekilde senden kaçır." ²⁶⁶

Sa'd b. Ebi Vakkâs, bir defasında Hz. Peygamber'in yanında Kureyşli bazı kadınların yüksek sesle konuştuklarını, bu esnada Hz. Ömer'in sesini duyduklarını ve suspus olduklarını, Rasûlullah'ın da buna güldüğünü anlatmıştır. ²⁶⁷

2.2.4. Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Münasebetleri

Hiz. Ömer ile Ebû Ubeyde'nin münasebetiyle ilgili olarak İslamiyet'in ilk yıllarında ikisine ait ortak bir husus görülmektedir. Buna göre Hz. Peygamber (sav), bir süre insanları İslam'a gizlice davet etmişti. Hz. Ömer ile Ebû Ubeyde ise İslam'ın ilk ortaya çıkışıyla birlikte insanları İslam'a aşikâr davet etmişlerdir. ²⁶⁸

Her iki sahabenin Hz. Peygamber'le (sav) birlikte olduğunu gösteren bir habere göre, Hz. Peygamber, Ebû Ubeyde'ye ikramda bulunmuş, Hz. Ömer de bunu görmüştür. Hz. Peygamber, içlerinde Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Ebû Ubeyde'nin de bulunduğu bir sahabe grubuyla otururken kendisine bir bardak süt getirildi. Hz. Peygamber (sav) onu alıp Ebû Ubeyde'ye uzatarak alması için ısrar etmiştir. ²⁶⁹

Amr b. As'ın Zatü's-Selasil Gazası esnasında Hz. Ömer, Hz. Ebû Ubeyde'nin

²⁶⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 248.

²⁶⁶ Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 110.

²⁶⁷ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 299.

²⁶⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 200.

²⁶⁹ Kandehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, III, 5.

komuta ettiği birlikte yer almıştır. Rasûlullah (sav), Amr'ı bir ordu ile Suriye tarafına göndermişti. Amr b. As, buraya vardığında, Hz. Peygamber'den (sav) yardım istemek üzere adam gönderdi. Hz. Peygamber de ona Ebû Ubeyde b. Cerrah komutasında, içinde ilk muhacirler ve Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer'in de olduğu bir ordu göndermiştir.²⁷⁰ Zatü's-Selasil Seferi'nde Ebû Ubeyde ordunun komutasını Amr b. el-As'a bırakınca bu durum Hz. Ömer'in zoruna gitmiş, Ebû Ubeyde'ye şöyle demiştir: "Sen nasıl oluyor da Nabîğâ'nın oğlunun emrine girip onu hem kendine ve hem de Ebû Bekir'le bizlere emir yapabiliyorsun? Bu yaptığın doğru bir şey midir?" Ebû Ubeyde ise O'na "Hz. Peygamber bana da, Amr'a da birbirimize isyan etmememizi emretmiştir. Ben ise itaat etmediğim taktirde Hz. Peygamber'e isyan etmiş olmaktan korktum. Böylece benimle O'nun arasına halk girecek ve aramızda büyük bir anlaşmazlık da meydana gelecektir. Allah'a yemin ederim ki dönünceye kadar O'na itaate devam edeceğim" cevabını vermiş, Hz. Ömer de ona uymuştur.²⁷¹

Hz. Peygamber (sav), Seriyetü'l-Habat adlı seferde, Ebû Ubeyde'yi üç yüz kişilik bir ordunun başına komutan tayin ederek onu Medine ile beş gecelik mesafede olan Cüheyne kabilesine göndermişti. Hz. Ömer de orduda O'nunla beraberdi. Onlar açlığa tutulunca yaprak yiyerek, denizden çıkan büyük bir balina ile beslenmişler, daha sonra Medine'ye dönmüşlerdir.²⁷²

Hz. Peygamber (sav) rahatsızlanmadan hemen önce bir ordu hazırlamıştı. Hz. Ömer ve Ebû Ubeyde, Usame b. Zeyd'in komutasındaki bu ordudaydılar. Üsame b. Zeyd ordusuyla birlikte yola çıkacağı sırada annesi Ümmü Eymen O'na, Hz. Peygamber'in ölüm halinde olduğunu haber verdi. Bunun üzerine seferden vazgeçen Üsame b. Zeyd, yanına Hz. Ömer ile Hz. Ebû Ubeyde'yi de alarak Medine'ye dönmüştür.²⁷³

Rivayetlere göre Hz. Peygamber (s.a.v) vefat edince, Ensar, Beni Saide Sakîfe-sinde Sa'd b. Ubâde'ye biat etmek için toplanmış bulunuyorlardı. Bu haberi alan Hz. Ebû Bekir, yanına Hz. Ömer ile Ebû Ubeydeyi alarak onların bulunduğu yere gitti. Oraya vardıklarında Hz. Ebû Bekir, "Burada ne oluyor?" diye sorunca, Ensar, "Bizden bir emir, sizden bir emir olsun" dediler. Hz. Ebû Bekir de, "Emirler bizden, vezirler de sizdendir. Ben sizlere Ömer ile bu ümmetin emini olan Ebû Ubeyde'den birini tavsiye

²⁷⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 368; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 517.

²⁷¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 93; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II, 116.

²⁷² İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 132.

²⁷³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II,191; Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I, 414.

ediyorum." dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer, "Peygamber'in öne geçirdiği iki ayağı, hanginiz gönül hoşluğuyla geride bırakabilir?" dedikten sonra Hz. Ebû Bekir'e biat ediverdi. Diğer Müslümanlar da onu takip ederek biat ettiler.²⁷⁴

İbnü'l-Cevzî, biat olayıyla ilgili olarak ayrıca şunları aktarmaktadır: "Rasûlullah vefat edince Hz. Ömer, Ebû Ubeyde'ye geldi ve "Elini uzat sana biat edeyim; çünkü Rasûlullah'ın dili ile bu ümmetin emini sensin." dediğinde Ebû Ubeyde, Ömer'e şöyle demiştir: "Müslüman olduğundan beri senin için böyle bir düşüklük görmedim; içinde Sıddık ve ilkinin ikincisi varken bana mı biat ediyorsun?"²⁷⁵

2.2.5. Abdurrahman b. Avf ile Münasebetleri

Yaptığımız araştırmada Hz. Ömer ile Abdurrahman b. Avf'ın münasebetine dair birkaç rivayet tesbit edebildik.

Bedir Savaşı'ndan hemen önce Hz. Peygamber (sav), Ramazan'ın üçüncü günü Müslümanlarla birlikte yola çıkmıştı. Bu esnada yanlarında bulunan yetmiş deveye iki, üç veya dört kişi nöbetleşe biniyorlardı.²⁷⁶ Hz. Ömer ve Abdurrahman b. Avf da aynı şekilde bir deveye nöbetleşe biniyorlardı.²⁷⁷

Bir rivayete göre Hz. Peygamber (sav) bir gün içinde Abdurrahman b. Avf'ın da bulunduğu bir topluluğa deri peştamal dağıttı. Abdurrahman b. Avf'a ise bir şey vermedi. Ağlayarak oradan çıkan Abdurrahman b. Avf'a Hz. Ömer rastladı ve "Niye ağlıyorsun?" diye sordu. Abdurrahman da O'na şöyle cevap verdi: " Korkarım ki Rasûlullah el-biseyi üzerimde buldu ve bu yüzden bana peştamal vermedi." Bunun üzerine Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e giderek bu durumu O'na anlattı. Hz. Peygamber (sav) de, Hz. Ömer'e şöyle dedi: "Ben, O'na kızgın falan değilim, bilakis elbise konusunda onu kendi imanına bırakıyorum."²⁷⁸

Abdurrahman b. Avf, bir yerin paylaşımıyla ilgili olarak "Rasûlullah, filan araziyi

²⁷⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 269; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 277-278; İbn Kesîr, *Sîretü'n-nebeviyye*, 737-738.

²⁷⁵ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 113; ayrıntılı bilgi için bkz. Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 219.

²⁷⁶ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 101.

²⁷⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, II, 312; İbn Hazm, *Cevâmi'u's-sîretü'n-nebeviyye*, 64.

²⁷⁸ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 307.

ikta olarak benimle Ömer b. el-Hattab arasında paylaştırdı..." demiştir.²⁷⁹

2.2.6. Saîd b. Zeyd ile Münasebetleri

Hiz. Ömer ile Saîd b. Zeyd arasında akrabalık bulunmaktadır. Şöyle ki, Saîd b. Zeyd, Hiz. Ömer'in eniştesi olup, aynı zamanda onun amcazâdesidir.²⁸⁰

Hiz. Ömer'in Müslüman olmasıyla ilgili nakledilen rivayetlerde O'nun Saîd b. Zeyd ile olan münasebeti önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Rivayete göre Hiz. Ömer, Hiz. Peygamber'e zarar verme kastıyla hareket edip yola çıktığında önce kız kardeşinin evine uğradı. Bu esnada Habbab b. Eret, bu evde "Tâhâ" ve "Şems" surelerini onlara öğretiyordu. Hiz. Ömer içeri girince kız kardeşi Fatıma, O'nun bir kötülük yapacağını anlayarak hemen Kur'an sayfasını sakladı. Habbab b. Eret'i de hemen evin bir köşesine gizledi. Hiz. Ömer, Fatıma'ya, "Siz bir şey mi okuyordunuz?" diye sorduğunda Fatıma, "Aramızda konuşulmanın dışında başka bir konuşma yok." dedi. Bunun üzerine Hiz. Ömer O'nu dövdü ve konu açığa kavuşmadıkça gitmeyeceğine dair yemin etti. Eniştesi Saîd b. Zeyd de, "Ey Ömer, Hak, ondan başka olsa da, sen herkesi asla istediğin istikamette toplayamazsın." dedi. Bunun üzerine Hiz. Ömer sinirlenerek hemen onun üzerine yürüdü ve onu altına aldı. Fatıma, Hiz. Ömer ile kendi kocası arasına girmeye çalıştı. Ama Hiz. Ömer O'nu iterek başını yaraladı. Kız kardeşi kendi başından gelen kanı görünce, "Ey Ömer!, Şehadet ederim ki O'ndan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Muhammed O'nun Rasûlüdür. Yapmak istediğine devam et, ne yapmak istiyorsan devam et." dedi. Hiz. Ömer bunu duyunca durdu.²⁸¹

Diğer bir rivayette Hiz. Ömer'in Müslüman olma meselesi ikisinin münasebeti açısından şöyle geçmektedir. Hiz. Ömer'in kız kardeşi Fatıma, Saîd b. Zeyd ile evliydi. O ve kocası Müslüman olmuştu. İkisi de Müslüman olduklarını Hiz. Ömer'den gizliyorlardı. Hiz. Ömer'in aşiretinden olan Nuaym b. Abdullah da Müslüman olmuştu, O da Müslüman olduğunu korktuğu için gizliyordu. Bu arada Habbab b. Eret, Fatıma'nın evine gelir ve O'nlara Kur'an öğretirdi."²⁸² Bir gün Hiz. Ömer, kılıcını kuşanarak Hiz. Peygamber (sav) ile ashabına gitmek için yola çıktı. Onların Safa Tepesi yanında bulu-

²⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XIX, 24.

²⁸⁰ Ahmet Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya*, I, 53.

²⁸¹ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, 245-246; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 110.

²⁸² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 434.

nan bir evde toplandıklarını duymuştu. Müslümanlar kırk kişi kadar idiler. Rasûlullah'ın (sav) yanında amcası Hz. Hamza, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ali vardı. Habeşistan'a gidemeyen bazı Müslüman erkekler onunla beraberdi. Hz. Ömer yolda Nuaym b. Abdullah ile karşılaştı, Nuaym ona nereye gittiğini sorduğunda O, "Muhammed'e; şu Kureys'in arasını açan, aklını beğenmeyen, dinini kınayan ve tanrılarına söven sapığa, Muhammed'e gidiyorum, onu öldüreceğim", cevabını verdi. Nuaym de ona, "Allah'a yemin ederim ki, nefsin seni aldatmıştır. Ey Ömer, Muhammed'i öldürürsen Abdimenaf oğullarının seni yeryüzünde dolaşmaya bırakacaklarını mı sanıyorsun? Sen ev halkına dön de onları düzelt!" dedi. Hz. ömer, "Ne ev halkı?" deyince, Nuaym, "Enişten ve amcanın oğlu Said b. Amr ile kız kardeşin Fatıma. Allah'a yemin ederim ki onlar Müslüman oldu. Sen Onlara bak", dedi. Ömer bunun üzerine kız kardeşine gitmek üzere döndü. O esnada kardeşinin evinde Habbab b. Eret de vardı, yanındaki Tâhâ suresinin olduğu bir sayfayı ikisine okutuyordu. Habbab b. Eret, Hz. Ömer'in sesini duyunca odanın birinde saklandı. Fatıma da sahifeyi dizinin altına koydu. Ömer eve yaklaştığı zaman Habbab'ın okuduklarını duymuştu. İçeri girince; "O duyduğum mırıltı da (bu anlaşılmayan ses) ne idi?" dedi. Onlar da, "Hayır, Sen bir şey duymadın!" dediler. Hz. Ömer, "Hayır, vallahi Muhammed'in dinine girdiğinizi haber aldım!" diyerek eniştesi Saîd bin Zeyd'e vurdu ve onu yere yatırdı. Kız kardeşi Fatıma O'nu kocasının üzerinden kaldırmak için davranınca Hz. Ömer O'na da vurup başını yaraladı. Bunun üzerine her ikisi: "Evet, Müslüman olduk, Allah'a ve Resûl'üne inandık, ne yapacaksan yap!" dediler. Hz. Ömer, kardeşinin başından akan kanı görünce yaptığından pişmanlık duyarak, "Bana az önce duyduğum Kur'an sayfasını ver, Muhammed ne getirmiş, bakacağım." dedi. Kız kardeşi, "Sahife için senden endişe ediyoruz." deyince Hz. Ömer, "Korkma!" diyerek, okuduktan sonra sahifeyi geri vereceğine yemin etti.²⁸³ Bunun üzerine kız kardeşi O'nun Müslüman olacağını ümit ederek, "Kardeşim, sen müşriksin, ona ancak temiz olanlar el sürer." dedi. Hz. Ömer de kalkıp yıkandıktan sonra kız kardeşi sahifeyi O'na verdi.²⁸⁴ Hz. Ömer sahifeyi okudu ve, "Bu ne kadar güzel ve ne kadar kıymetli söz!" dedi. Habbab b. Eret bunu duyunca saklandığı yerden çıkarak, "Ey Ömer, yemin ederim ki Allah, Rasûlullah'ın özellikle senin için ettiği duayı kabul etti, dün; 'Allah'ım, İslam'ı Ebu'l-Hakem b. Hişam yahut Ömer b. Hattab ile destekle!' diye dua ettiğin duydum. Ey Ömer Allah'tan kork! Allah'tan kork!" dedi. Hz. Ömer de ona, "Ey Habbab, bana Muham-

²⁸³ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 435.

²⁸⁴ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 436; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 70-71.

med'in yerini göster, ona gidip Müslüman olacağım." dedi. Bunun üzerine Habbab, "O, Safa tepesinin yanında bir evdedir, yanında bir bölük ashabı vardır." dedi. Hz. Ömer de Hz. Peygamber'in ashabıyla birlikte bulunduğu yere doğru yola çıktı ve orada Müslüman oldu.²⁸⁵

Buna göre Hz. Ömer, eniştesi Saîd b. Zeyd'in yanında Müslüman olmaya karar vermişti. Saîd b. Zeyd, Hz. Ömer'in, Müslüman olmadan önce kendisine İslam'a girdiğinden dolayı eziyet ettiğini de söylemiştir.²⁸⁶

Başka bir rivayete göre Hz. Ömer'in, eniştesi Hz. Saîd b. Zeyd'i dövme hadisesi olmamıştır. Buna göre Hz. Ömer, "Hayır, Allah'a yemin ederim ki, ikinizin de Muhammed'in dinine tabi olduğunuzu haber aldım." dedikten sonra eniştesi Saîd bin Zeyd'in yakasına sarıldı. Kız kardeşi Fatıma, O'nu kocasının üzerinden itmek için araya girince, Hz. Ömer kız kardeşine vurdu ve onun yüzünü yaraladı. Böyle yapması üzerine kardeşi ile eniştesi, Hz. Ömer'e, "Evet, Müslüman olduk, Allah ve Rasûlüne iman ettik, elinden geleni yap!" dediler. Hz. Ömer, kanı görünce yaptığına pişman oldu ve geriledi.²⁸⁷

Zuhrî, Hz. Ömer'in Müslüman oluşunu naklederken Saîd b. Zeyd'den bahsetmemiştir.²⁸⁸

Hz. Ömer'in Müslüman oluşuyla ilgili diğer bir rivayete göre İslam dinine girişi farklı bir şekilde gerçekleşmiştir. Buna göre o, bir gece şarap içmek için arkadaşlarını aramış, kimseyi bulamayınca Kâbe'ye gitmişti. Orada Hz. Peygamber'in namaz kıldığını görünce Kâbe'nin örtüsü altına saklanarak ona yaklaştı. Bu esnada Hz. Peygamber Hâkka sûresinden okuyordu. Kureyşlilerin Kur'an için söyledikleri, "Şairlerin, kâhinlerin veya Muhammed'in uydurmasıdır" şeklindeki sözlere cevaplar veren Hâkka sûresinin 41-46. âyetlerini²⁸⁹ duyunca Müslüman olmaya karar vererek Hz. Peygamber'i takip etti. Hz. Peygamber, evine girmeden önce onu farkedip, "Ne var yâ Ömer?" diye sorunca, Hz. Ömer, "Allah'a, Rasûlüne ve onun Allah katından getirdiği şeylere iman etmeye geldim." şeklinde karşılık verdi. Rasûlullah, (sav) da O'na, "Ey Ömer! Allah

²⁸⁵ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 436; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 268; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, IV, 54.

²⁸⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 365.

²⁸⁷ İbn Kesir, *Sîretü'n-nebeviyye*, 195.

²⁸⁸ Zührî, *Meğâzi'n-nebeviyye*, 47.

²⁸⁹ Hâkka, 69/41-46: "O bir şair sözü değildir, siz çok az inanıyorsunuz. Bir kâhin sözü de değildir, ne de az düşünüyorsunuz! O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedir. O, bize isnâden bazı sözler uydurmaya kalkışsaydı, Elbette biz onu bundan dolayı kuvvetle yakalardık. Sonra da onun şah damarını keser atardık."

sana hidayet nasip etti.” diyerek göğsünü sıvazladı ve imanda sebat etmesi için O'na dua etti.²⁹⁰

Bir araştırmacı, Hz. Ömer'in, Hz. Peygamber'i öldürme niyetiyle yola çıkıp da neticede eniştesi Saîd b. Zeyd'in evinde, Habbab'ın okuduğu Kur'an'ı dinlemesinden sonra Müslüman olması ile ilgili rivâyetin, sâdece târih kitaplarında geçmekte olduğunu, hadis kitaplarında geçmediğini tespit ettiğinden bahseder. Araştırmacı, Hz. Ömer'in Müslüman olmasıyla ilgili bizzat Hz. Ömer'in rivâyet etmiş olduğu diğer rivâyetin ise hadis kitaplarından Ahmet b. Hanbel'in (v.h.241) "Müsned"inde mevcut olup; diğer hadis kitaplarında geçmediğini, ayrıca bu rivâyetin tarih kitaplarında da yer almadığını ifade etmiştir.²⁹¹

Fayda, Birinci rivâyetin -çok yaygın olmasına rağmen- ikinci rivâyetle çelişmesi ve o dönemin sosyal yapısı gereği nedeniyle târihsel bir vâkıa olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığını ileri sürmüştür. İkinci rivâyet, târih kitaplarının yanı sıra Ahmet b. Hanbel'in Müsnedi'nde de yer almıştır. İkinci rivâyetin, tercihe şâyan olduğu savunulmuştur. Hz. Ömer'in Müslüman olmasının Peygamberimizin, " Ya rabbi! İslam'ı Ömer b. Hattab veya Amr b. Hişam ile teyit et" duasının bir sonucu olduğu belirtilmiştir.²⁹²

Hz. Ömer ile Saîd b. Zeyd arasında daha başka vesilelerle çeşitli münasebetler yaşanmıştır. İkisi birgün Rasûlullah'a gelerek Saîd'in ölmüş olan babası Zeyd'in durumunu sorduklarında; Rasûlullah (sav) onlara, "Allah, Zeyd'i bağışlasın ve O'na merhamet etsin. O, İbrahim'in dini üzere vefat etti." şeklinde cevap vermiştir.²⁹³

İbn İshak'a göre de Saîd b. Zeyd ile Hz. Ömer, Hz. Peygamber'e (sav); “Zeyd b. Amr için bağışlanma dileyelim mi?” diye sorduklarında, Hz. Peygamber (sav) O'nlara şöyle cevap vermiştir: “Evet, çünkü o tek başına bir ümmet olarak diriltilecektir”.²⁹⁴

Hz. Ömer, Medine'ye hicret ettiğinde kabilesinden Müslüman olanlarla Saîd b.

²⁹⁰ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 346-348.

²⁹¹ Ebubekir Tatlı, *Aşere-i Mübeşşere'den Saîd b. Zeyd'in Hayâtı ve Rivâyetleri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2007, 27.

²⁹² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, I, 456; Mustafa Fayda, "Hz. Ömer " *DİA*, TDV. Yayın Matbaacılık, İstanbul 2007, XXXIV, 44; Tatlı, 28.

²⁹³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 381.

²⁹⁴ İbn İshâk, *Sîretü İbn İshâk*, s. 177; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, I, 287.

Zeyd onunla beraber olmuşlardır.²⁹⁵ Hz. Ömer hicret edip Medine'ye geldiğinde; Saîd bin Zeyd'le beraber kendi ailesinden, kavminden ona katılanlar ile birlikte Kuba'da Amr b. Avf oğullarından Rifaa b. Abdülmünzir b. Zübeyr'in yanında kalmışlardır.²⁹⁶

2.3. HZ. OSMAN'IN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ

Hz. Osman'ın Aşere-i Mübeşşere'den olan diğer ahabla arasındaki münasebetlerle ilgili kaynaklarımızda çok az rivayete rastlayabildik. Şimdi bu rivayetlere bakalım.

2.3.1. Zübeyr b. Avvâm ile Münasebetleri

Habeşistan'a hicret eden ilk kabile içinde Hz. Osman, Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf beraber idiler. Hitti, onlara Hz. Osman'ın başkanlık ettiğini söylemişse de ²⁹⁷ İbn Hişâm'a göre başlarında Osman b. Mazun vardı.²⁹⁸ Habeşistan'a ilk hicret edenler içinde Hz. Osman ile Hz. Zübeyr'in beraber olması ve Habeşistan'da bulunmaları ²⁹⁹ aralarındaki yakınlığın artmasına sebep olmuş olabilir.

Kureyş'in Müslüman olduğu haberini duyan Hz. Osman, Zübeyr b. Avvâm ile diğer birçok sahabe aynı şekilde Habeşistan'dan Mekke'ye birlikte geri dönmüşlerdir.³⁰⁰

2.3.2. Talha b. Ubeydullah ile Münasebetleri

Hz. Osman, Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvâm'ın birlikte Müslüman oldukları rivayet edilmiştir. Onlar, Hz. Peygamber'e geldiklerinde Hz. Peygamber, İslam'dan bahsederek Kur'an okudu ve Onlara Allah'ın ikramını vaat etti. Bunun üzerine üçü iman edip Hz. Peygamber'i tasdik ettiler.³⁰¹

Talha b. Ubeydullah, Hz. Osman ile ilgili olarak Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu

²⁹⁵ İbn Hazm, *Cevâmi 'u's-siretü'n-nebeviyye*, 54.

²⁹⁶ İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, II, 130.

²⁹⁷ Philip Kuhuri Hitti, *Siyasal ve Kültürel İslam Tarihi*, çev. Salih Tuğ, M. Ü. İlahiyat. F. Yay., İst. 2011, 163.

²⁹⁸ İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, I, 411-412; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 204; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 165.

²⁹⁹ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 165.

³⁰⁰ İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, II, 6-9; İbn Hazm, *Cevâmiu's-Siretü'n-Nebeviyye*, s. 43.

³⁰¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 55; Kandehevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, I, 69.

rivayet etmiştir: "Her nebinin bir arkadaşı vardır. Benim cennetteki arkadaşım Osman'dır." ³⁰²

2.3.3. Abdurrahman b. Avf ile Münasebetleri

Hiz. Peygamber sahabileri arasında iki defa kardeşlik bağı kurmuştur. Birincisinde, hicretten önce Muhacirleri birbirleri ile kardeş yapmıştı. ³⁰³ Mekke'de Hiz. Osman ile Hiz. Abdurrahman b. Avf'ı birbiriyle kardeş ilan etmişti. ³⁰⁴

Cahiliye döneminde geçen bir olayla ilgili aktarılan rivayete göre Hiz. Osman ile Hiz. Abdurrahman gençliklerinde birlikte bir seferde bulunmuşlardı. Buna göre Kureyş'ten Avf b. Abdimenaf, Affan b. Ebi'l-As'ın olduğu Kureyşli bir topluluk Yemen'e ticaret için gitmişti. Affan'ın yanında oğlu Osman, Avf'in yanında da oğlu Abdurrahman vardı. Yemen'den dönerken orada ölmüş olan Cezime b. Amir oğullarından birinin malını mirasçılarına getirmek için develerine yüklediler. O sırada topluluktan Halid b. Hişam adlı kişi, bu malın kendisinin olduğunu iddia edince diğerleri malı vermek istemediler. Bunun üzerine Halid b. Hişam, aşiretinden kimselerle birlikte onlarla çatıştı. Bu çatışmada Abdurrahman'ın babası olan Avf öldürülürken, Affan b. Ebi'l-As, oğlu Hiz. Osman ve Abdurrahman b. Avf kurtuldu. Abdurrahman b. Avf da bu çatışmada babasının katili Halid b. Hişam'ı öldürdü. ³⁰⁵ Bu rivayete bakarak ikisi arasındaki münasebetin çok önceye dayandığını söyleyebiliriz.

Hiz. Osman ile bazı Müslümanlar Habeşistanda iken Kureyş'in Müslüman olduğu haberi onlara ulaştığında Hiz. Osman, Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf ve diğer birçok sahabe birlikte geri dönmüşlerdir. ³⁰⁶

2.3.4. Hiz. Osman'ın Saîd b. Zeyd, Sa'd b. Ebi Vakkâs ve Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Münasebetleri

Hiz. Osman'ın bu sahabilerle olan münasebetiyle ilgili herhangi bilgi ve habere ulaşılammıştır.

³⁰² İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 379.

³⁰³ Akın, *Sahîh-i Buhâri Muhtasarı*, I, 869.

³⁰⁴ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 297.

³⁰⁵ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 128.

³⁰⁶ İbn Hişam, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, II, 6-9; İbn Hazm, *Cevâmi 'u's-sîretü'n-nebeviyye*, 43.

2.4. HZ. ALİ'NİN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİ-LERLE MÜNASEBETLERİ

2.4.1. Zübeyr b. Avvâm ile Münasebetleri

Hiz. Zübeyr'in annesi Safiyye, Hiz. Ali'nin halasıdır. Bu yakınlık ikisi arasındaki münasebete de yansımıştır. Hiz. Peygamber (sav) önemli işlerde bu iki değerli sahabisini birlikte görevlendirirdi. Bunlardan biri Bedir Savaşı öncesinde olmuştur. Hiz. Peygamber (sav), Bedir Savaşı öncesinde Hiz. Ali'yi, Zübeyr b. Avvâm ve Sa'd b. Ebi Vakkas ile birlikte Bedir civarına göndererek kendisine haber getirmelerini istedi. Onlar, Kureyş ordusuna su götürmekte olan bir grubu yakalayıp Hiz. Peygamber'e getirdiler.³⁰⁷ Bu esnada Hiz. Peygamber (sav) namaz kılmakta idi. Sahabiler bu yakladıkları kişileri sorguya çektiler. O'lar, "Biz Kureyş'in sucularıyız, onlara su bulup götürmek üzere bizi göndermişlerdi." dediyse de, Müslümanlar buna inanmayıp Ebû Süfyan'dan haber vermeleri için O'ları dövmeye başladılar. Bu sefer, "Evet, biz Ebû Süfyan'ın adamlarıyız." deyince sahabiler O'lara vurmayı bıraktı. Hiz. Peygamber (sav) namazını bitirince, "Bu iki kişi size doğru söylediklerinde onları dövdünüz, yalan söyleyince de bıraktınız. Doğru söylediler. Gerçekten bunlar Kureyş'in sucularıdır. Allah'a yemin ederim ki Onlar Kureyş'e aittir. O ikisine: "Bana Kureyş'ten haber verin." diye buyurdu.³⁰⁸

Her iki sahabe, Hiz. Peygamber'in yanındayken O'nu yalnız bırakmamışlardır. Ya'kubi'ye göre, Uhud'da Müslümanlar yenilgiye uğrayıp dağılınca Rasûlullah'ın yanında sadece Hiz. Ali, Zübeyr ve Talha kalmıştı.³⁰⁹

İbn Sa'd, Uhud Savaşı'nda Hiz. Hamza şehid edildiğinde; kız kardeşi Safiyye'nin O'nu aramaya koyulduğunu ve Hiz. Ali ile Zübeyr'e rastladığını söylemiştir. Hiz. Ali, Zübeyr'e, "Annene sen söyle." deyince Zübeyr, "Hayır hayır, halana sen söyle!" diyerek bunu kabul etmemiştir. Hiz. Safiye, "Hamza ne yaptı?" diye sorduğunda ise bir şey bilmediklerini söylemişlerdir.³¹⁰

Hiz. Peygamber'in yanında yer alan bu iki sahabe seferlerde de birlikte görevler ifa etmişlerdir. Hendek Savaşı'nda Amr b. Abdüvüd ile birkaç kişi hendekten Müslüman-

³⁰⁷ İbn Hazm, *Cevâmi' u 's-siretü'n-nebeviyye*, s. 64.

³⁰⁸ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, II, 316; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 102.

³⁰⁹ Ya'kubi, *Târihu'l-Ya'kubi*, II, 47.

³¹⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 14.

ların tarafına geçip Müslümanlara meydan okuyunca Hz. Ali, Amr b. Abdivüd'e karşılık vermek için Hz. Peygamber'den müsaade istemiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) O'na kalkan ile kılıcını verdi ve, "Allahım! O'nun (Amr) hakkından gel." buyurdu. İbn Sa'd, Hz. Ali ile Zübeyr b. Avvâm'ın hasımlarını yere serdikten sonra Rasûlullah'a döndüklerini aktarmaktadır.³¹¹

Hz. Ali, Hendek Savaşı esnasında Zübeyr b. Avvâm ile ilgili olarak Rasûlullah'ın (sav) şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Her Peygamber'in bir havârisi vardır; benim havârim de Zübeyr b. Avvâm'dır."³¹²

İbn Hişâm, Beni Kureyza Savaşı'nda Hz. Ali ve Hz. Zübeyr'in birlikte öne çıktıklarını ifade etmiştir. Hz. Ali, Kureyzaoğullarını kuşattıkları sırada; "Ey iman taburu!" diye seslendikten sonra Zübeyr b. Avvâm ile birlikte öne çıkarak, "Vallahi bugün ya Hamza'nın tattığını ben de tadarım ya da kalelerini fethederim" demiştir.³¹³

Taberî'ye göre Kureyza Savaşı'ndan sonra Rasulullah (sav), esirlerin cezalandırılması görevini Hz. Ali ve Zübeyr'e vererek kendi önünde esir Kureyza'lıların cezasının infazını sağlamıştır.³¹⁴

Bir diğer olayda da bu iki sahabinin birlikte görev üstlendikleri ve yardımlaşmaları rivayet edilmiştir. Hz. Peygamber (sav), Hayber'in fethinden sonra Vâdiu'l-Kura denilen yere geçerek ashabını savaşa hazırladı ve karşısındakileri İslam'a davet etti. Onlardan bir adam çıkıp meydan okumaya başladı. Bunun üzerine Zübeyr b. Avvâm O'nu öldürdü. Sonra başka biri çıktı, O'nu da öldürdü. Üçüncü çıkan kişiyi de öldürdü. Dördüncü bir kişi çıktığında, karşısına bu sefer Zübeyr b. Avvâm'ın yardımına koşan Hz. Ali çıkarak onu öldürdü.³¹⁵

Mekke'nin fethi öncesinde de her ikisi, Hz. Peygamber'in verdiği bir görevi birlikte yapmışlardır. Hz. Peygamber'in Mekke'yi fethetmesinden önce Hatıb b. Ebi Beltaa adlı bir sahabi, Kureyş'e bir mektup yazarak, Rasûlullah'ın Mekke'yi fethetmeye hazırlandığını bildirmek istemişti. Hatıb b. Ebi Beltaa, Kureyş'i Hz. Peygamber'in bu hazırlığından haberdar etmek üzere onlara bir mektup yazarak bir kadına verdi. Onu

³¹¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 68.

³¹² Tirmizî, "*Menâkıb*", 77; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 197.

³¹³ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 330.

³¹⁴ Taberî, *Tarihü'l-ümmem ve'l-mülûk*, II, 530.

³¹⁵ İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 271.

Kureyş'e götürmesi için kadına ona ücret de ödedi. Kadın, mektubu alarak yola koyuldu. Bunun üzerine Cebrail (as), Hz. Peygamber'e, Hatıb'ın yaptığı şeyi haber verdi. Hz. Peygamber (sav) bu durum karşısında Hz. Ali ile Zübeyr b. Avvâm'ı göndere-rek kadına yetişip mektubu getirmelerini söyledi. Rivayete göre ikisi yola çıkıp Hulayka ³¹⁶ denilen yerde kadına yetiştiler. Kadın'ı devesinden indirdiler, yükünü araştırdılar. Fakat bir şey bulamadılar.³¹⁷ Hz. Ali, kadına Rasûlullah'ın asla yalan söyleyemeyeceğini, kendilerinin de yalan söylemediklerini belirterek ondan mektubu vermesini istedi. Kadın onların ciddi olduklarını görünce mektubu çıkarıp verdi. Mektup Hz. Peygamber'e (sav) getirildi. Rasûlullah (sav), Hatıb'ı çağırdı ve: "Ey Hatıb, neden böyle yaptın?" diye sordu. O: "Ya Rasûlallah, Allah'a yemin ederim ki ben Allah'a ve Resûl'üne iman eden biriyim, imanımı da değiştirmedim ve de bozmadım; ancak ben, o kavmin arasında ne aslı ne de aşireti olmayan bir birisiyim. Benim onların arasında çocuklarım ve ailem var," dedi. Bunu gören Hz. Ömer, "Ya Rasûlallah, beni bırak, onun boynunu vurayım, bu adam münafık oldu." dedi. Hz. Peygamber (sav) de, "Ne biliyorsun, Ya Ömer! belki Allah, Bedir'e katılanların kalbine baktı da; 'Ne yaparsanız yapın, sizi bağışladım.' buyurdu" dedi. Bu durum üzerine Allah Teala, Hatıb b. Ebi Beltaa hakkında ayet ³¹⁸ indirdi." ³¹⁹

Hz. Ali (r.a), bizzat kendi kulağıyla işittiğini söyleyerek Hz. Peygamber'in Zübeyr b. Avvam için şöyle buyurduğunu söylemiştir: "Talha ve Zübeyr cennet komşularıdır!"³²⁰

İbn Sa'd'a göre Rasûlullah (sav), bir göreve gönderdiği Hz. Zübeyr b. Avvâm'a bir mektup göndermek isteyince Hz. Ali'ye "Bu mektup, Allah'ın elçisi Muhammed'den Zübeyr b. Avvâm'adır." şeklinde başlayan bir mektup yazdırmıştır.³²¹

Hz. Peygamber'in vefat ettiği gün Beni Saide gölgeliğinde Hz. Ebû Bekir'e biat

³¹⁶ İbn İshak'ta *Zü'l-halife*, Taberide ise *El-Hulayfe* olarak geçmektedir.

³¹⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 88; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, II, 694-695.

³¹⁸ Mümtetine, 60/4: "İbrahim'de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine, 'Biz sizden ve Allah'ı bırakıp tapıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve nefret belirmiştir.' demişlerdi. Yalnız İbrahim'in, babasına 'senin için mutlaka bağışlama dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez' sözü başka. Onlar şöyle dediler: 'Ey Rabbimiz! Ancak sana dayandık, içtenlikle yalnız sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır.'"

³¹⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 88-89; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, XVII, 691; Ya'kubi, *Târîhu'l-Ya'kubi*, II, 58; İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 323; İbn Kesir, *Sîretü'n-nebeviyye*, 526.

³²⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 60; Arslan, *Rasûlullah(s.a.v.)'in Ashabını Tanıyalım*, 71.

³²¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 274.

edildiğinde Hz. Ali ile Zübeyr b. Avvâm'ın birlikte hareket ettikleri rivayet edilmiştir. İbn Hişâm, Rasûlullah (sav) vefat edince Ensar topluluğunun Saide oğulları gölgesiğinde Sa'd bin Ubade'nin yanında toplandığı esnada; Hz. Ali'nin Zübeyr b. Avvâm ve Talha b. Ubeydullah ile birlikte Hz. Fatıma'nın evine çekildiğinden bahseder.³²² Başka bir rivayette Hz. Ali ile Zübeyr b. Avvâm'ın biat esnasında kızdıkları ve bazı Muhaciler'le birlikte Hz. Fatıma'nın evine girdikleri nakledilmiştir.³²³

2.4.2. Talha b. Ubeydullah ile Münasebetleri

Hz. Ali ile Talha b. Ubeydullah arasındaki münasebetle ilgili çok az bilgiye ulaştık. Tesbit edebildiğimiz kadarıyla onların ilk karşılaşmaları Hz. Ömer'in Müslüman olma hadisinde geçmektedir. Hz. Ömer, Müslüman olmaya karar verdikten sonra eniştesi Saîd b. Zeyd'in evinden ayrılıp Daru-l Erkam'a vardığında; kapıda bekleyen Hz. Hamza, Hz. Ali ve Talha b. Ubeydullah ile karşılaşmıştır." ³²⁴

Hz. Ali ile Talha b. Ubeydullah, Uhud Savaşı'nda birlikte hareket ederek Hz. Peygamber'i (sav) bulunduğu zor durumdan çıkarmak için büyük çaba sarfetmişlerdir. Uhud Savaşı'nda sahabe geri çekilmek zorunda kalmıştı. Müşrikler Hz. Peygamber'e yetişip O'nun yüzünü yaralamış, bir dişini kırmış, miğferini başına geçirip, O'nu taş tutmuşlardı.³²⁵ Utbe b. Ebi Vakkâs, o gün Hz. Peygamber'in mübarek yüzüne taş atarak onun ön sağ alt dişini kırdı ve alt dudağını yaraladı. Abdullah b. Hişam Hz. Peygamber'in yüzünü, İbn Kaime da yanağını yaraladı. Miğfer'in halkalarından ikisi yanağına saplanmıştı. Hz. Peygamber (sav), bu esnada Müşriklerden Ebu Amir'in Müslümanlar bilmeden içine düşsünler diye kazdığı çukurlardan birine düştü. Yardıma koşan Hz. Ali onun elinden tutarken Talha b. Ubeydullah da O'nu bağrına bastı ve yukarı kaldırdı.³²⁶

Yine Uhud Savaşı'nın en sıkıntılı anlarında Hz. Ali ile Talha b. Ubeydullah, Hz. Peygamber'in en yakınında diğer sahabelerle birlikte müşriklere karşı büyük bir mücadele vermişlerdir. Uhud Savaşı'nda "Peygamber öldürülmüş" söylentisinden sonra Rasûlullah'ı (sav) ilk tanıyan kişi Ka'b'dır. İbni Şihab'ın, kardeşi Abdullah b. Ka'b'dan

³²² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 402.

³²³ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, I, 241.

³²⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 268.

³²⁵ İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 167.

³²⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 110; İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 167; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, V, 378.

naklettiğine göre Ka'b şöyle demiştir: "O'nu miğferinin altında parlayan gözlerinden tanıdım ve yüksek sesle "Ey Müslümanlar! Sevinin, bu Rasûlullah'dır." dedim. Hz. Peygamber susmamı işaret etti. Müslümanlar, Rasulullah'ı tanıyınca onu kaldırdılar. Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Talha ve Zübeyr bu Müslümanlar içindeydi." ³²⁷

Hz. Ali, Talha'nın Hz. Peygamber'in (sav) cennetteki komşusu olduğunu, bunu Hz. Peygamber'den (sav) bizzat kulaklarıyla duyduğunu rivayet etmiştir. ³²⁸

Hz. Peygamber'in (sav) vefatı esnasında Talha b. Ubeydullah birlikte hareket etmişlerdir. Hz. Peygamber vefat edince ensar topluluğu, Saide oğulları gölgesi altında Sa'd b. Ubade'nin yanında toplandılar. Hz. Ali ise Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvâm ile birlikte Hz. Fatıma'nın evine geçmişlerdi. ³²⁹

2.4.3. Sa'd b. Ebi Vakkas ile Münasebetleri

İbn Esir, Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın, Müslüman olmasıyla ilgili şöyle bir hadiseyi anlattığını nakletmiştir: "Müslüman olmadan önce rüyamda kendimi hiçbir şeyi göremediğim karanlık bir yerde gördüm. Bu arada ay doğdu ve ben O'nun aydınlığına tabi oldum. Benden önce bu aya kimlerin uyumuş olduğuna bakıyordum. Onlar, Zeyd b. Harise, Ali b. Ebî Talib ve Ebû Bekir'di. Onlara ne kadar zamandan beri burada olduklarını sorduğumda, "Bir saat kadardır." dediler. Bu rüya üzerine durumu araştırdığımda, Rasûlullah'ın (sav) gizlice İslâm'a davette bulunduğunu öğrendim. O'na Ecyad tepesi taraflarında rastladığımda namaz kılıyordu. Orada İslâm'ı kabul ettim. Benden önce bu kimselerden başkası imân etmemişti." ³³⁰

Her iki sahabe birbirleri hakkında Hz. Peygamber tarafından söylenmiş hadisleri aktarmışlardır. Hz. Ali, Sa'd b. Ebi Vakkâs ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Rasûlullah (sav), Uhud Savaşı'nda Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan başkası için anam babam sana feda olsun dememiştir. Yalnız Sa'd için, (feda olsun derken) babasını ve annesini birlikte söylemiştir. Rasûlullah (sav) Uhut'ta 'At ya Sa'd! Anam babam sana feda olsun, ey bahadır delikanlı!' diye buyurdu." ³³¹

³²⁷ İbn İshak, *Sîretü İbn İshâk*, 426.

³²⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 60; Arslan, *Rasûlullah (s.a.v.)'in Ashabını Tanıyalım*, 71.

³²⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 402.

³³⁰ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 368.

³³¹ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 141; Akın, *Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, II, 34; Halid, *Ümmetin Yıldızları*, 94.

Sa'd b. Ebi Vakkas da Hz. Ali ile ilgili, Hayber Vak'ası'nda Hz. Peygamber'in, "sancağı, Allah ve Peygamberini seven, Allah ile Peygamberinin de kendisini sevdiği bir kimseye vereceğim" buyurduğunu işittiğini ve hepsinin sancak için gerildiğini, Rasûlullah'ın (sav), "Bana Ali'yi çağırınız." dediğini aktarmaktadır.³³²

Yine Sa'd b. Ebi Vakkas, Hz. Peygamber'in, Tebük Seferi'ne çıktığında yerine Hz. Ali'yi halef bıraktığını rivayet etmiştir.³³³

Sa'd b. Ebi Vakkâs, Hz. Ali hakkında bir gün hatalı sözler söylediği için Hz. Peygamber tarafından azarlandığını belirterek hadiseyi şöyle anlatmıştır: "Mecliste iki kişiyle birlikte oturuyordum. Konuşma sırasında Hz. Ali hakkında hoş olmayan şeyler söyledik. Söylediklerimizi işitmiş olan Hz. Peygamber (sav), yüzünde öfkeli olduğunu belli eder halde yanımıza geldi. Kendisini bu halde gördüğümde onun öfkesinden Allah'a sığındım. Hz. Peygamber, "Beni incitmiş olduğunuzun farkında mısınız? Çünkü kim Ali'yi incitirse beni incitmiş olur." buyurdular."³³⁴

2.4.4. Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Münasebetleri

Uhud Savaşı'nda Hz. Ali ile Ebû Ubeyde birbirlerine yardım etmişlerdir. Bu savaşta sahabe geri çekilmek zorunda kaldığında Müşrikler, Rasûlullah'a (sav) yetişip O'nu yaralamışlardı. Öyle ki Hz. Peygamber bu arada yan tarafı üzerine bir çukura düşmüştü. Miğferin halkalarından iki tanesi Rasulullah'ın (sav) yüzüne batmıştı. Hz. Ali O'nun elinden tutmuş, Hz. Ebû Ubeyde b. Cerrah da onları ağız ile çıkarmış, bu yüzden ön dişlerinden ikisi kırılmıştı.³³⁵

2.4.5. Abdurrahman b. Avf ile Münasebetleri

Hz. Peygamber vefat edince (sav) defnedilmesi esnasında O'nu kabre indirenlerin arasında Hz. Ali ile Abdurrahman b. Avf'ın da olduğu rivayet edilmiştir.³³⁶ Hz. Ali'nin O'nunla olan münasebetiyle ilgili başka bilgi elde edilememiştir.

³³² Tirmizî, "*Menâkıb*", 68.

³³³ Zührî, *Meğâzi'n-nebeviyye*, s. 111; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ*, 168.

³³⁴ Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe*, II, 489.

³³⁵ İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 167.

³³⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 300.

2.4.6. Saîd b. Zeyd ile Münasebetleri

Araştırmamızda Hz. Ali ile Said b. Zeyd arasındaki münasebete dair bilgi tesbit edilememiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASR-I SAADETTE RAŞİD HALİFELER DIŞINDAKİ AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN SAHABİLERİN BİRBİRLERİYLE MÜNASEBETLERİ

3.1. ZÜBEYR B. AVVÂM'IN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ

Zübeyr b. Avvâm ile Talha b. Ubeydullah, kendileriyle ilgili rivayetlerde isimleri birlikte en çok zikredilen sahabilerdendir. Rasûlullah (s.a.v.) hicret'ten önce ashâbı arasında kardeşlik tesis ettiği zaman, bu iki sahabiye birbiriyle kardeş ilan etmiştir.³³⁷ Bu kardeşlik tesisinin, aralarındaki münasebetleri etkilediğini ve ikisini birbirine daha da yakınlaştırmış olduğunu söyleyebiliriz. İkisinin münasebeti ile ilgili tesbit etmiş olduğumuz haberler Medine dönemi ile ilgili rivayetlerdir. Mekke dönemiyle ilgili bir habere rastlayamadık. Bu rivayetler Uhud savaşıyla başlamış olabilir.

Zübeyr b. Avvâm'a göre Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber, bir çukura düşerek çıkamayınca bu durumu gören Talha b. Ubeydullah hemen çukura girdi. Hz. Peygamber de O'nun sırtına basarak oradan çıktı ve O'nun hakkında şöyle buyurdu: "Talha'ya cennet vacip oldu." ³³⁸

İbn Hişâm'a göre, Uhud Savaşı'nda Rasûlullah (sav) dağın yukarısına çıkmak için bir kayaya tırmanmak istediğinde üstündeki zırhların ağırlığından, yaşlanmış ve zayıflamış olduğundan kalkmak isterken bunu yapamadı. Bunun üzerine Talha b. Ubeydullah onun altına oturmuş, Rasûlullah (sav) da ona basarak kayanın üstüne çıkmıştır. Zübeyr b. Avvâm şöyle demiştir: "O gün Talha, Rasûlullah'a (sav) yardım ettiği esnada Rasûlullah'ın (sav) onun hakkında, 'Talha, (cenneti) hak etti.' dediğini duydum." ³³⁹

Yine Uhud savaşıyla ilgili bir habere göre Uhud Savaşı'nda Müslümanlar yenilgiye uğrayınca Rasûlullah'a (sav), bir topluluk ölüm üzerine biat etmiştir. Talha b.

³³⁷ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, IV, 297; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 102; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 48; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 59.

³³⁸ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, III, 60.

³³⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, III, 117,118; Tirmizî, "Menâkıb", 75.

Ubey-dullah ile Zübeyr b. Avvâm Zübeyr de o toplulukla birlikte olmuşlardır."³⁴⁰

Hiz. Peygamber, İkişiiyle birlikte olduğu bir gün her ikisine şöyle övgüde bulunmuştur; "Nasıl ki İsa b. Meryem'in havarileri var. Sizler de benim havarilerimsiniz."³⁴¹

Birlikte bulunduklarını gösteren diğeri bir rivayete göre Uhud Savaşı'nda Hiz. Peygamberle beraber on dört kişi kalmış müşriklere karşılık vererek direniyordu. Bunların yedisi muhacirdendi. Vâkidî, bu muhacirler arasında Talha b. Ubeydullah ile Zübeyr b. Avvâm'ın da olduğunu rivayet etmiştir.³⁴²

Rasûlullah, Hicret'in 9. yılı Receb ayında yerine Hiz. Ali'yi Medine'de bırakarak Tebük Gazvesi'ne çıktığında; Zübeyr b. Avvâm'a muhacirlerin, Talha b. Ubeydullah'a sağ kanadın, Abdurrahman b. Avf'a da sol tarafın komutasını vermiştir.³⁴³

Zübeyr b. Avvâm'ın, Abdurrahman b. Avf ile olan münasebetiyle ilgili tespit ettiğimiz ilk haber Tebük gazvesi esnasında olmuştur. Hiz. Peygamber (sav), Tebük gazvesi'ne çıktığında Zübeyr b. Avvâm ile Abdurrahman b. Avf 'a orduya komuta etme görevi vermiştir.³⁴⁴ Tebük Savaşı'nda her ikisinin komuta kademesinde bulunmaları; bize göre ikisinin hem Hiz. Peygamber'in yanındaki değerine hem de bu görevde uyum içinde hareket ettiklerine işaret etmektedir. Hiz. Peygamber'in (sav) aralarındaki uyumu dikkate alarak ikisine komuta görevi vermiş olması muhtemeldir.

Bir riayette ikisi arasında geçen bir tatsızlıktan bahsedilmiştir. Buna göre bir gün Abdurrahman b. Avf ile Halid b. Velid arasında bir münakaşa çıktı. Halid b. Velidin; "Ey Avf'ın oğlu, bir veya iki gün benden önce Müslüman olmuş olmanla bana karşı gururlanma!" dediğini işiten Hiz. Peygamber, "Ne olursunuz! Ashabımı benim için bırakınız. Nefsimi elinde tutan Allah'a yemin ederim ki, eğer sizden bir kişi Allah yolunda Uhud Dağı kadar altın verse; ashabımın vermiş olduğu yarım avuç sadakaya yine erişemez." dedi. Bir müddet sonra bu defa Abdurrahman b. Avf ile Zübeyr b. Avvâm arasında bir münakaşa oldu. Halid b. Velid, "Ey Allah'ın Peygamberi! Sen Abdurrahman'a cevap vermekten beni men ettin. İşte Zübeyr ona kötü söz söylüyor!" dedi. Bunun

³⁴⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 48; Ahmed en-Nedvî, *Asrı Saadet*, I, 221.

³⁴¹ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 259.

³⁴² Vâkidî, *Kitâbü'l-meğâzî*, I, 188.

³⁴³ Ya'kubi, *Târihu'l-Ya'kubi*, II, 67.

³⁴⁴ Ya'kubi, *Târihu'l-Ya'kubi*, II, 67.

üzerine Hz. Peygamber: "O'nlr Bedir ehlidirler. Bazıları diğetine daha yakındırlar." diye buyurdu."³⁴⁵

Bir rivayette her ikisi Hz. Peygamber'e giderek giydikleri elbiseden dolayı ortaya çıkan rahatsız edici bir durumdan kurtulmak için ondan izin istemişler, Hz. Peygamber de onlara yumuşak yün elbise giyme konusunda ruhsat tanımıştır.³⁴⁶

Zübeyr b. Avvâm'ın, Saîd b. Zeyd ile olan münasebetiyle ilgili tek bir rivayet tesbit edebildik. Bedir Savaşı'ndan önce Rasûlullah (sav); Zübeyr b. Avvâm ile Saîd b. Zeyd'e birlikte görev vererek; onları Kureyş kervanı hakkında kendisine malumat getirmeleri için göndermiştir.³⁴⁷

Yaptığımız araştırmada Zübeyr b. Avvâm'ın Sa'd b. Ebi Vakkâs ve Ebû Ubeyde b. Cerrah ile olan münasebetiyle ilgili herhangi malumat elde edilememiştir.

3.2. TALHA B. UBEYDULLAH'IN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ

Talha b. Ubeydullah'ın, Sa'd b. Ebi Vakkâs ile olan münasebetine dair sadece iki haber tespit edebildik. Bu rivayetlerin birincisinde, Talha b. Ubeydullah ile Sa'd b. Ebi Vakkas, Hz. Peygamber'le gittikleri bazı savaşlarda bazen Hz. Peygamber'in yanında kendilerinden başka kimsenin kalmadığını söylemişlerdir.³⁴⁸ Her İkisi, Uhud Savaşı'nda Hz. Peygamber'in yanında olmuşlardır. Bu savaşta Müslümanlar yenilgiye uğrayınca, ashâbından bir topluluk ona ölüm üzerine biat etmiştir. O topluluğun içinde Talha b. Ubeydullah ve Sa'd b. Ebi Vakkâs da bulunmaktaydı."³⁴⁹

Yaptığımız araştırmada Talha b. Ubeydullah ile Ebû Ubeyde b. Cerrah arasındaki münasebetle ilgili bir rivayet dışında başka bir habere rastlayamadık. Talha b. Ubeydullah ile Ebû Ubeyde b. Cerrah, savaşlarda Hz. Peygamber'in etrafında birlikte O'nu korumaya çalışmışlardır. Hz. Peygamber (sav), Uhud Savaşı'nda yaralanan Talha için, "O'na bakın, kardeşinizle ilgilenin. O, kendisine düşeni yaptı. O'na cennet vacib oldu." şeklinde buyurarak Talha'ya bakmaları için Hz. Ebû Bekir ile Ebû Ubeyde'yi

³⁴⁵ Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahabe*, II, 411.

³⁴⁶ Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 287.

³⁴⁷ İbnü'l-Cevzî, *Sıfatü's-safve*, 148.

³⁴⁸ Akın, *Sahih-i Buhari Muhtasarı*, I, 204.

³⁴⁹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 48.

göndermiştir. Bu iki sahâbi de bunun üzerine O'nunla ilgilenmişlerdir.³⁵⁰

Araştırmamızda Talha b. Ubeydullah'ın Abdurrahman b. Avf ile olan münasebetine dair sadece aşağıdaki rivayet tespit edilmiştir.

Hz. Peygamber (sav), Hicret'in 9. yılında Tebük Seferi'ne çıktığında, ordunun sağ ve sol tarafının komutasını bu iki sahâbiye vermiştir.³⁵¹ Bu seferde ikisinin komuta kademesinde bulunmaları; birbirleriyle istişare halinde olmalarını gerektirdiğini düşünmekteyiz.

Talha b. Ubeydullah'ın, Saîd b. Zeyd ile olan münasebetiyle ilgili az haber tespit edebildik. Bu haberlerden birine göre Hz. Peygamber (sav), Hicret'ten önce Mekke'de iken sahâbilerini birbiriyle kardeş yaptığında Saîd b. Zeyd ile Talha b. Ubeydullah'ı birbiriyle kardeş ilan etmişti.³⁵²

Saîd b. Zeyd ve Talha b. Ubeydullah, Bedir Savaşı'ndan hemen önce birlikte önemli bir görevi yerine getirmişlerdir. Hz. Peygamber (sav), Kureyş kervanının Şam'dan ayrılış haberini bekliyordu. Daha Medine'den çıkmadan Bedir Savaşı'ndan on gece önce Talha b. Ubeydullah ile Saîd b. Zeyd'i Kureyş kervanı hakkında haber getirmek için Şam tarafına gönderdi.³⁵³ O'nlara yola çıkarak sonunda el-Havra denilen yere vardılar. Kervan, O'nlara yanından gelip geçinceye kadar orada kalmaya devam ettiler. Kervanın geçip gitmesi haberi Hz. Talha ile Hz. Saîd'in dönüşünden önce Hz. Peygamber'e ulaşmıştı.³⁵⁴ Vâkidî, ikisinin Kureyş kervanı hakkında bilgi edinerek gece gündüz demeden hızlıca Medine'ye varıp bu haberi Rasûlullah'a ulaştırdıklarını rivayet etmektedir.³⁵⁵

3.3. SA'D B. EBÎ VAKKÂSÎN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHÂBİLERLE MÜNASEBETLERİ

Yaptığımız araştırmada Sa'd b. Ebi Vakkâs ile Ebû Ubeyde b. Cerrah arasındaki münasebetle ilgili olarak tek bir rivayet tesbit edebildik. Buna göre Hudeybiye antlaşmasına imza atan sahâbiler içinde Sa'd b. Ebi Vakkâs ile Ebû Ubeyde'nin de olduğu

³⁵⁰ Vâkidî, *Kitâbü'l-meğâzî*, I, 193; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 410; İbn Kayyim, *Zâdu'l-me'âd*, III, 171-172.

³⁵¹ Ya'kubi, *Târîhu'l-Ya'kubi*, II, 67; Hizmetli, *İslam Tarihi*, 181.

³⁵² Akın, *Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, I, 869; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 216.

³⁵³ İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ğâbe*, II, 307; Muhibbüddîn et-Taberî, *er-Riyâzü'n-nadire*, II, 256.

³⁵⁴ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 382.

³⁵⁵ Vâkidî, *Kitâbü'l-meğâzî*, I, 10-11.

ifade edilmiştir.³⁵⁶

Sa'd b. Ebi Vakkâs'ın, Abdurrahman b. Avf ile olan münasebetine dair birkaç rivayet tesbit edebildik.

Bu rivayetlerden birisi şudur: Hz. Peygamber (sav), Mekke'de ashabı arasında kardeşlik tesis ettiğinde Abdurrahman b. Avf ile Sa'd b. Ebi Vakkâs'ı birbiriyle kardeş ilan etmiştir.³⁵⁷

Başka bir rivayette bu iki sahabinin Hz. Peygamber'le (sav) birlikte Sa'd b. Ubâde adlı sahabiyi ziyaret ettikleri belirtilmiştir. Sa'd b. Ubâde yakalandığı bir hastalıktan dolayı çok rahatsızlanmıştı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav), yanına Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkas ve Abdullah b. Mes'ud'u alarak onu ziyarete gitti. Hz. Peygamber (sav), O'nun yanına girince ailesinin onun başında toplanmış olduğunu gördü. Onlara, "Yoksa Sa'd b. Ubade öldü mü?" diye sordu. O'nlara da, "Hayır, ey Allah'ın Rasûlü!" dediler. Bu sırada Hz. Peygamber (sav) duygulanıp ağladı. Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkâs ve Abdullah b. Mes'ud Hz. Peygamber'in ağlamasını görünce onlar da ağladılar."³⁵⁸

Sa'd b. Ebi Vakkâs ile Saîd b. Zeyd arasındaki münasebetle ilgili tespit edebildiğimiz tek haber, Hz. Peygamber'in İslam'a gizlice davet ettiği yıllarda meydana gelmiştir. Sa'd b. Ebi Vakkâs ile Saîd b. Zeyd ilk iman edenlerdendir. Hz. Peygamber'e Peygamberlik verildikten üç yıl sonra, Allah Teâlâ ona, açıktan İslam'a davet etmesini emretmişti. Üç yıllık gizli davet sürecince Hz. Peygamber (sav) davetini gizliyor, ancak güvendiği kimselere açıklıyordu. Onun ashabı da namaz kılmak istediklerinde, mahalle aralarına ya da vadilere giderek gizlice namaz kılıyorlardı. Bir seferinde Sa'd b. Ebi Vakkâs, Saîd b. Zeyd, Ammar b. Yasir, İbn Mes'ud ve Habbab b. Eret birlikte namaz kırlarken, müşriklerden bir grup onları gördü. Müşrikler, onlara hakaret etmeye ve onları kötülemeye başladılar. Sonunda kavgaya tutuştular. Sa'd b. Ebî Vakkâs bu esnada onlardan birisinin kafasına bir kemikle vurarak onu yaralamıştır."³⁵⁹

³⁵⁶ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 97.

³⁵⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 126.

³⁵⁸ Akın, *Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, I, 536.

³⁵⁹ İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târih*, II, 46.

3.4. EBÛ UBeyDE B. CERRAH'IN AŞERE-İ MÜBEŞŞERE'DEN OLAN DİĞER SAHABİLERLE MÜNASEBETLERİ

Ebû Ubeyde ile Abdurrahman b. Avf arasındaki münasebete dair sadece ikisinin birlikte Müslüman olmaları ile ilgili bir rivayet tesbit edildik. Bu rivayete göre Abdurrahman b. Avf ile Ebû Ubeyde'nin içinde bulunduğu bir topluluk, Rasûlullah'a (sav) gelince Rasûlullah (sav) da onlara İslam'ı sunmuştur. Onlar da aynı saat içinde topluca Müslüman oldular. Bu olay Hz. Peygamber (sav), Daru'l-Erkam'ın evine girmeden önce meydana gelmiştir.³⁶⁰

Ebû Ubeyde b. Cerrah ile Saîd b. Zeyd'in beraber iman ettiği rivayet edilmiştir.³⁶¹ Birlikte Müslüman olduklarını gösteren rivayet dışında başka bir malumat elde edilememiştir.

3.5. ABDURRAHMAN B. AVF'IN SAİD B. ZEYD İLE MÜNASEBETLERİ

İkisinin birbiriyle münasebetine dair bilgi tespit edilememiştir.

³⁶⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 398; İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 92.

³⁶¹ Ahmet Cevdet, *Kıyas-ı Enbiya*, I, 53.

SONUÇ

Hız. Peygamber'in (sav) İslam'ı tebliğ etmesiyle birlikte ona ilk inananlardan olup dünyada iken cennetle müjdelenenmiş olan sahabiler arasındaki ilişkiler genellikle problemsiz seyretmiştir. Bunun yanında birer insan olmaları hasebiyle kimi zaman birbirlerine kızmış, aralarında tartışmış olsalar da Hız. Peygamber'in öğretisi doğrultusunda hareket ederek meseleleri çözüme kavuşturmuşlardır. Aralarında ortaya çıkan anlaşmazlık ve küskünlükler abartılmamış, güzellikle neticelendirilmeye çalışılmıştır.

Aşere-i Mübeşşere'nin sahip olduğu manevi zenginlik, aralarındaki münasebetlere de yansımıştır. Cahiliyenin hüküm sürdüğü bir topluluğun kendi halinde birer fertleri olan bu zevatı değerli kılan şey, Hız. Peygamber'e (sav) dolayısıyla Yüce Allah'a (cc) karşı olan büyük saygılarıdır.

İnsani değerlerin önemsenmediği bir coğrafyada yaşamış olan bu sahabiler, aralarında medeni tavır ve ilişkiler sergilemişlerdir. Hız. Peygamber'in yanında bulunmaları, O'nun tavsiyesi doğrultusunda yaşamaları, hayırda yarışmaları ve birlikte çeşitli görevleri yerine getirmeleri aralarındaki münasebetlerini etkilemiştir.

Netice itibarıyla bu değerli sahabiler arasındaki münasebetler, Hız. Peygamber'in (sav) ilk öğrencileri ve ondan aldıkları eğitimin ilk uygulayıcıları olmaları açısından büyük önem taşımakta ve günümüz insanlarına ışık tutmaktadır. Ayrıca Aşere-i Mübeşşere'nin yaşadıkları medeni hayat ve örnek insani münasebetler, günümüzde gerek râşid halifeler gerek diğer sahabe hakkında değişik ideolojik bakış açılarından ve inanç çevrelerinden gelen kusur bulma veya karalama kampanyalarına karşı cevap niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî (v. 241/855), *el-Müsned*, çev. Hüseyin, Hasan, Zekeriya Yıldız, Ocak Yay., İstanbul 2014.
- Ahmet Cevdet Paşa, (v. 1985), *Kıyas-ı Enbiya ve Tevârih-i Hulefa*, thk. Mahir İz, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1972.
- Akkâd, Abbas Mahmûd (v. 1964), *Hız. Ebû Bekir'in Şahsiyeti ve Dehası*, çev. Ali Özek, Fatih Matbaası, İstanbul 1968.
- Aktepe, O., "Kelam İlmi Açısından Aşere-i Mübeşşere", *Ekev Akademi Dergisi*, 13(39), 2009, 130.
- Akın, Hanifi, *Safvetu'l-kârî bi ihtisâri sahihi'l-Buhârî-Sahîhi'l-Buhârî Muhtasarı*, Beka Yayınevi, İstanbul 2008.
- Apak, Adem, *Ashâb-ı Kirâm: İslâm'ın Örnek Şahsiyetleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2013.
- Arslan, Ali, *Rasûlullah'ın (s.a.v.) Ashabını Tanıyalım*, Arslan Yayınları, İstanbul 1982.
- Aydınlı, A., "Aşere-i Mübeşşere", *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 1991, I, 547.
- Belâzürî, Ebu'l-Hasan Ahmed b. Yahya b. Cabir b. Dâvût (279/892), *Fütûhu'l-büldân, Ülkelerin Fetihleri*, çev. Mustafa Fayda, Siyer Yayınları, İstanbul 2013.
- _____, *Kitabü cümel min ensâbü'l-eşrâf*, thk. Süheyl Zekkâr, Riyad Zirikli, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1996.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail b. İbrahim, *Muhtasaru camiu'l-müsnedi sahih, Kitâbu ashabu'n-nebi, babu fedâili ashâbi'n-nebi*, thk. Muhammed Zahir b. Nasır Nasır, nşr. Muhammed Fuat Abdulbaki, Daru Taveka'n-Necat, 1422.
- Dülber, H., "Sosyo-Politik Olayların Aşere-i Mübeşşere Rivayetlerinin Oluşumuna Etkisi" *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(5), 2017, 64-73.
- Efendioğlu, Mehmet, "Zübeyr b. Avvâm", *DİA*, TDV. Yay., İstanbul 2013, XXXIV, 522-524.
- Elmalılı, M. Hamdi Yazır (v. 1942), *Kur'an- Kerim Meâli*, Akitap Yayınevi, İstanbul

2012.

Erul, Bünyamin, "Talha b. Ubeydullah", *DİA*, TDV. Yay., İstanbul 2010, 39, 504.

Fayda, Mustafa, "Hz. Ömer", *DİA*, TDV. Yayın Matbaacılık, İstanbul 2007, XXXIV, 44-51.

Gazzâlî, Muhammed (v. 1996), *Fıkhü's-sîre*, çev. Resul Tosun, Risale Yayınları, İstanbul 1991.

Halebî, Ali b. İbrahim b. Ahmed el-Halebî (v. 4411/1634), *es-Sîretü'l-Halebiyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. bsk., Şam 1427.

Halid, Muhammed, *Ümmetin Yıldızları, 60 Seçkin Sahabe Hayatı*, çev. Abdulkirim Akbaba, Vakıf Yayınevi, İstanbul 2006.

Hamidullah, Muhammed (v. 1423/2002), *İslam Peygamberi, Hayatı ve Faaliyeti*, 5. bsk., çev. Salih Tuğ, İrfan Yayıncılık ve Ticaret, İstanbul 1991.

Hasan, İbrahim Hasan, *Siyasi-Dini-Kültürel-Sosyal İslâm Tarihi*, çev. İsmail Yiğit, Sadrettin Gümüş, Kayıhan Yayınları, İstanbul 1987.

Hitti, Philip Kuhuri (v. 1978), *Siyasal ve Kültürel İslam Tarihi*, çev. Salih Tuğ, M. Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul 2011.

Hizmetli, Sabri, *İslam Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1991.

İbn Abdülber, Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr (v. 463/1071), *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*, nşr. Ali Muhammed Becavî, Kahire, t.y.

İbn'ül-Cevzî, Ebû'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî (v. 597/1201), *Sıfatü's-safve, Rasûlullah'ın Ashabının ve Belde Belde Allah Dostlarının Hayatı ve Faziletleri*, çev. Abdülvehhab Öztürk, Kahraman Yayınları, İstanbul 2006.

İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed eş- Şeybânî (v. 630/1233), *el-Kâmil fi't-târih, İslam Tarihi*, çev. Komisyon, Çevik Matbaası, İstanbul 2008.

_____, *Üsdü'l-ğâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, I-IV, Atatürk Üni. Kütüphanesi no: 31231/4, Tahran, ty.

- İbn Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî (v. 852/1313), *el-İsâbe, -Sahâbe-i Kirâm Ansiklopedisi*, çev. Naim Erdoğan, İz Yayıncılık, İstanbul 2009.
- _____, *Fethu'l-bârî bi-şerhi sahîhi'l-Buhârî*, Dâru'r-Reyyân li't-Turas, Kahire, 1407/1986.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî el-Kurtubî (v. 456/1064), *Cevâmi' u's-siretü'n-nebeviyye*, nşr. Muhammed Ali Beydûn, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Hişâm (v. 213/828), *es-Sîretü'n-nebeviyye*, çev. Abdülvehhab Öztürk, Kahraman Yayınları, İstanbul 2014.
- İbn İshâk, Muhammed b. İshâk (v. 151/768), *Sîretü İbn İshâk, Hz. Muhammed'in Hayatı*, thk. Muhammed Hamidullah, çev. M. Şafî Bilik, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2012.
- İbn Kayyim el-Cevzîyye, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr (v. 751/1350), *Zâdu'l-me'âd, Rasûlullah'ın Yaşadığı İslam*, çev. Mehmet Yolcu, Pınar Yayınları, İstanbul 1990.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fida İsmail b. İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr (v. 774/1373), *Sîretü'n-nebeviyye, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Hayatı*, çev. Hanifi Akın, Çelik Yayınevi, İstanbul 2013.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd (v. 230/845), *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, nşr. Dâru's-Sâdr, Dâru's-Sâdr Yayınevi, Beyrut 1377/1957.
- Kandehlevî, Muhammed Yûsuf (v. 1965), *Hayâtü's-sahâbe*, çev. Ali Arslan, Merve Yay., İstanbul 1992.
- Memduhoğlu, Adnan, *Sahabenin İctihad Anlayışı*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2008.
- Mahdi, Mohammad Yaser, *Râşid Halifelerin Birbirleriyle Olan İlişkileri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Ü., SBE, Konya 2015.
- Muhibbüddîn et-Taberî, Ebu Cafer Ahmet b. Abdillâh (v. 694/1295), *er-Riyâzü'n-nağire fî fezâ'il (menâkıb)i'l-aşere*, Dâru'l-Kutubü'l-İlmiye, Beyrut 1984.

- Müslim, Ebû'l-Hüseyin, Müslim b. Haccac b. Müslim el-Kuşeyri (v. 261/875), *Sahih-i Müslim*, Dâru'l-Menhel Naşirun, Şam 1431/2010.
- Nedvî, Ebû'l-Hasan Ali en-Nedvî (v. 1999), *es-Sîretü'n-nebeviyye, Rahmet Peygamberi Hz. Muhammed*, çev. Abdülkerim Özaydın, İz Yayıncılık, İstanbul 1992.
- Nedvî, Şah Muînüddin Ahmed, *Asr-ı Saadet, Peygamberimizin Ashabı*, çev. Ali Genceli, Sebilürreşad Neşriyat, İstanbul 1963.
- Numânî, Şiblî, (v. 1914), *Bütün Yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet İdaresi*, çev. Talip Yaşar Alp, Hikmet-Dava-Çağ Yayınları, İstanbul 1975.
- Önkâl, Ahmet, "Ebû Ubeyde b. Cerrâh", *DİA*, TDV. Yayınları, İstanbul 1994, X, 249.
- _____, "Aburrahman b. Avf ", *DİA*, , TDV. Yayınları, İstanbul 1988, I, 157
- Saîd Havvâ (v. 1989), *el-Esas fi's-sünne, Hadislerle Hz. Peygamber'in Hayatı*, 2. bsk., çev. Ahmet Varol, Recep Çetintaş, Aksa Yayın-Pazarlama, İstanbul 1996.
- Seyyid, İbn Ahmed b. İbrahim, *el-Esmâ ve'l-medâhirâtun beyne ehli'l-beyti ve's sahâbe radiyallâhu anhum Ehl-i Beyt ve Sahâbe Arasında Hısım ve Akralık İlişkileri* çev. Burhan İlmi Araştırmalar Merkezi, Ümmülkura Yayınevi, İstanbul 2012.
- Sırma, İhsan Süreyya, *İslami Tebliğin Mekke Dönemi ve İşkence*, 52. bsk., Beyan Yayınları, İstanbul 2014.
- Solak, Mustafa, *Hadislerde Sahabe Kavramı*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Üniversitesi SBE, K. Maraş 2008.
- Süyûtî, Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekir (v. 911/1505), *Târîhu'l-hulefâ*, 3. bsk., thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid, Matbaa-i Medeni, Kahire 1964.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr (v. 310/923), *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, çev. Zakir Kadiri Ugan, Ahmet Temir, Maarif Basımevi, Ankara 1955.
- _____, *Tarîh-i Taberî*, tsh. Mehmet Eminoğlu, Denizkuşları Basımevi, Konya 1973.
- Tatlı, Ebubekir, *Aşere-i Mübeşşere'den Saîd b. Zeyd'in Hayâtı ve Rivâyetleri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2007.

- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre et-Tirmizî (v. 279/892), *Sünen-i Tirmizî (Sünen-i Tirmizî Tercemesi)*, çev. Osman Zeki Mollamehmetoğlu Soy Yiğit, Yunus Emre Yayınevi, İstanbul 1978.
- Uyar, Hasan Hüseyin, *Hz. Peygamber'in Ehl-i Beyt Eğitimi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Hitit Üniversitesi, SBE, Çorum 2013.
- Ülkü, Hayati, *Muhtasar İslam Tarihi*, Şelale Yayınları, İstanbul 1972.
- Vâkidî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ömer el-Vâkidî (v. 207/823), *Kitâbü'l-meğâzî*, nşr. Abbas el-Şerbînî, Matbaat-ı Saâdet, Kahire 1368/1948.
- Ya'kubi, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Ebi Ya'kub İshâk b. Cafer (v. 292/905), *Târîhu'l-Ya'kubi*, Dâru's-Sadr, Beyrut 1379/1960.
- Yılmaz, A., "Aşere-i Mübeşşere Algısının Tarihsel Gerçeklik Perspektifinde Değerlendirilmesi", *İstem*, 15(29), 2017, 81-82.
- Yiğit, İ., "Hz. Osman", *DİA*, TDV Yay. İstanbul 2007, XXXIII, 441.
- Zührî, Ebû Bekr Muhammed b. Müslim b. Ubeydillah b. Şihâb ez-Zührî (v. 124/742) *Meğâzi'n-nebeviyye*, Hazırlayan: Süheyl Zekkâr, Dâru'l-Fikr, Şam 1401/1981.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	İbrahim YILDIZ
Doğum Yeri ve Tarihi	Mahmudiye, 10.08.1979
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam Tarihi Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	Arapça
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Diyanet İşleri Başkanlığı Milli Eğitim Bakanlığı(2011-...)
İletişim	
E-Posta Adresi	iyldz97@gmail.com m-enes2009@hotmail.com
Tarih	06.02.2020